

IV

(Pranešimai)

EUROPOS SAJUNGOS INSTITUCIJŲ, ĮSTAIGŲ IR ORGANŲ PRANEŠIMAI

EUROPOS KOMISIJA

Komisijos pranešimas „Socialinis pirkimas. Socialinių aspektų įtraukimo į viešuosius pirkimus vadovas (2 leidimas)“

(2021/C 237/01)

TURINYS

	<i>Puslapis</i>
Įvadas	4
1 skyrius. Socialiai atsakingų viešųjų pirkimų apibrėžtis, tikslas ir nauda	4
1.1. Socialiai atsakingi viešieji pirkimai ir jų apibrėžtis	4
1.2. Socialinių tikslų nustatymas ir taikymas per viešuosius pirkimus	6
1.3. SAVP tikslas ir nauda	9
1.4. Sąsajos su ES ir tarptautine politika bei teisės aktais	11
2 skyrius. Organizacinė socialinių pirkimų strategija	16
2.1. SAVP įtraukimas į darbotvarkę	16
2.2. Tikslų nustatymas	17
2.3. Konsultacijos su suinteresuotaisiais subjektais	17
2.4. Rizikos vertinimas, sutarčių prioritetų ir rodiklių nustatymas	20
2.5. SAVP integravimas į pirkimų procedūras ir politiką	22
2.6. Pažangos stebėseną ir vertinimas	23
3 skyrius. Poreikių nustatymas ir pirkimų planavimas	25
3.1. Poreikių vertinimo svarba vykdant SAVP	25
3.2. Rinkos dialogas	27
3.3. Kokia turėtų būti sutartis?	31
3.4. Procedūros pasirinkimas	33
3.5. Specifikacijų nustatymas ir užginčijimas	35
3.6. Pasirinktinių laukų naudojimas standartinėse formose	35
4 skyrius. Pirkimo procedūra	36
4.1. Dalyko apibrėžimas ir atitinkamų taisyklių nustatymas	36
4.2. Paprastesnis režimas	38
4.3. Rezervavimas	41

4.4. Techninės specifikacijos	43
4.5. Atitiktis socialinei bei darbo teisei ir kolektyvinėms sutartims	46
4.6. Pašalinimo ir atrankos kriterijai	48
4.7. Sutarčių skyrimo kriterijai	51
4.8. Pasiūlymų vertinimas ir įsipareigojimų patikra	54
4.9. Neįprastai maža pasiūlyta kaina	57
5 skyrius. Sutarties sąlygų nustatymas ir vykdymo užtikrinimas	58
5.1. Kaip paversti SAVP įsipareigojimus tikrove?	58
5.2. Sutarties įvykdymo sąlygos	59
5.3. Socialinio poveikio sutarčių sudarymas	63
5.4. Atitikties stebėseną	64
5.5. Subranga	65
5.6. Problemų sprendimas	67
5.7. Patirtis būsimoms sutartims	68

Antrasis vadovo leidimas buvo parengtas pagal Europos Komisijos ir ICLEI – Vietos valdžios institucijų už tvarų vystymąsi – sutartį Nr. SI2.801176 – 728/PP/GRO/SME/18/D/021a su *Public Procurement Analysis (PPA)* pagalba.

Nei Europos Komisija, nei joks jai atstovaujantis asmuo negali būti laikomas atsakingu už tai, kaip galėtų būti naudojama šiame leidinyje pateikta informacija.

Svarbi informacija

Šis vadovas parengtas siekiant padėti viešiesiems pirkėjams ir paskatinti gerą patirtį. Tai neprivalomas dokumentas, nedarantis poveikio ES teisės aktuose nustatytoms teisėms ir pareigoms. Jam turi įtakos pirkimų praktikos raida ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismo, kuris tebėra vienintelė įstaiga, kompetentinga autoritetingai aiškinti Sąjungos teisę, praktika.

Šiame dokumente siūlomos koncepcijos, idėjos ir sprendimai nedarą poveikio nacionalinės teisės aktams ir juos gali prireikti pritaikyti atsižvelgiant į nacionalinę teisinę sistemą.

Nors šiame vadove pateikta informacija buvo atidžiai patikrinta, Europos Komisija neprisiima jokios atsakomybės dėl konkrečių jame nurodytų atvejų.

Daugiau informacijos apie Europos Sąjungą rasite internete (<http://europa.eu>).

IVADAS

Socialiai atsakingi viešieji pirkimai (toliau – SAVP) rengiami siekiant užtikrinti teigiamus socialinius viešųjų pirkimų sutarčių rezultatus. Pirkimai turi įtakos daugeliui žmonių: viešųjų paslaugų vartotojams, gamybos ir pristatymo veiklos dalyviams arba perkančiųjų organizacijų darbuotojams. Be tiesioginio poveikio, SAVP taip pat gali turėti įtakos platesnei rinkai tiek paklauso, tiek pasiūlos atžvilgiu.

Protingai pirkdami viešieji pirkėjai gali skatinti užimtumo galimybes, darbuotojų įgūdžių tobulinimą ir perkvalifikavimą, deramą darbą, socialinę įtrauktį, lyčių lygybę ir nediskriminavimą, prieinamumą, universalumą, etišką prekybą ir stengtis plačiau užtikrinti atitiktį socialiniams standartams. Kai kuriems gaminiams, darbams ir paslaugoms šis poveikis gali būti itin didelis, nes tokiuose sektoriuose, kaip civilinė inžinerija, sveikatos priežiūra ir transportas, viešieji pirkėjai valdo didelę rinkos dalį.

Norėdamos išspręsti visuomenės uždavinius, viešojo sektoriaus institucijos turi stengtis labiau atsižvelgti į visus tvarumo aspektus (socialinius ar etinius, aplinkos ir ekonomikos). Viešieji pirkėjai yra svarbūs Europos investuotojai, šiuo metu išleidžiantys daugiau 14 proc. ES bendrojo vidaus produkto. Naudodamiesi savo perkamąja galia ir rinkdamiesi tokias prekes ir paslaugas, kurios užtikrina teigiamus socialinius rezultatus, jie gali labai prisidėti prie tvarios plėtros. Šis vadovas turėtų padėti jiems atsižvelgti į socialinį tvarių viešųjų pirkimų aspektą.

Dabartinė COVID-19 pandemija tikriausiai turės įtakos užimtumui, padidins nelygybę, nesaugumą ir pablogins darbuotojų darbo sąlygas visame pasaulyje, dar labiau apsunkins tam tikrų asmeninių paslaugų teikimą ir pakenks mažesniems įmonėms. Savo atsigavimo strategijomis ES valstybės narės turės didinti socialinę įtrauktį ir teisingumą švietimo ir įgūdžių tobulinimo, užimtumo ir socialinės bei teritorinės sanglaudos priemonėmis ir užtikrinti, kad vykdant žaliąją ir skaitmeninę pertvarką būtų kuriamos darbo vietos, užtikrinamas tvarus augimas ir socialinis bei ekonominis atsparumas. Socialiai atsakingų pirkimų praktika yra galinga ES nacionalinių administravimo institucijų turima priemonė šiems tikslams pasiekti.

Šio dokumento tikslas – padidinti viešųjų pirkėjų informuotumą apie galimą SAVP naudą ir praktiškai paaiškinti ES teisinės sistemos teikiamas galimybes. Rengdama šį vadovą Komisija konsultavosi su įvairiais viešaisiais pirkėjais, siekdama išsiaiškinti gerą patirtį ir surinkti pavyzdžių apie tai, ko galima pasiekti. Šie pavyzdžiai pristatomi visame dokumente.

Šis vadovas rengtas viešiesiems pirkėjams, bet tikimasi, kad jis įkvėps ir kitus su viešaisiais pirkimais susijusius subjektus: prekių tiekėjus, paslaugų teikėjus, privačiuosius pirkėjus, socialinės ekonomikos dalyvius, įskaitant socialines įmones, arba nevyriausybinės organizacijas (NVO).

Šio vadovo skyriuose nagrinėjami visi pirkimo proceso aspektai – ne tik pati konkurso procedūra. Juose išsamiai aprašoma, kaip socialinius aspektus galima įtraukti į visą procesą, ir pateikiama daug tikrosios viešųjų ES pirkėjų patirties pavyzdžių. Po dauguma 2–5 skyrių skirsnių pateikti gerosios patirties sąrašai. Jais siekiama padėti dar geriau suprasti tekstą, konkrečiai apibendrinant svarbiausius kiekviename skirsnyje aprašytus klausimus ir praktines viešųjų pirkėjų galimybes taikyti pirkimo procesui socialinės atsakomybės požiūriu.

1 SKYRIUS

Socialiai atsakingų viešųjų pirkimų apibrėžtis, tikslas ir nauda

1.1. Socialiai atsakingi viešieji pirkimai ir jų apibrėžtis

Socialiai atsakingais viešaisiais pirkimais (SAVP) siekiama atsižvelgti į viešojo sektoriaus subjektų perkamų prekių, paslaugų ir darbų poveikį visuomenei. Jais pripažįstama, kad viešieji pirkėjai suinteresuoti ne tik pirkti už mažiausią kainą arba naudodamiesi ekonomiškai naudingiausiais pasiūlymais, bet ir nori užtikrinti, kad pirkimas suteiktų socialinės naudos⁽¹⁾ ir užkirstų kelią neigiamam socialiniam poveikiui sutarties vykdymo metu arba šį poveikį sumažintų. Jūs, kaip viešasis pirkėjas, į socialinius tikslus

⁽¹⁾ Taip pat užtikrinant atitiktį Europos Sąjungos sutartyje ir Pagrindinių teisių chartijoje nustatytoms pareigoms ir principams, pvz., lygybės prieš įstatymą ir nediskriminavimo.

galite atsižvelgti per visą pirkimo procesą, jei šie tikslai yra nediskriminaciniai ir susiję su sutarties dalyku ⁽⁷⁾. Europos Sąjungoje SAVP turi būti vykdomi laikantis 2014 m. viešųjų pirkimų direktyvų ⁽⁸⁾, ES sutartyje ⁽⁹⁾ bei Pagrindinių teisių chartijoje įtvirtintų principų, taip pat tarptautinių susitarimų, pvz., PPO Sutarties dėl viešųjų pirkimų (SVP), dvišalių laisvosios prekybos susitarimų, į kuriuos įtraukti skyriai dėl viešųjų pirkimų ⁽¹⁰⁾, ir JT neigaliųjų teisių konvencijos (JT NTK) ⁽¹¹⁾.

SAVP gali būti galinga priemonė tiek skatinant darnų vystymąsi, tiek įgyvendinant tarptautinius, nacionalinius, regioninius arba vietos socialinius tikslus. Vykdamas SAVP, viešieji pirkimai laikomi strategine priemone, kuria naudojantis viešosios lėšos leidžiamos efektyviai ir tvariai. Kad per viešuosius pirkimus būtų galima užtikrinti išsamesnį požiūrį į tvarumą ⁽¹²⁾, socialinius aspektus galima derinti su žaliaisiais ⁽¹³⁾ bei žiediniais ⁽¹⁴⁾ kriterijais ir inovacinių sprendimų viešaisiais pirkimais ⁽¹⁵⁾. Didinant specializaciją ir teikiant viešiesiems pirkėjams paramą, galima labai palengvinti sėkmingą socialinių aspektų taikymą ir integraciją į kitus su tvarumu ir kokybe susijusius aspektus ⁽¹⁶⁾.

Vykdamas socialiai atsakingus viešuosius pirkimus, viešosioms institucijoms lengviau užtikrinti kokybiškas paslaugas ir gaminius savo bendruomenėms, suteikti papildomos socialinės ir etinės naudos, net turint ribotą biudžetą, todėl gali būti lengviau šalinti neigiamą COVID-19 krizės poveikį. Kad būtų galima atsigausti nuo pandemijos, siekdamas pašalinti neigiamą socialinį ir ekonominį poveikį, ES viešosios institucijos turės naudotis visomis esamomis priemonėmis. Beprecedenčiai finansiniai ištekliai, kuriais bus galima naudotis pagal Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonę, dažnai bus teikiami per viešuosius pirkimus. Todėl labai svarbu, kad viešieji pirkėjai galėtų pasinaudoti visomis viešųjų pirkimų taisyklių lankstumo galimybėmis ir taip užtikrinti, kad šie ištekliai būtų panaudoti siekiant didžiausio įmanomo teigiamo socialinio ir ekonominio poveikio jų bendruomenėms. Norint užtikrinti kuo didesnę gaivinamąjį šių išteklių poveikį, labai svarbu atsakyti mažiausia kaina grindžiamos logikos ir įtraukti aspektus, susijusius su socialine integracija, lygybe, tinkamu bei įtraukiu užimtumu ir etiškais prekėmis.

⁽⁷⁾ Šis pagrindinis SAVP reikalavimas paašškintas 4.1 skirsnyje, o konkrečių pavyzdžių pateikta visame vadove.

⁽⁸⁾ 2014 m. vasario 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/23/ES dėl koncesijos sutarčių suteikimo (OL L 94, 2014 3 28, p. 1); 2014 m. vasario 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/24/ES dėl viešųjų pirkimų, kuria panaikinama Direktyva 2004/18/EB (OL L 94, 2014 3 28, p. 65); 2014 m. vasario 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/25/ES dėl subjektų, vykdančių veiklą vandens, energetikos, transporto ir pašto paslaugų sektoriuose, vykdomų pirkimų, kuria panaikinama Direktyva 2004/17/EB (OL L 94, 2014 3 28, p. 243). Toliau jos vadinamos viešųjų pirkimų direktyvomis.

⁽⁹⁾ Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV).

⁽¹⁰⁾ ES pagal kelis tarptautinius susitarimus yra įsipareigojusi suteikti galimybę patekti į jos viešųjų pirkimų rinką tam tikriems kelių trečiųjų šalių darbams, prekėms, paslaugoms ir ekonominės veiklos vykdytojams. Vienintelis daugiašalis tarptautinis susitarimas Pasaulio prekybos organizacijoje yra Sutartis dėl viešųjų pirkimų, atverianti ES pirkimų rinką kitoms susitarimo šalims. Be to, į kai kuriuos ES laisvosios prekybos susitarimus (LPS) įtraukti skyriai dėl viešųjų pirkimų. Kaip pabrėžta Direktyvos 2014/24/ES 25 straipsnyje ir Direktyvos 2014/25/ES 43 straipsnyje, viešieji pirkėjai ES tuos susitarimus pasirašiusių šalių darbams, prekėms, paslaugoms ir ekonominės veiklos vykdytojams, kiek jie numatyti šiuose tarptautiniuose susitarimuose, turi taikyti ne mažiau palankesnę režimą nei Sąjungos darbams, prekėms, paslaugoms ir ekonominės veiklos vykdytojams. Nepaisant to įpareigojimo, ekonominės veiklos vykdytojai iš trečiųjų šalių, neturintys jokio susitarimo, kuriuo būtų numatomas ES viešųjų pirkimų rinkos atvėrimas, arba prekės, paslaugos ir darbai, kuriems toks susitarimas netaikomas, neturi užtikrintos galimybės dalyvauti viešųjų pirkimų procedūrose ES ir gali būti pašalinti. Daugiau informacijos apie trečiųjų šalių dalyvavimą ES viešųjų pirkėjų skelbiamose pirkimų procedūrose pateikta 2019 m. liepos 24 d. Europos Komisijos (2019) Prekes siūlančių trečiųjų šalių subjektų dalyvavimo ES viešųjų pirkimų rinkos konkursuose gairėse, C(2019) 5494 (https://ec.europa.eu/growth/content/new-guidance-participation-third-country-bidders-eu-procurement-market_lt).

⁽¹¹⁾ <https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html>

⁽¹²⁾ Komisijos komunikate institucijoms *Veiksmingi viešieji pirkimai Europoje ir Europai* atkreipiamas dėmesys į „viešuosius pirkimus kaip strateginę priemonę tvariems socialinės politikos tikslams ir inovacijoms remti“. Daugiau informacijos galima rasti komunikate adresu <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/25612/attachments/1/translations/en/renditions/native>.

⁽¹³⁾ Žaliųjų pirkimų gairių pateikta 2016 m. leidinyje *Pirmenybė žaliajam pirkimui! Vadovas* (http://ec.europa.eu/environment/gpp/buying_handbook_en.htm).

⁽¹⁴⁾ Žiedinių pirkimų gairių pateikta leidinyje *Public Procurement for a Circular Economy (Viešieji pirkimai žiedinėje ekonomikoje)* (http://ec.europa.eu/environment/gpp/circular_procurement_en.htm).

⁽¹⁵⁾ Inovacijų viešųjų pirkimų gairių pateikta *Komisijos pranešime „Inovacinių sprendimų viešieji pirkimai“* (<https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/3/2018/LT/C-2018-3051-F1-LT-MAIN-PART-1.PDF>).

⁽¹⁶⁾ Daugiau informacijos apie viešųjų pirkimų specializaciją pateikta 2017 m. spalio 3 d. Komisijos rekomendacijoje (ES) 2017/1805 dėl viešųjų pirkimų specializacijos „Viešųjų pirkimų specializacijos struktūros kūrimas“ ir Europos viešųjų pirkimų specialistų sistemoje *ProcurComp EU* adresu https://ec.europa.eu/growth/content/european-commission-unveils-procurcompeu---european-competency-framework-public-procurement_lt.

Šiame vadove pateikiama įvairių praktinio SAVP įgyvendinimo pavyzdžių iš visos ES, rodančių įvairius metodus ir padarytą tikrą poveikį. Šiais pavyzdžiais galima remtis kaip įkvėpimo šaltiniui. Daugiau gerosios patirties pavyzdžių iš ES ir trečiųjų šalių galite rasti dviejose ataskaitose: *Making socially responsible procurement work – 71 good practice cases* („Veiksmingų socialiai atsakingų viešųjų pirkimų užtikrinimas. 71 gerosios patirties atvejis“) ⁽¹²⁾ ir *Buying for social impact – Good practice from around the EU* („Pirkimas siekiant socialinio poveikio. Geroji patirtis iš visos ES“) ⁽¹³⁾, su kuriomis galima susipažinti Komisijos parengtoje viešiesiems pirkėjams remti skirtų priemonių svetainėje ⁽¹⁴⁾.

1.2. Socialinių tikslų nustatymas ir taikymas per viešuosius pirkimus

Įtraukti konkrečius socialinius aspektus į pirkimo sprendimus viešieji pirkėjai gali įvairiai. Toliau pateikiamas neišsamus socialinių tikslų, kurių galite siekti viešaisiais pirkimais, pavyzdžių sąrašas. Vis dėlto atminti, kad, kaip nustatyta viešųjų pirkimų direktyvose, laikytis privalomų socialinių ir darbo taisyklių vykdant sutartį ne galima, bet privaloma ⁽¹⁵⁾. Šio vadovo 4 ir 5 skyriuose nagrinėjama, kaip galite atsizvelgti į šiuos klausimus įvairiuose pirkimo proceso etapuose. Remdamiesi savo tikslais ir sutarties dalyku, turėtumėte nuspręsti, kurie iš toliau išvardytų socialinių aspektų svarbūs jūsų pirkimui.

Tinkamų užimtumo galimybių ir socialinės įtraukties propagavimas

SAVP gali būti veiksnys, skatinantis:

- užimtumo galimybes jauniems ir vyresnio amžiaus darbuotojams,
- lyčių lygybę (pvz., sudarant palankesnes sąlygas užtikrinti profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrą, mažinant sektorinę ir profesinę segregaciją ⁽¹⁶⁾, užtikrinant vienodą požiūrį darbo vietoje),
- užimtumo galimybes žmonėms, patiriantiems socialinę atskirtį dėl ilgalaikio nedarbo, benamystės, diskriminacijos arba kitos pažeidžiamos padėties,
- dalyvavimo visuomenės gyvenime ir užimtumo galimybes neįgaliesiems, taip pat sukuriant įtraukią ir prieinamą darbo aplinką,
- geresnę įvairovės politiką, socialinę įtrauktį ir užimtumo galimybes asmenims iš nepalankioje padėtyje esančių visuomenės grupių (pvz., darbuotojams migrantams, rasinių, etninių ir religinių mažumų atstovams, žemą išsilavinimo lygį turintiems ir skurdo bei socialinės atskirties riziką patiriantiems asmenims) ir
- visų darbuotojų įgūdžių tobulinimą bei kvalifikacijos kėlimą.

Galimybių suteikimas socialinei ekonomikai ir socialinėms įmonėms

Socialinės ekonomikos organizacijos ir socialinės įmonės ⁽¹⁷⁾ gali padėti užtikrinti pirmiau nurodytas užimtumo galimybes ir socialinę įtrauktį, o kartu ir socialinę jūsų išlaidų grąžą. Pavyzdžiui, viešųjų pirkimų direktyvomis sudaromos sąlygos skatinti socialinę įtrauktį, rezervuojant sutartis integracijos į darbo rinką socialinėms įmonėms arba tiems veiklos vykdytojams, kurie įdarbina bent 30 proc. neįgalųjų arba nepalankioje padėtyje esančių darbuotojų ⁽¹⁸⁾. Šiose direktyvose viešieji pirkėjai taip pat skatinami apsvaistyti galimybę suskaidyti sutartis į pirkimo dalis, kurios galėtų būti prieinamesnės socialinės ekonomikos organizacijoms ir socialinėms įmonėms ⁽¹⁹⁾.

⁽¹²⁾ https://ec.europa.eu/growth/content/making-socially-responsible-public-procurement-work-71-good-practice-cases_lt

⁽¹³⁾ <https://op.europa.eu/lt/publication-detail/-/publication/3498035f-5137-11ea-aece-01aa75ed71a1>

⁽¹⁴⁾ https://ec.europa.eu/info/policies/public-procurement/support-tools-public-buyers_lt

⁽¹⁵⁾ Direktyvos 2014/24/ES 18 straipsnio 2 dalis, Direktyvos 2014/25/ES 36 straipsnio 2 dalis ir Direktyvos 2014/23/ES 30 straipsnio 3 dalis. Šis nuostatų rinkinys toliau vadinamas socialine ir aplinkosaugos nuostata. Daugiau informacijos šiuo klausimu pateikta 4.5 skirsnyje.

⁽¹⁶⁾ Lyčių lygybė yra viena pagrindinių ES vertybių, pagrindinė teisė ir pagrindinis Europos socialinių teisių ramsčio principas. Moterų ir vyrų lygybę Sąjunga privalo skatinti visose Sutartyse numatytose jos veiklos srityse. Tai apima, pvz., lyčių pusiausvyros koncepciją, pagal kurią atsizvelgiama ne tik į nepakankamą atstovavimą moterims tokiuose vyrų dominuojamuose sektoriuose kaip mokslas, technologijos, inžinerija ir matematika (MTIM), bet ir nepakankamą atstovavimą vyrams tokiuose sektoriuose kaip sveikatos, socialinė bei vaikų priežiūra ir pradinis ugdymas.

⁽¹⁷⁾ Socialinė ekonomika apima asociacijas, fondus, kooperatyvus, savidraudos draugijas ir socialines įmones. Socialinės įmonės – tai organizacijos, kurios, kad ir kokia būtų jų teisinė forma, derina verslo veiklą su socialinėmis reikmėmis. Pagrindinis jų tikslas yra ne siekti kuo didesnio pelno savininkams arba akcininkams, bet užtikrinti socialinį poveikį. Daugiau informacijos rasite adresu https://ec.europa.eu/growth/sectors/social-economy_lt.

⁽¹⁸⁾ Direktyvos 2014/24/ES 20 ir 77 straipsniai, Direktyvos 2014/25/ES 38 ir 94 straipsniai, Direktyvos 2014/23/ES 34 straipsnis. Rezervavimas plačiau aprašytas 4.3 skirsnyje.

⁽¹⁹⁾ Direktyvos 2014/24/ES 46 straipsnis ir Direktyvos 2014/25/ES 65 straipsnis.

Deramo darbo užtikrinimas

Tarptautinė darbo organizacija (TDO) deramą darbą apibrėžia ⁽²⁰⁾ kaip:

„produktyvų darbą, užtikrinantį sąžiningas pajamas, saugią darbo vietą ir socialinę šeimų apsaugą, geresnes asmeninio tobulėjimo ir socialinės integracijos perspektyvas, asmens laisvę kelti jam rūpimus klausimus, organizuotis ir dalyvauti, kai priimami sprendimai, kurie daro poveikį jo gyvenimui, lygias visų moterų ir vyrų galimybes ir vienodą požiūrį į juos“.

Pagal šią apibrėžtį ir laikydami Darnaus vystymosi darbotvarkės iki 2030 m. ⁽²¹⁾ Europos Sąjunga savo teritorijoje ir pasaulinėse tiekimo grandinėse skatina ⁽²²⁾:

- saugų užimtumą,
- teisingą darbo užmokestį,
- saugias darbo sąlygas,
- socialinę apsaugą,
- lygias visų moterų ir vyrų galimybes ir vienodą požiūrį į juos,
- lyčių lygybę ir nediskriminavimą įsidarbinant,
- socialinį dialogą ir
- teisių darbe apsaugą.

Socialinių ir darbo teisių paisymo užtikrinimas

ES siekia skatinti socialinę pažangą ir gerinti Europos piliečių gyvenimo bei darbo sąlygas ⁽²³⁾. Viešaisiais pirkimais padedama siekti šių tikslų užtikrinant, kad tiekėjai:

- laikytusi socialinės ir darbo teisės srityse taikomų pareigų, nustatytų Sąjungos, nacionalinės teisės aktuose ir pagal ES teisę sudarytose kolektyvinėse sutartyse,
- laikytusi pagrindinių TDO konvencijų,
- laikytusi vienodo požiūrio į moteris ir vyrus principo, įskaitant vienodo užmokesčio už vienodos vertės darbą principą ⁽²⁴⁾, ir skatintų lyčių lygybę ⁽²⁵⁾,
- laikytusi darbuotojų saugos ir sveikatos teisės aktu ir
- kovotų su diskriminacija, pvz., dėl lyties, amžiaus, negalios, rasinės arba etninės kilmės, religijos ar tikėjimo, seksualinės orientacijos, ir kurtų lygias galimybes.

Prieinamumo ir universalumo užtikrinimas

Visiems, įskaitant neįgaluosius, prieinamų prekių, paslaugų ir darbų pirkimas yra pagrindinis SAVP aspektas ir privalomas viešųjų sutarčių elementas. Direktyvos 2014/24/ES 42 straipsnyje ir Direktyvos 2014/25/ES 60 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad „techninės <...> specifikacijos, išskyrus tinkamai pagrįstus atvejus, rengiamos taip, kad būtų atsižvelgta į prieinamumo neįgaliesiems arba tinkamumo visiems naudotojams kriterijus“.

Šia nuostata nacionalinėms valdžios institucijoms padedama laikytis JT neįgalųjų teisių konvencijos ⁽²⁶⁾, kurios šalys yra ES ir visos jos valstybės narės. JT neįgalųjų teisių konvencijoje nustatytos pareigos dėl prieinamumo, o susijęs JT NTK komitetas pirkimą užtikrinant prieinamumą yra nustatęs kaip pagrindinį valdžios spęstiną klausimą ⁽²⁷⁾.

⁽²⁰⁾ <https://www.ilo.org/global/topics/decent-work/lang-en/index.htm>

⁽²¹⁾ https://ec.europa.eu/info/strategy/international-strategies/sustainable-development-goals/eu-holistic-approach-sustainable-development_en

⁽²²⁾ https://ec.europa.eu/international-partnerships/topics/employment-and-decent-work_en

⁽²³⁾ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=157&langId=lt>

⁽²⁴⁾ Žr. SESV 157 straipsnį ir Direktyvą 2006/54/EB.

⁽²⁵⁾ Lyčių lygybės svarba pabrėžta Europos Komisijos pirmininkės politinėse gairėse ir visuose Europos Komisijos nariams skirtuose įgaliojimų raštuose, https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/political-guidelines-next-commission_en_0.pdf.

⁽²⁶⁾ JT NTK bendrojoje pastaboje Nr. 2 nurodyta, kad „peržiūredamos savo prieinamumo teisės aktus, valstybės, Konvencijos šalys, taip pat turi apsvarstyti savo viešųjų pirkimų įstatymus, kad užtikrintų prieinamumo reikalavimų integravimą į viešųjų pirkimų procedūras. Nepriimtina naudoti valstybės lėšas nelygybei, kuri neišvengiamai kyla iš neprieinamų paslaugų ar infrastruktūros, kurti ar išlaikyti. Viešuosius pirkimus reikėtų pasitelkti įgyvendinant pozityvius veiksmus, laikantis Konvencijos 5 straipsnio 4 dalies nuostatų, siekiant užtikrinti prieinamumą ir faktinę neįgalųjų lygybę.“

⁽²⁷⁾ Žr. atitinkamai JT NTK 9 straipsnį ir Bendrąją pastabą Nr. 2.

JT neįgaliųjų teisių konvencijoje ⁽²⁸⁾ taip pat pripažįstama „neįgaliųjų asmeninio savarankiškumo ir nepriklausomumo, įskaitant laisvę rinktis, svarba ir, kad neįgaliesiems turėtų būti suteikta galimybė aktyviai dalyvauti sprendimų dėl politikos krypčių ir programų, įskaitant tas, kurios yra tiesiogiai su jais susijusios, priėmimo procesuose“. Kitaip tariant, viešieji pirkėjai:

- turėtų stengtis pirkti pripažindami neįgaliųjų poreikius ir įtraukdami juos į pirkimo procesą. Poreikių vertinimas ir tiekėjų įtraukimas siekiant užtikrinti veiksmingas viešąsias paslaugas, kuriomis atsižvelgiama į socialinės ir profesinės įtraukties tikslus, ir konkretūs jūsų naudotojų poreikiai aprašyti šio vadovo 3 skyriuje,
- privalo atsižvelgti į prieinamumą techninėse specifikacijose ⁽²⁹⁾, siekdami užtikrinti neįgaliųjų galimybes naudotis, pvz., viešosiomis paslaugomis, viešaisiais pastatais, viešuoju transportu, viešąja informacija ir IRT produktais bei paslaugomis, įskaitant taikomąsias žiniatinklio programas, ir
- gali naudotis sutarčių skyrimo kriterijais, pagal kuriuos palankiau būtų vertinami pasiūlymai, kuriais siekiama užtikrinti aukštesnius standartus, nei nustatyta techninėse specifikacijose,
- taip pat gali įtraukti sutarčių vykdymo sąlygas, siekdami užtikrinti, kad perkamos paslaugos būtų vykdomos tokiu būdu, kuriuo užtikrinama, kad rezultatas būtų prieinamas, remiantis universalumo požiūriu.

Žmogaus teisių paisyimas ir atsižvelgimas į etiškos prekybos klausimus

Viešaisiais pirkimais galima naudotis tiekimo grandinėse sprendžiant socialinius klausimus, pvz., susijusius su žmogaus teisėmis ⁽³⁰⁾ arba sąžiningos prekybos principais. Pagarba pagrindinėms žmogaus teisėms yra esminis bet kokių valstybės užmezgamų verslo santykių aspektas, kaip nustatyta JT verslo ir žmogaus teisių pagrindiniuose principuose ⁽³¹⁾. Be to, 2012 m. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (ESTT) konstatavo, kad sąžiningos prekybos aspektai gali būti įtraukiami į viešųjų pirkimų sprendimus ⁽³²⁾, ir į tai atsižvelgiama viešųjų pirkimų direktyvose ⁽³³⁾.

Dėl plačios viešųjų pirkimų sutarčių taikymo srities ⁽³⁴⁾ ir pasaulinio tam tikrų tiekimo grandinių pobūdžio kyla rizika, kad su jūsų pirkimu gali būti susiję žmogaus teisių pažeidimai. Gerai žinomi tokie atvejai kaip *Rana Plaza* gaisras Bangladeše, bet pavojingų ir nežmoniškų darbo sąlygų pasitaiko ir Europoje. Viešųjų pirkimų direktyvose reikalaujama pašalinti iš procedūrų ekonominės veiklos vykdytojus, kurie galutiniu teismo sprendimu yra nuteisti dėl vaikų darbo ir kitų prekybos žmonėmis formų, ir visi viešieji pirkėjai turi tikrinti atitiktį pagrindinėms TDO konvencijoms ⁽³⁵⁾. Šiame vadove taip pat aptariama, kaip per viešuosius pirkimus galima apsaugoti žmogaus teises:

- didinant skaidrumą tiekimo grandinėse, taip pat vykdant subrangovų ir jų subrangovų stebėseną,
- analizuojant konkrečią riziką tiekimo grandinėse,
- reikalaujant iš rangovų ir subrangovų imtis priemonių gerinti darbuotojų sąlygas tiekimo grandinėje ir šalinti galimus arba nustatytus žmogaus teisių pažeidimus gamybos procese ir
- skatinant laikytis griežtų su socialine atsakomybe susijusių tiekėjų elgesio kodeksų.

⁽²⁸⁾ www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html

⁽²⁹⁾ Dėl viešųjų sutarčių ir komunalinio sektoriaus žr. atitinkamai Direktyvos 2014/24/ES 42 straipsnio 1 dalį ir Direktyvos 2014/25/ES 60 straipsnio 1 dalį.

⁽³⁰⁾ Šiuo atžvilgiu turi būti laikomasi Sutartyje ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje nustatytų pareigų bei principų, TDO deklaracijos dėl pagrindinių principų ir teisių darbe, Tarptautinės žmogaus teisių chartijos ir Jungtinių Tautų deklaracijos dėl čiabuvių tautų teisių.

⁽³¹⁾ JT verslo ir žmogaus teisių pagrindiniai principai – tai valstybėms ir įmonėms skirtos gairės, kuriomis siekiama užkirsti kelią žmogaus teisių pažeidimams, juos mažinti ir atlyginti jais padarytą žalą. Juos 2011 m. birželio mėn. patvirtino JT žmogaus teisių taryba; su jais galima susipažinti adresu www.business-humanrights.org/en/un-guiding-principles.

⁽³²⁾ Byla C-368/10, *Komisija / Nyderlandų Karalystė*, 91 ir 92 punktai.

⁽³³⁾ Direktyvos 2014/24/ES 97 konstatuojamoji dalis ir 67 straipsnio 3 dalies a punktas, Direktyvos 2014/25/ES 102 konstatuojamoji dalis ir 82 straipsnio 3 dalies a punktas, Direktyvos 2014/23/ES 64 konstatuojamoji dalis ir 41 straipsnis.

⁽³⁴⁾ Šiame dokumente viešųjų pirkimų sutartimis vadinamos tiek viešosios sutartys, tiek koncesijos, jų neskiriant.

⁽³⁵⁾ Tarptautinio ekonominės, socialinių ir kultūrinių teisių pakto 7 straipsnis.

Kokybiškų socialinių, sveikatos priežiūros, švietimo ir kultūros paslaugų užtikrinimas

Viešųjų pirkimų direktyvose nustatytas paprastesnis režimas, taikomas konkrečioms socialinėms, sveikatos ir kultūros paslaugoms, taip pat įvairioms kitoms kategorijoms ⁽³⁶⁾. Viešieji pirkėjai raginami atsižvelgti į „paslaugų kokybę, tęstinumą, prieinamumą, įperkamumą, galimybę jas gauti ir visapusiškumą, įvairių naudotojų kategorijų, įskaitant nepalankioje padėtyje esančias ir pažeidžiamas grupes, konkrečius poreikius, naudotojų įtraukimą ir įgalinimą bei inovacijas“ ⁽³⁷⁾. Perkant socialines paslaugas, taip pat gali būti taikomi kokybės standartai, pvz., 2010 m. Europos savanoriška socialinių paslaugų kokybės užtikrinimo sistema ⁽³⁸⁾. 4.2 skirsnyje nagrinėjama, kaip viešieji pirkėjai yra pasirinkę taikyti šį paprastesnį režimą siekdami socialinės naudos.

Pažangių SAVP rodiklių nustatymas ir įgyvendinimas Nante (Prancūzija)

Pirkimo tikslas

Nanto metropolinėje zonoje atsakingi viešieji pirkimai (AVP) įgyvendinami nuo 2001 m. 2017 m., siekiant didesnio įvairių per pastaruosius penkiolika metų sukurtų iniciatyvų tarpusavio nuoseklumo ir glaudesnių pirkimo veiklos ir MVĮ rėmimo iniciatyvų sąsajų, buvo sukurta Atsakingų pirkimų skatinimo sistema (pranc. SPAR).

Metodas

Atsakingų pirkimų skatinimo sistemoje buvo parengtas atsakingų pirkimų įgyvendinimo vadovas, kuriame nurodomi praktiniai metodai ir parama, kuria galima naudotis vietos teritorijoje, ir sukurta SPAR valdymo struktūra, kurią taikant būtų galima prižiūrėti atsakingų pirkimų veiklos rengimą, įgyvendinimą ir stebėseną:

- politiniu lygmeniu visi susiję išrinktieji metropolinės tarybos nariai informuojami apie būsimas investicijas, kad galėtų kartu nuspręsti dėl kiekvienos iš jų socialinių ir aplinkosaugos nuostatų. Šie nariai taip pat reguliariai vertina SPAR poveikį,
- techniniu lygmeniu viešųjų pirkimų komanda bendradarbiauja su kiekviename direktorate dirbančių įmonių socialinės atsakomybės ambasadorių tinklu. Pirkėjai padeda veiklos direktoratams įtraukti į savo pirkimus socialines ir aplinkosaugos nuostatas ir įvertinti gaunamų pasiūlymų kokybę.

Rezultatai

Iš pagrindinių per pastaruosius dvejus metus Nante pasiektų SAVP rezultatų būtų galima paminėti šiuos:

- įtraukties sąlygos buvo nustatytos 143 darbų ir 1 918 paslaugų sutarčių, atitinkančių 326 448 darbo valandų žmonėms, kuriems kyła kliūčių patekti į darbo rinką,
- daug dėmesio buvo skiriama sutarčių, kuriose nustatyta įtraukties sąlyga, įvairinimui, siekiant išplėsti susijusių asmenų ratą (pvz., darbų pirkimo sutartimis pasiekama daugiau nedirbančių vyrų nei moterų),
- keliose bandomosiose sutartyse buvo nustatytos su diskriminacijos naikinimu susijusios sąlygos; kaip pripažinimas joms už tai buvo suteiktas Nanto įvairovės ženklas,
- naudojamosi rezervuotomis sutartimis, pagal kurias Nantas prirėikus gali leisti dalyvauti konkursuose tik neįgalųjų socialinėms įmonėms.

Įgyta patirtis

Kad atsakingi pirkimai būtų sėkmingi, labai svarbu nustatyti, stebėti ir naujinti socialinius ir aplinkosauginius į viešųjų pirkimų politiką įtrauktus kriterijus, palaikant partnerystę su visais suinteresuotaisiais subjektais. Šiuo tikslu reikia nustatyti specialius išteklius ir įgyvendinti tinkamas patikros priemones.

1.3. SAVP tikslas ir nauda

Pats svarbiausias SAVP tikslas yra užtikrinti, kad būtų laikomasi teisinių socialinės srities pareigų. Viešųjų pirkimų direktyvose iš ES valstybių narių reikalaujama imtis tinkamų priemonių, siekiant užtikrinti, kad vykdydami viešųjų pirkimų sutartis ekonominės veiklos vykdytojai laikytųsi taikomų Europos Sąjungos, nacionalinės teisės aktų, kolektyvinių

⁽³⁶⁾ Direktyvos 2014/24/ES III antraštinė dalis (74–77 straipsniai), Direktyvos 2014/25/ES III antraštinė dalis (91–94 straipsniai) ir Direktyvos 2014/23/ES 19 straipsnis.

⁽³⁷⁾ Direktyvos 2014/24/ES 76 straipsnis ir Direktyvos 2014/25/ES 93 straipsnis.

⁽³⁸⁾ Europos savanoriška socialinių paslaugų kokybės užtikrinimo sistema, SPC/2010/10/8 final.

sutarčių ir tarptautinių aplinkos, socialinės ir darbo srities teisės aktų nuostatų⁽³⁹⁾. Šių nuostatą valstybės narės yra įgyvendinusios įvairiai, tačiau akivaizdu, kad per pirkimus negalima nepaisyti socialinių pareigų, pirmiausia siekiant apsaugoti nuo nesąžiningos šių taisyklių nesilaikančių veiklos vykdytojų konkurencijos.

Amsterdamo sutarties Deklaracijoje Nr. 22 dėl neigalių asmenų jau nurodyta, kad rengdamos priemones, siekdamos laipsniškai kurti vidaus rinką, Bendrijos institucijos turi atsižvelgti į neigalių asmenų poreikius⁽⁴⁰⁾. Lisabonos sutartimi Europa įpareigojama užtikrinti „didelio konkurencingumo socialinę rinkos ekonomiką, kuria siekiama visiško užimtumo ir socialinės pažangos ir kovoti su socialine atskirtimi ir diskriminacija, <...> skatinti socialinį teisingumą ir apsaugą, moterų ir vyrų lygybę, kartų solidarumą ir vaiko teisių apsaugą“⁽⁴¹⁾. Viešieji pirkimai, atsižvelgiant į jų mastą ir svarbą vidaus rinkai, yra vertinga priemonė šiems plataus užmojo tikslams įgyvendinti. Įgyvendinant SAVP, taip pat gali būti lengviau vykdyti tarptautinius įsipareigojimus, pvz., siekti JT darnaus vystymosi tikslų⁽⁴²⁾. Kad būtų galima užtikrinti darnų vystymąsi, ekonominės veiklos vykdytojai turi išiklausyti į asmenų, bendruomenių ir pilietinės visuomenės grupių nuomones ir atsižvelgti į jų teises⁽⁴³⁾ – šis klausimas išsamiau nagrinėjamas 2 ir 3 skyriuose.

Įgyvendindami SAVP, viešieji pirkėjai ne tik vykdo viešųjų pirkimų direktyvose ir kituose teisės aktuose nustatytas pareigas, bet ir gali lengviau įgyvendinti toliau aprašytus tikslus.

Nustatyti socialinės ir darbo teisės aktų laikymuisi kylančią riziką

SAVP aktyviai įgyvendinančios organizacijos gali lengviau nustatyti su tiesiogiai joms arba jų tiekėjams taikomų teisės aktų laikymuisi susijusią riziką. Nė viena valdžios institucija nenori patekti į naujienų antraštes dėl neteisėtos arba neetiškos darbo praktikos kuriame nors savo tiekimo grandinių etape. SAVP politika ir veiksmai padeda jums nustatyti tiekimo grandinėje kylančią riziką ir pirkimo bei sutarties valdymo metu ją sumažinti.

Skatinti socialiai supratingas rinkas

SAVP gali skatinti su atsakingesne ir tvaresne gamyba susijusią paklausą ir iniciatyvas. Viešieji pirkėjai gali skatinti inovacijas ir didesnę konkurenciją, mesdami iššūkį rinkai kurti naujus ir socialiai tvaresnius sprendimus. Be to, SAVP gali skatinti plėtoti verslą, kuris siekia ne tik ekonominės veiklos rezultatų, bet ir teigiamo poveikio visai visuomenei, pvz., socialines įmones. Pavyzdžiui, konkrečiai nurodžius neigaliesiems prieinamus IRT produktus, galima padėti patekti į rinką geresniems ir įperkamesniems produktams.

Demonstruoti socialiai atsakingą valdymą

Naudodamiesi SAVP, galite užtikrinti, kad atsižvelgiate į bendruomenės vertybes bei poreikius, ir atsižvelgti į didėjantį visuomenės reikalavimą, kad imdamasi veiksmų valdžia prisiimtų socialinę atsakomybę. Todėl SAVP gali padėti didinti visuomenės pasitikėjimą valdžia. SAVP taip pat gali daryti teigiamą poveikį sutartį vykdančioms darbuotojams, kuriantiems pridėtinę vertę savo bendruomenėms.

Remti integraciją ir įtrauktį

Vykdam SAVP, skatinama dažnai marginalizuotų visuomenės grupių (pvz., neigaliųjų, skurdo ir socialinės atskirties riziką patiriančių asmenų, mažumų) integracija ir įtraukimas į rinkos veiklą. SAVP gali kurti galimybes šioms grupėms priklausančioms įmonėms, taip pat mokymosi ir užimtumo srityse. SAVP taip pat rodo, kaip socialiniai ir ekonominiai aspektai gali vieni kitus sustiprinti, pvz., kai socialinės įmonės teikia viešąsias paslaugas kurdamos pridėtinę vertę per socialinius rezultatus ir poveikį.

⁽³⁹⁾ Direktyvos 2014/24/ES 18 straipsnio 2 dalis, Direktyvos 2014/25/ES 36 straipsnio 2 dalis, Direktyvos 2014/23/ES 30 straipsnio 3 dalis.

⁽⁴⁰⁾ Amsterdamo sutartis, pakeičianti Europos Sąjungos sutartį, Europos bendrijų steigimo sutartis ir tam tikrus su jomis susijusius aktus, Deklaracija Nr. 22.

⁽⁴¹⁾ Europos Sąjungos sutarties (ES sutartis) 3 straipsnio 3 dalis.

⁽⁴²⁾ <https://www.undp.org/content/undp/en/home/sustainable-development-goals.html> ir kaip pabrėžta 2019 m. sausio 30 d. diskusijoms skirtame Komisijos dokumente „Darni Europa – iki 2030 m.“, COM(2019) 22.

⁽⁴³⁾ Amsterdamo sutarties Deklaracijoje Nr. 22 dėl neigalių asmenų jau nurodyta, kad „Konferencija susitaria, kad, rengdamos priemones pagal Europos bendrijos steigimo sutarties 100a straipsnį [dabar 95 straipsnis], Bendrijos institucijos turi atsižvelgti į neigalių asmenų poreikius“.

Užtikrinti veiksmingas viešąsias išlaidas

Atsižvelgiant į viešųjų pirkimų apimtį ir tiesioginės socialinės intervencijos ribas dėl biudžetų apribojimų, viešieji pirkimai gali tapti patrauklia socialinių tikslų skatinimo sritimi. Strateginiai viešieji pirkimai teikia galimybių naudotis esamais, suplanuotais biudžetais, siekiant teigiamai ir novatoriškai prisidėti sprendžiant visuomenės uždavinius.

1.4. Sąsajos su ES ir tarptautine politika bei teisės aktais

Šiame vadove daugiausia dėmesio skiriama SAVP reikalavimams ir galimybėms pagal viešųjų pirkimų direktyvas. Vis dėlto svarbios ir jūsų SAVP įgyvendinimui įtakos turi taip pat daugelis kitų ES ir nacionalinio lygmens priemonių. Šiame skirsnyje atkreipiamas dėmesys į svarbiausius įtakos socialiai atsakingiems viešiesiems pirkimams turinčius teisės aktus ir politiką.

Siekiant apsaugoti Europos darbuotojus, buvo parengti ES darbo ir nediskriminavimo teisės aktai. Šiais teisės aktais darbuotojams suteikiamos teisės, susijusios su vienodu požiūriu ir nediskriminavimu⁽⁴⁴⁾, informacija apie jų darbo sąlygas, asmeninio ir profesinio gyvenimo derinimą⁽⁴⁵⁾, teisės, susijusios su netipinėmis darbo sutartimis⁽⁴⁶⁾, darbo laiko reguliavimu, sveikatos apsauga ir sauga, ir informacija bei konsultavimusi su darbuotojais⁽⁴⁷⁾.

Šie teisės aktai privalomi Europos Sąjungoje veikiantiems rangovams ir subrangovams. Viešieji pirkėjai privalo užtikrinti, kad šios priemonės būtų įgyvendinamos visose darbo vietose. Išsamesnė informacija apie susijusius teisės aktus pateikta toliau 4 ir 5 skyriuose.

Europos Komisija tariai ir bendradarbiauja su įvairiais suinteresuotaisiais subjektais iš visų ES valstybių narių kokybės ir deramo darbo praktikos skatinimo rengiant viešuosius pirkimus klausimais. Pastaraisiais metais Europos socialiniai partneriai, konkrečiai – profesinės sąjungos ir darbdavių organizacijos, dažnai naudojamosi finansine Komisijos parama, parengė kelis sektorių vadovus apie tai, kaip perkant pasirinkti naudingiausius pasiūlymus. Šie vadovai susiję su aprūpinimo maistu ir gėrimais paslaugomis⁽⁴⁸⁾, privačiomis saugos paslaugomis⁽⁴⁹⁾ ir pramoninio valymo paslaugomis⁽⁵⁰⁾. Šiuose informaciniuose vadovuose atkreipiamas dėmesys į paslaugų pirkimo remiantis kokybės kriterijais ir ekonomiškai naudingiausiais pasiūlymais naudą. Šiuose vadovuose taip pat pateikiama konkrečių pavyzdžių iš saugos, valymo ir aprūpinimo maistu bei gėrimais paslaugų satarčių srities, iš kurių matyti, kaip, taikant kokybę grindžiamą požiūrį, reikalaujama užtikrinti tinkamas darbo sąlygas darbuotojams. Taip pat yra parengtas inžinerijos paslaugų srities vadovas, kuriame nurodyta, kaip atsižvelgti į socialinius aspektus⁽⁵¹⁾.

Europos socialinių teisių ramstis

2017 m. Europos Parlamentas, Taryba ir Komisija paskelbė Europos socialinių teisių ramstį, kuriuo nustatyti teisingesnės ir įtraukesnės Europos Sąjungos principai, pasirenkant socialinius prioritetus kaip svarbiausius Europos darbotvarkės klausimus⁽⁵²⁾.

⁽⁴⁴⁾ Užimtumo srityje žr., be kita ko, 2006 m. liepos 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2006/54/EB dėl moterų ir vyrų lygių galimybių ir vienodo požiūrio į moteris ir vyrus užimtumo bei profesinės veiklos srityje principo įgyvendinimo (OL L 204, 2006 7 26, p. 23); 2011 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) Nr. 492/2011 dėl laisvo darbuotojų judėjimo Sąjungoje (OL L 141, 2011 5 27, p. 1); 2000 m. birželio 29 d. Tarybos direktyvą 2000/43/EB, įgyvendinančią vienodo požiūrio principą asmenims nepriklausomai nuo jų rasės arba etninės priklausomybės (OL L 180, 2000 7 19, p. 22); 2000 m. lapkričio 27 d. Direktyvą 2000/78/EB, nustatančią vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje bendruosius pagrindus (OL L 303, 2000 12 2, p. 16).

⁽⁴⁵⁾ Žr., be kita ko, 1992 m. spalio 19 d. Direktyvą 92/85/EEB dėl priemonių, skirtų skatinti, kad būtų užtikrinta geresnė nėščių ir neseniai pagimdžiusių arba maitinančių krūtimi darbuotojų sauga ir sveikata, nustatymo (OL L 348, 1992 11 28, p. 1) ir 2010 m. liepos 7 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2010/41/ES dėl vienodo požiūrio į savarankiškai dirbančius vyrus ir moteris principo taikymo, kuria panaikinama Tarybos direktyva 86/613/EEB (OL L 180, 2010 7 15, p. 1).

⁽⁴⁶⁾ Žr., be kita ko, 2008 m. lapkričio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2008/104/EB dėl darbo per laikinojo įdarbinimo įmones (OL L 327, 2008 12 5, p. 9); 1999 m. birželio 28 d. Tarybos direktyvą 1999/70/EB dėl Europos profesinių sąjungų konfederacijos (ETUC), Europos pramonės ir darbdavių konfederacijų sąjungos (UNICE) ir Europos įmonių, kuriose dalyvauja valstybė, centro (CEEP) bendrojo susitarimo dėl darbo pagal terminuotas sutartis (OL L 175, 1999 7 10, p. 43).

⁽⁴⁷⁾ ES socialinio *acquis* apžvalga pateikta 2016 m. kovo 8 d. Komisijos tarnybų darbiniam dokumente SWD(2016) 50 *final*. Papildomos vėliau parengtos iniciatyvos pristatomos tolesnėse dalyse.

⁽⁴⁸⁾ *Choosing best value in contracting food services* („Kaip pasirinkti naudingiausius pasiūlymus perkant su maistu susijusias paslaugas“), https://contract-catering-guide.org/wp-content/uploads/2019/09/Catering-Services_Best-Value-Guide_EN_Web.pdf.

⁽⁴⁹⁾ *Buying quality private security services* („Kokybiškų privačių saugos paslaugų pirkimas“), http://www.securebestvalue.org/wp-content/uploads/2014/11/Best-Value-Manual_Final.pdf.

⁽⁵⁰⁾ *Selecting Best Value – A guide for public and private organisations awarding contracts for cleaning services* („Kaip pasirinkti naudingiausią pasiūlymą? Valymo paslaugų sutartis skiriančioms viešojo ir privačiojo sektorių organizacijoms skirtas vadovas“), <http://www.cleaningbestvalue.eu/the-guide.html>.

⁽⁵¹⁾ *How to derive MEAT criteria – Introducing quality criteria into public procurement* („Kaip nustatyti ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo kriterijus? Kokybės kriterijų įtraukimas į viešuosius pirkimus“), https://www.efcanet.org/sites/default/files/2020-01/MEAT%20booklet_final.pdf.

⁽⁵²⁾ https://ec.europa.eu/commission/priorities/deeper-and-fairer-economic-and-monetary-union/european-pillar-social-rights_lt

2020 m. sausio mėn. Europos Komisija pristatė komunikatą „Tvirta socialinė Europa teisingai pertvarkai užtikrinti“⁽⁵³⁾, kuriame pateikti pirmieji svarstymai dėl Europos socialinių teisių ramsčio įgyvendinimo veiksmų plano. Jame taip pat nurodyti socialiai atsakingi viešieji pirkimai, kaip priemonė, naudojantis esamomis lėšomis, paremti įtrauktį ir užimtumo galimybes.

ES lygmeniu taip pat buvo priimti konkretūs teisės aktai, kuriais šis teisingesnės ir įtraukesnės Europos Sąjungos užtikrinimo užmojis įgyvendinamas praktiškai ir daromas poveikis pirkimų procedūroms. Direktyva (ES) 2019/1152 *dėl skaidrių ir nuspėjamų darbo sąlygų* siekiama užtikrinti, kad visi darbuotojai, taip pat dirbantieji pagal netipines darbo sutartis, galėtų gauti informaciją apie savo darbo sąlygas ir kad jiems nebūtų taikomos nesąžiningos sąlygos. Joje konkrečiai reikalaujama iki 2022 m. visiems darbuotojams Europos Sąjungoje užtikrinti, kad jie:

- nuo darbo santykių pradžios galėtų gauti rašytinę informaciją apie esminius savo darbo aspektus,
- nesant išimtinių aplinkybių, neturėtų dirbti ilgiau nei šešis mėnesius bandomojo laikotarpio sąlygomis,
- nepatirdami neigiamo požiūrio, galėtų ieškoti papildomo darbo, uždraudžiant išimtinumo išlygas ir laikantis nesuderinamumo išlygų apribojimų,
- pakankamai anksti sužinotų, kada reikės dirbti,
- gautų rašytinį atsakymą į prašymą perkelti į kitą saugesnę darbo vietą ir
- galėtų dalyvauti nemokamame privalomame mokyme, kurį privalo surengti darbdavys.

Be to, valstybės narės turi priimti taisykles, kuriomis būtų užkertamas kelias piktnaudžiavimui darbo pagal iškvietimą sutartimis, pvz., sutartims, pagal kurias darbdavys darbuotojams neužtikrina darbo (jos dažnai vadinamos nenustatytos apimties darbo sutartimis). Jei darbdaviai nesilaiko reikalavimų, jų darbuotojai taip pat gali remtis griežtomis vykdymo užtikrinimo nuostatomis.

Į viešųjų pirkimų sutartis galima įtraukti sąlygas, kuriomis būtų užtikrinama, kad darbdaviai (tiek rangovai, tiek subrangovai) vykdytų šias sąlygas ir būtų numatytos tinkamos sankcijos už šių sąlygų nevykdymą.

2019 m. birželio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje (ES) 2019/1158 dėl tėvų ir prižiūrinčiųjų asmenų profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyros, kuria panaikinama Tarybos direktyva 2010/18/ES ir kurią valstybės narės turi perkelti į nacionalinę teisę iki 2022 m. August 2 d., nustatytos kelios naujos būtiniausios teisės, susijusios su atostogomis dėl šeiminių priežasčių ir lanksčių darbo sąlygų, įskaitant:

- tėvystės atostogas – tėvas arba tėvui prilyginamas antrasis partneris apytikriai vaiko gimimo metu gali pasiimti bent dešimt darbo dienų tėvystės atostogų, už kurias gaunama kompensacija prilygsta bent ligos išmokų dydžiui,
- sustiprintą esamą teisę į keturių mėnesių vaiko priežiūros atostogas, už kurias mokama tinkamo dydžio kompensacija, nustatant, kad dviejų iš keturių mėnesių vienas iš tėvų negali perduoti kitam tėvui. Tėvai taip pat turi teisę prašyti išleisti į atostogas lanksčiomis sąlygomis,
- nustatytas prižiūrinčiojo asmens atostogas darbuotojams, asmeniškai prižiūrintiems arba padedantiems giminaičiams arba asmenims, kurie gyvena tame pačiame namų ūkyje kaip ir darbuotojas. Dirbantys prižiūrintieji asmenys gali pasiimti penkias dienas per metus,
- išplėstą esamą teisę prašyti susitarimų dėl lanksčių darbo sąlygų (sutrumpinto darbo laiko, lankstaus darbo laiko ir lankstumo darbo vietoje) visiems dirbantiems bent iki aštuonerių metų amžiaus vaikų tėvams ir visiems prižiūrintiesiems asmenims.

Ir šiuo atžvilgiu į viešųjų pirkimų sutartis gali būti įtraukiamos sąlygos, kuriomis būtų užtikrinama, kad darbdaviai, įskaitant tiek rangovus, tiek subrangovus, laikytųsi šių sąlygų.

Artimiausioje ateityje įtakos viešųjų pirkimų sutarčių vykdymui taip pat gali turėti būsimos Komisijos iniciatyvos tvarumo ir darbo teisių srityje (pvz., pasiūlymas priimti direktyvą dėl deramo minimaliojo darbo užmokesčio Europos Sąjungoje⁽⁵⁴⁾).

⁽⁵³⁾ 2020 m. sausio 14 d. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Tvirta socialinė Europa teisingai pertvarkai užtikrinti“, COM(2020) 14 *final*.

⁽⁵⁴⁾ 2020 m. spalio 28 d. pasiūlymas priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl deramo minimaliojo darbo užmokesčio Europos Sąjungoje, COM(2020) 682 *final*. Šį pasiūlymą dėl teisėkūros procedūra priimamo akto turės priimti ES teisėkūros institucijos ir ji reikės perkelti į nacionalinę teisę.

Europos prieinamumo aktas

Direktyvoje (ES) 2019/882 dėl gaminių ir paslaugų prieinamumo reikalavimų ⁽⁵⁵⁾ – vadinamajame Europos prieinamumo akte (EPA) – nustatyti bendrieji standartai ir pareigos, siekiant suderinti tam tikrų gaminių ir paslaugų prieinamumo reikalavimus. Taigi, ja bus užtikrinta, kad neįgalieji ir vyresnio amžiaus suaugusieji galėtų naudotis gaminiiais ir paslaugomis. Joje taip pat atsižvelgiama į JT neįgaliųjų teisių konvencijoje (JT NTK) nustatytą pareigą padėti įvykdyti valstybėms, Konvencijos šalims, prieinamumo užtikrinimo prievoles. Ji taip pat padeda užtikrinti, kad neįgalieji turėtų galimybę aktyviai dalyvauti sprendimų dėl politikos kryptių ir programų, įskaitant tas, kurios yra tiesiogiai su jais susijusios, priėmimo procesuose. Į direktyvos taikymo sritį patenka šie gaminiai ir paslaugos ⁽⁵⁶⁾:

- kompiuteriai ir operacinės sistemos,
- mokėjimo terminalai ir bilietų pardavimo automatai,
- bilietų pardavimo ir registracijos automatai,
- interaktyvieji informacijos teikimo savitarnos terminalai,
- išmanieji telefonai,
- su skaitmeninės televizijos paslaugomis susijusi televizijos įranga,
- telefonijos paslaugos ir susijusi įranga,
- prieiga prie audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų, pvz., televizijos transliacijų, ir susijusi vartotojų įranga,
- tam tikros paslaugos, susijusios su keleiviniu oro, autobusų, geležinkelio ir vandens transportu,
- banko paslaugos vartotojams,
- e. knygos,
- e. prekyba,
- atsiliepimas Europos bendruoju pagalbos telefono numeriu 112.

Privalomi šių gaminių ir paslaugų prieinamumo reikalavimai bus taikomi nuo 2025 m. ⁽⁵⁷⁾.

Prieinamumo prie vandens fontanėlių gerinimas Baskų krašte (Ispanija)

Įvadas. Pirkimo tikslas

Siekdama spręsti plastiko atliekų klausimus ir sumažinti į butelius išpilstyto vandens pirkimo išlaidas, septyniolika paslaugų centrų baskų krašte eksploatuojanti socialinių ir medicininės priežiūros paslaugų teikėja „Mutualia“ nusprendė įrengti prie viešojo vandens tiekimo tinklo prijungtus vandens fontanėlius, iš kurių galima atsigerti vandens iš čiaupo, kad nereikėtų pirkti vandens buteliuose. Jos tikslas buvo pasiūlyti kokybišką įvairios temperatūros geriamąjį vandenį.

Metodas

ES ribos nesiekiančios vertės sutartis buvo skirta ekonomiškai naudingiausiai pasiūlymui, kuris buvo įvertintas atsižvelgiant į kainą (50 proc.) ir kokybę (50 proc.). Kokybės kriterijai apėmė prieinamumo aspektus, pvz., fontanėlių aukštį ir naudojimosi jais patogumą riboto judumo žmonėms.

Daugiau taškų „Mutualia“ skyrė įmonei, pasiūliusiai vandens automatų, kuriais lengva naudotis sunkiai matantiems arba sunkiai rankas judinantiems asmenims.

Rezultatai

2019 m. sausio mėn. „Mutualia“ septyniolikoje savo paslaugų centrų pristatė 40 naujų vandens fontanėlių ir aprūpino savo darbuotojus daugkartinio naudojimo vandens buteliais. Kasmet „Mutualia“ sutaupo apie 17 000 EUR išlaidų, susijusių su pacientams, darbuotojams ir lankytojams skirtu vandeniu. Įtraukus prieinamumo reikalavimus, konkurso laimėtojas pasiūlė didesnius vandens tipo pasirinkimo mygtukus. Be to, pasirinkta tokia stiklinėms skirta vieta, kad neįgaliųjų vežimėliuose sėdintys asmenys galėtų lengviau pasiimti ir pripildyti stiklines. Be stiklinių padėties,

⁽⁵⁵⁾ 2019 m. balandžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/882 dėl gaminių ir paslaugų prieinamumo reikalavimų (OL L 151, 2019 6 7, p. 70).

⁽⁵⁶⁾ Direktyvos 2019/882/ES 2 straipsnis.

⁽⁵⁷⁾ Direktyvoje nustatyta išimtis mieste ir priemiesčiuose teikiamoms transporto paslaugoms ir labai mažų įmonių (įmonių, kuriose dirba mažiau nei 10 darbuotojų ir kurių metinė apyvarta neviršija 2 mln. EUR arba kurių bendras metinis balansas neviršija 2 mln. EUR) teikiamoms paslaugoms.

„Mutualia“ taip pat atsižvelgė į stiklinių pildymo vietą ir daugiau taškų skyrė tiems aparatams, kuriuose angos buvo įrengtos žemiau.

Igyta patirtis

Įtraukusi prieinamumo kriterijus, „Mutualia“ galėjo užtikrinti, kad išgytais vandens fontaneliais galėtų naudotis visi sveikatos centro pacientai ir lankytojai. Sudarydama sąlygas naudotis vandens pildymo stotelėmis kiekvienam, ji ne tik padeda žmonėms gerti pakankamai vandens ir išlikti sveikiems, bet ir sutaupo apytiksliai 17 000 EUR išlaidų ir labai mažina plastiko atliekas.

Šaltinis:

https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/news_alert/Issue_91_Case_Study_173_Mutualia.pdf.

Pagal Direktyvos 2014/24/ES 42 straipsnio 1 dalį ir Direktyvos 2014/25/ES 60 straipsnio 1 dalį ES teisės aktuose nustatytus prieinamumo reikalavimus būtina įtraukti į technines specifikacijas, kai pirkimas skirtas fizinių asmenų, ar tai būtų plačioji visuomenė, ar viešojo pirkėjo darbuotojai, naudojimui. Be to, direktyvose 2014/24/ES ir 2014/25/ES reikalaujama, kad atvejais, kai Sąjungos teisės aktu yra patvirtinti privalomieji prieinamumo reikalavimai, kiek tai yra susiję su prieinamumu neįgaliesiems arba tinkamumu visiems naudotojams, kriterijai techninėse specifikacijose būtų nustatomi pateikiant nuorodą į tuos aktus. Europos prieinamumo akte nustatyti privalomieji prieinamumo reikalavimai gaminių ir paslaugų, kuriems jis taikomas, atžvilgiu. Šiais privalomais prieinamumo reikalavimais užtikrinama, kad gaminiai ir paslaugos būtų projektuojami ir gaminami tokiu būdu, kad jais pagal numatytą paskirtį galėtų kuo daugiau naudotis neįgalieji. Kartu su jais, kai įmanoma, gaminyje arba ant jo turi būti pateikiama prieinama informacija apie jų veikimą ir jų prieinamumo savybes. Pirkimo dokumentuose dėl gaminių arba paslaugų prieinamumo reikalavimų galite nurodyti Europos standartizacijos organizacijų parengtus darniuosius standartus arba technines specifikacijas, pvz., standartą EN 17161:2019 dėl prieinamumo.

Į Europos prieinamumo akto (EPA) taikymo sritį nepatenkantiems gaminiams ir paslaugoms EPA prieinamumo reikalavimai yra neprivalomi. Vis dėlto, jei Prieinamumo akte arba kitame ES teisės akte nustatytos prieinamumo taisyklės ir pareigos dėl kurio nors gaminio arba paslaugos ir savybės, elementai arba funkcijos atitinka atitinkamus EPA reikalavimus, galima daryti prielaidą, kad jie taip pat atitinka kitus teisės aktus, nebent nurodyta kitaip. Bet kuriuo atveju viešieji pirkėjai gali nuspręsti taikyti griežtesnius prieinamumo reikalavimus, nei nustatyta ES teisės aktuose. Į EPA taip pat įtraukti savanoriški prieinamumo reikalavimai dėl apstatytos aplinkos, kuria naudojasi į pačios EPA direktyvos taikymo sritį patenkančių paslaugų klientai. Valstybės narės gali nuspręsti reikalauti įvykdyti šiuos reikalavimus ⁽⁵⁸⁾.

Peržiūrėta Darbuotojų komandiravimo direktyva

Komandiruotas darbuotojas – asmuo, ribotą laikotarpį dirbantis kitoje ES valstybėje narėje nei valstybė, kurioje jis paprastai dirba ⁽⁵⁹⁾. ES dirba apie 3 mln. komandiruočių darbuotojų ⁽⁶⁰⁾. Daugelis jų dalyvauja teikiant viešąsias paslaugas arba vykdamas viešuosius darbus. Komandiruočių darbuotojų direktyva (KDD) ⁽⁶¹⁾ buvo priimta 1996 m., o 2018 m. buvo iš esmės pakeista. Ja siekiama užtikrinti laisvės teikti paslaugas tarpvalstybiniu mastu ir darbuotojų apsaugos pusiausvyrą. Atliekant 2018 m. peržiūrą, sustiprintas komandiruočių ir priimančiosios valstybės darbuotojų lygybės principas, įskaitant vienodą darbo užmokestį. Pagal peržiūrėtą KDD ⁽⁶²⁾ komandiruočių darbuotojai priimančiojoje valstybėje turi teisę į visas privalomas ⁽⁶³⁾ darbo sąlygas, susijusias su:

- a) maksimaliu darbo ir minimaliu poilsio laiku;
- b) minimalia mokamų metinių atostogų trukme;

⁽⁵⁸⁾ Direktyvos 2019/882 49 konstatuojamoji dalis, 4 straipsnio 4 dalis ir III priedas.

⁽⁵⁹⁾ Direktyvos 96/71/EB 2 straipsnis.

⁽⁶⁰⁾ Šaltinis: *Posting of workers – Report on A1 Portable Documents issued in 2018 (Darbuotojų komandiravimas. Ataskaita dėl 2018 m. išduotų A1 perkeliamųjų dokumentų)*. Europos Komisijos Užimtumo, socialinių reikalų ir įtraukties generalinis direktoratas, 2019 m., galima susipažinti adresu <https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=22302&langId=en>.

⁽⁶¹⁾ 1996 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 96/71/EB dėl darbuotojų komandiravimo paslaugų teikimo sistemoje (OL L 18, 1997 1 21, p. 1) su pakeitimais, padarytais Direktyva (ES) 2018/957.

⁽⁶²⁾ Direktyva (ES) 2018/957 iki 2020 m. liepos 30 d. turi būti perkeliama į nacionalinę teisę, o iki šios datos negali būti taikoma. Kelių transporto sektoriui 1996 m. KDD taisyklės toliau taikomos, kol bus priimta nauja vykdymo užtikrinimo direktyva, kuria bus iš dalies pakeista Direktyva 2006/22/ES. Daugiau informacijos pateikta Europos Komisijos *Darbuotojų komandiravimo praktiniame vadove* (2019) adresu <https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=21472&langId=en>.

⁽⁶³⁾ Nustatytas įstatymuose ar kituose teisės aktuose ir (arba) visuotinai taikomose kolektyvinėse sutartyse ir arbitražo sprendimuose.

- c) darbo užmokesčiu, įskaitant viršvalandžių apmokėjimo normas. Šis punktas netaikomas papildomų profesinių pensijų sistemoms;
- d) darbuotojų paskyrimo laikinai dirbti, visų pirma kai tai daro laikinojo įdarbinimo įmonės, sąlygomis;
- e) darbuotojų sveikatos, darbo saugos ir higienos sąlygomis;
- f) apsaugos priemonėmis, susijusiomis su nėščią ar neseniai pagimdžiusių moterų, vaikų ir jaunimo darbo sutarties sąlygomis;
- g) vienodų sąlygų taikymu vyrams ir moterims bei kitomis nediskriminavimo nuostatomis;
- h) darbuotojų apgyvendinimo, kai jį darbuotojams, dirbantiems kitoje nei jų įprasta darbo vieta, užtikrina darbdavys, sąlygomis;
- i) komandiruojuočių ar išlaidų kompensavimu, siekiant padengti toli nuo namų dėl profesinių priežasčių esančių darbuotojų kelionės, maitinimo ir apgyvendinimo išlaidas.

Po dvylikos mėnesių – arba, jei darbdavys pagrindžia, po aštuoniolikos mėnesių – visos privalomos sąlygos pagal priimančiosios valstybės darbo teisę tampa taikomomis komandiruotiems darbuotojams, išskyrus a) tam tikras sąlygas, susijusias su darbo sutarties sudarymu ir nutraukimu, įskaitant nekonkuravimo sąlygas, ir b) papildomų profesinių pensijų sistemoms.

Viešieji pirkejai turėtų žinoti šiuos reikalavimus, vertindami pasiūlymus ir stebėdami atitiktį darbo teisei.

TDO konvencijos

Tarptautinės darbo organizacijos (TDO) pagrindinės konvencijos aiškiai nurodytos viešųjų pirkimų direktyvose ⁽⁶⁴⁾; laikytis TDO konvencijų taip pat dažnai reikalaujama nacionaliniuose viešųjų pirkimų įstatymuose ir taisyklėse. Aštuonios pagrindinės konvencijos yra susijusios su:

- 1) asociacijų laisve ir teisės jungtis į organizacijas gynimu;
- 2) teise jungtis į organizacijas ir vesti kolektyvines derybas;
- 3) priverstiniu darbu;
- 4) priverstinio darbo panaikinimu;
- 5) minimaliu amžiumi;
- 6) nepriimtiniu vaikų darbu;
- 7) vienodu atlyginimu;
- 8) diskriminacija (darbo ir profesinės veiklos srityje).

Kopenhagos mieste (Danija) įsteigta tiekėjų darbo sąlygas stebinti specialios paskirties grupė

Pirkimo tikslas

Kopenhagos miestas imasi veiksmų siekdamas kovoti su socialiniu dempingu, įtraukdamas į sutartis darbo nuostatas, kuriomis užtikrinamos tinkamos darbo sąlygos visiems jo tiekėjams ir subtieėjams dirbantiems darbuotojams.

Metodas

1. Teisingas darbo užmokestis ir tinkamos darbo sąlygos
2. Sąžininga visų įmonių konkurencija
3. Daugiau pameistrystės ir darbo praktikos vietų jauniems besimokantiems asmenims

Danijoje dirbantys Kopenhagos miesto tiekėjų ir jų subtieėjų darbuotojai turi teisę į minimalią darbo užmokesčio normą, įskaitant viršvalandžių apmokėjimo normas, maksimalų darbo laiką, minimalų poilsio laiką ir minimalią mokamų metinių atostogų trukmę pagal darbo nuostatą ir direktyvą.

⁽⁶⁴⁾ Direktyvos 2014/24/ES X priedas, Direktyvos 2014/25/ES XIV priedas, Direktyvos 2014/23/ES X priedas.

Rezultatai

Kopenhaga įsteigė iš devynių asmenų sudarytą specialios paskirties grupę, kuriai pavesta stebėti, ar visi jos tiekėjai, įskaitant subtiekejus, laikosi darbo nuostatų. Specialios paskirties grupė turi teisę bet kada apsilankyti bet kokio tipo Danijoje esančioje darbo vietoje. Atidžiai stebimas įvairiose, pvz., statybos, valymo ir transporto, srityse veikiančių tiekėjų mokamas darbo užmokestis ir užtikrinamos darbo sąlygos. Kasmet atliekama apie 600 atitikties patikrinimų. Apie trečdalis patikrinimų atliekama vietoje, o kiti atliekami tiriant konkrečių darbuotojų sąlygas, tikrinant darbo užmokesčio, darbo laiko, mokesčių ir kitus dokumentus.

Patikrinimus specialios paskirties grupė vykdo laikydamosi rizika grindžiamo požiūrio, daugiausia dėmesio skirdama toms sritims, kuriose, kaip manoma, kyla didžiausia reikalavimų nevykdymo rizika. Pažeidimų atveju pradamas dialogas su darbdaviu. Jei pagerėjimo nesimato, darbdavys privalo sumokėti baudą ir galiausiai miestas turi teisę nutraukti sutartį.

Igyta patirtis

Paaikėjo, kad vidaus darbuotojų apsilankymais grindžiamas metodas yra efektyvesnis nei naudojimas užsakomosiomis darbo sąlygų stebėjimo paslaugomis. Paprastai atsakomybė už visus tiekimo grandinėje daromus pažeidimus tenka pagrindiniam rangovui. Dauguma pažeidimų padaroma tolesnėse tiekimo grandinės dalyse pas subrangovus ir jų subrangovus. Įtarus sutarties pažeidimą, labai svarbu surinkti informaciją apie vietoje dirbančių darbuotojų tapatybę ir tikslų jų darbo laiką. Kartais tai gali būti sudėtinga. Kopenhagos mieste pradėtas bandomasis projektas, pagal kurį darbuotojai, įeidami į darbo vietą ir iš jos išeidami, turi užsiregistruoti ir išsiregistruoti naudodamiesi identifikacine kortele. Pagal šią sistemą lengviau atsižvelgti į sutartis, su kuriomis susijusi didesnė socialinio dempingo rizika, nes teikiama informacija apie dirbančių darbuotojų skaičių, darbo tipą, užimtumo formą, darbo laiką ir pan.

Pavėluotų mokėjimų direktyva ⁽⁶⁵⁾

Per sutartyse nustatytus terminus atsiskaitoma su mažiau nei 40 proc. ES įmonių. Pavėluoti mokėjimai daro poveikį ne tik konkrečioms sutartiniams santykiams, bet ir visai ekonomikai. Vėluojant atsiskaityti su įmonėmis, atleidžiami darbuotojai, vėluojama sumokėti tiekėjams ir atidedami investicijų planai. Su rizika susiduria ir mažiau atspari tampa visa tiekimo grandinė.

Pavėluotų mokėjimų direktyvoje ⁽⁶⁶⁾ mokėjimas laiku nustatytas kaip pareiga, kuri taikoma tiek sandoriams tarp viešųjų institucijų ir įmonių, tiek tarp pačių įmonių. Viešieji pirkėjai turi užtikrinti greitą atsiskaitymą su savo rangovais, sumokėdami jiems per direktyvoje nustatytą 30 dienų terminą (60 dienų terminas atitinkamais atvejais gali būti taikomas tik nacionalinės sveikatos priežiūros tarnybų viešosioms įstaigoms) ⁽⁶⁷⁾. Be to, per viešojo pirkimo procesą viešieji pirkėjai gali imtis tam tikrų veiksmų, siekdami padidinti greito atsiskaitymo su subrangovais sutarties vykdymo metu tikimybę. Daugiau informacijos šiuo klausimu pateikta 5.5 skirsnyje.

2 SKYRIUS

Organizacinė socialinių pirkimų strategija

2.1. SAVP įtraukimas į darbotvarkę

Norint vykdyti SAVP, reikia vadovavimo iniciatyvos ir išipareigojimo visose valdymo struktūrose: nuo politinio lygmens iki pagrindinių sprendimus priimančių subjektų ir biudžetų valdytojų. Šiame skyriuje nagrinėjama, kaip galima užtikrinti šį išipareigojimą, ir pateikiama SAVP organizacinių strategijų pavyzdžių.

Naudos ir galimybių išryškėjimas

Tiek mažesnėse, tiek didesnėse bendruomenėse SAVP gali padėti užtikrinti pastebimą pažangą siekiant socialinių tikslų, pvz., apsaugoti žmogaus teises, skatinti lygybę ir užtikrinti kokybišką užimtumą bei įtrauktį. Taigi, užsitikrinti didelį pritarimą tokiems pirkimams iš esmės turėtų būti paprasta.

⁽⁶⁵⁾ Daugiau informacijos pateikta adresu https://ec.europa.eu/growth/smes/sme-strategy/late-payment_lt.

⁽⁶⁶⁾ 2011 m. vasario 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/7/ES dėl kovos su pavėluotu mokėjimu, atliekamu pagal komercinius sandorius (OL L 48, 2011 2 23, p. 1).

⁽⁶⁷⁾ Direktyvos 2011/7/ES 4 straipsnis.

SAVP taip pat gali padėti siekti visuotinių tikslų. Pavyzdžiui, pagal dvilyktą JT darnaus vystymosi tikslą – „užtikrinti darnius vartojimo ir gamybos modelius“ – vyriausybės raginamos skatinti naudotis viešųjų pirkimų praktika, siekiant toliau įgyvendinti darnaus vystymosi darbotvarkę (12.7 uždavinys) ⁽⁶⁸⁾.

Iššūkių ir susirūpinimą keliančių klausimų sprendimas

Priimdami SAVP strategiją turite atsižvelgti į galimus lyderiams, vadovams ir biudžeto valdytojams susirūpinimą keliančius klausimus, be kita ko, dėl papildomų išlaidų ir socialiniams pirkimams reikiamų išteklių.

Iliustruojant praktiniais SAVP pavyzdžiais iš savo organizacijos arba kitų viešųjų pirkėjų, galima veiksmingai parodyti šių pirkimų naudą. Šiame vadove pristatoma daug atvejų tyrimų, kaip rengiami ekonomiškai naudingi ir socialiai atsakingi pirkimai.

Be to, atkreipkite dėmesį į veiksmų nesiėmimo kainą, pvz., riziką reputacijai, neatitiktį teisės aktams, nepasiektus rodiklius arba netiesiogines su socialinėmis problemomis susijusias viešojo sektoriaus išlaidas.

Geroji patirtis

- Užsitikrinkite didelį pritarimą socialiai atsakingiems viešiesiems pirkimams, atkreipdami dėmesį į su jais susijusias pareigas bei galimybes ir į nesiimant veiksmų kylančią riziką. Sustiprinkite savo argumentus, pateikdami tikroviškų pavyzdžių, kaip socialiai atsakingi viešieji pirkimai jau vykdomi jūsų organizacijoje arba kitur.

2.2. Tikslų nustatymas

Kaip nurodyta 1 skyriuje, perkant galima atsižvelgti į įvairius socialinius aspektus. Parengus SAVP strategiją, gali būti lengviau nustatyti pagrindinę socialinių pirkimų kryptį.

Esamų tikslų nustatymas

Apsvarstykite galimybę pagrįsti SAVP tikslus esamais Europos, nacionaliniais, regioniniais arba vietos prioritetais, pvz., socialinės įtraukties arba užimtumo galimybių kūrimo nepalankioje padėtyje esančioms gyventojų grupėms. Nustatykite šiuos prioritetus ir apsvairstykite, kaip prie jų būtų galima prisidėti pirkimais.

Pirkimų politikos ir veiklos nustatymas

Jūs, kaip viešasis pirkėjas, galbūt jau taikote pirkimų politiką, pvz., žaliųjų arba tvarių pirkimų politiką arba konkreitiems sektoriams skirtas inovacijų arba pramonės strategijas. Nustatykite esamus pirkimų tikslus bei veiklą ir galimybes suderinti šiuos tikslus su SAVP.

Nustatydami esamus prioritetus ir dabartinę pirkimų politiką bei veiklą, galite nustatyti aktualiausius socialinius tikslus. Susiejant SAVP tikslus su esama politika ir prioritetais, gali būti lengviau pagrįsti socialinius pirkimus ir padidinti socialiai atsakingiems viešiesiems pirkimams skiriamą dėmesį bei išteklius.

Geroji patirtis

- Išsiaiškinkite esamus savo organizacijos socialinius tikslus ir apsvairstykite, kaip jie dera su dabartine pirkimų politika bei praktika. Nustatykite galimas sąsajas, spragas arba kliūtis, trukdančias siekti socialinių tikslų pirkimais.

2.3. Konsultacijos su suinteresuotaisiais subjektais

Veiksminguose SAVP dalyvauja daug suinteresuotųjų subjektų, todėl svarbus etapas rengiant organizacinę socialinių pirkimų strategiją yra konsultacijos.

⁽⁶⁸⁾ Žr. <https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-consumption-production/>.

Konsultacijos su suinteresuotaisiais subjektais rengiant SAVP Vokietijos Vidaus reikalų ministerijos Viešųjų pirkimų skyriuje

Pirkimo tikslas

Federalinės vidaus reikalų ministerijos Tvarių pirkimų kompetencijos centras (vok. KNB) bendradarbiavo su Federaline informacinių technologijų, telekomunikacijų ir naujosios žiniasklaidos asociacija („Bitkom“) rengdamas bendrą tvarių IRT produktų ir paslaugų pirkimo strategiją. Pagrindinis šios bendros iniciatyvos tikslas yra paskatinti viešųjų pirkėjų ir tiekėjų bendradarbiavimą siekiant užtikrinti socialinius standartus ir tinkamas darbo sąlygas pasaulinėje IRT gamybos tiekimo grandinėje.

Metodas

2017–2019 m. „Bitkom“ delegacija, kurią sudarė įvairaus dydžio ir įvairių produktų paketų tiekėjai iš IRT sektoriaus, ir KNB derėjosi dėl trečiosios deklaracijos redakcijos. Pagal šią deklaraciją viešieji federalinės, žemių ir vietos valdžios pirkėjai galės tikrinti, ar didelės apimties sutartys iki trečiojo tiekimo grandinės etapo yra skaidrios, ir aiškintis, ar gaminant prekes, kurios įsigyjamos vykdant pirkimus, buvo laikomasi socialinių darbo standartų. Deklaracijoje nurodyta atitikti pagrindinėms TDO konvencijoms ir konvencijoms Nr. 1, Nr. 102, Nr. 131, Nr. 155 ir Nr. 170. Suderinus redakcijos projektą, vyko konsultacijos su suinteresuotaisiais subjektais. „Bitkom“ ir KNB ekspertai pakvietė daugiau kaip dvidešimt pilietinės visuomenės, bažnyčių ir kitų viešųjų pirkėjų atstovų pateikti pastabas dėl deklaracijos ir dalyvauti susitikime dėl tolesnių veiksmų. Kai kuriuos pasiūlymus KNB ir „Bitkom“ įgyvendino tiesiogiai, o kitus pasižymėjo, kad galėtų įvertinti išsamiau, arba atmetė. 2019 m. gegužės mėn. paskelbė deklaraciją, KNB ir „Bitkom“ pakvietė suinteresuotuosius subjektus į dar vieną susitikimą, kad galėtų paaiškinti priimtus su pasiūlytomis pastabomis ir pateikta informacija susijusius sprendimus.

Rezultatai

Atsižvelgiant į konsultacijas su suinteresuotaisiais subjektais, buvo parengta atnaujinta išipareigojimų deklaracijos redakcija. Daugelis suinteresuotųjų subjektų pateiktų pasiūlymų buvo įtraukti ir padėjo paaiškinti tam tikrus deklaracijos aspektus. Per šį procesą KNB ir „Bitkom“ taip pat galėjo susieti deklaraciją su pilietinės visuomenės stebėsenos veikla. Atnaujinta deklaracija, į kurią įtraukti griežtesni nei anksčiau įmonėms taikomi patikros reikalavimai, Vokietijos viešojo sektoriaus subjektai gali naudoti kaip šablonu, pirkdami IRT produktus ir paslaugas. Naudodamiesi deklaracija, jie gali padėti užtikrinti tiekėjams vykdyti sutartis skaidriai ir laikantis socialinių darbo standartų. Didelės apimties sutarčių atveju šis skaidrumas gali būti užtikrinamas iki trečiojo tiekimo grandinės etapo.

Įgyta patirtis

Norint užtikrinti suinteresuotųjų subjektų įtraukimą, reikėjo įdėti daug darbo, ypač vertinant pateiktas pastabas. Vis dėlto jis buvo naudingas daugeliu aspektų, ypač grįžtamoji informacija apie standarto suprantamumą ir aiškumą. Per šį procesą šalys galėjo išsiaiškinti visų suinteresuotųjų subjektų požiūrį ir poreikius.

Konsultacijos su suinteresuotaisiais subjektais gali būti vykdomos rengiant apklausas, pokalbius, organizuojant praktinius arba kitokius seminarus ir konferencijas su susijusiais vidaus ir išorės suinteresuotaisiais subjektais ir gali paskatinti bendradarbiavimu grindžiamą požiūrį į socialinę atsakomybę, palaikant dalyvaujimą dialogą. Konsultacijos turi būti prieinamos, kad jose galėtų dalyvauti neįgalieji.

Pradinės socialinių pirkimų padėties nustatymas

Konsultuojantis su suinteresuotaisiais subjektais, galima nustatyti pradinę dabartinės socialinių pirkimų praktikos padėtį. Pavyzdžiui, ar į kai kuriuos konkursus jau įtraukti socialiniai reikalavimai? Ar rinka gali įvykdyti šiuos reikalavimus? Kiek dabartiniai lūkesčiai atitinka geriausią patirtį rinkoje?

Grįžtamosios informacijos ir ekspertų išvalgų rinkimas

Įtraukiant suinteresuotuosius subjektus į strategijos rengimo procesą, galima pagrįsti bei pagerinti strategijos turinį ir padidinti išipareigojimą siekti jos tikslų.

Būtų galima konsultuotis su įvairiais suinteresuotaisiais subjektais, pvz.:

- viešaisiais pirkėjais: pirkimų ekspertais, kurių gebėjimų reikia rengiant ir vertinant pasiūlymus,
- naudotojais, įskaitant darbuotojus, gyventojus ir pilietinę visuomenę (pvz., neįgaliuosius ir jų organizacijas), kurie nustato prekių ir paslaugų paklausą ir turi įtakos socialiniams lūkesčiams,
- socialiniais partneriais, t. y. darbdavių organizacijomis ir profesinėmis sąjungomis, kurie gali padėti užtikrinti geriausias darbuotojų darbo sąlygas ir atitiktį nacionalinės teisės aktams bei kolektyvinėms sutartims prieš vykdant sutartis ir jų vykdymo metu,
- įmonėmis (įskaitant socialinės ekonomikos organizacijas ir socialines įmones) – galimais rangovais ir subrangovais, kurie teikia įžvalgų apie dabartinę praktiką, tiekimo grandines ir tobulinimo galimybes,
- kitomis įstaigomis, kurios gali pateikti įžvalgų darbo klausimais,
- tarptautinėmis organizacijomis, pvz., Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (EBPO) ir Tarptautine darbo organizacija (TDO), kurios teikia rekomendacinę medžiagą ir į kurias galima kreiptis informacijos,
- verslo arba pramonės asociacijomis, kurios galėtų platinti informaciją ir rinkti rinkos dalyvių nuomones, ir
- kitomis susijusiomis išorės organizacijomis, įskaitant NVO ir piliečių grupes, kurios gali būti svarbios skatinant socialinę atsakomybę, ir techninius ekspertus (pvz., prieinamumo klausimais), kurių dalyvavimas gali didinti SAVP strategijos skaidrumą ir atskaitomybę už ją.

Socialinių įmonių rėmimo galimybių nustatymas Söderhamno mieste (Švedija)

Pirkimo tikslas

Galvęs oficialų savo tarybos pasiūlymą, Söderhamno miestas pradėjo nagrinėti galimybes bent per du pirkimus atsižvelgti į socialinius kriterijus ir daugiausia dėmesio skirti socialinės įtraukties ir socialinių įmonių rėmimui.

Metodas

Buvo atliktas poreikių vertinimas ir pradėtas dialogas su socialinėmis įmonėmis, siekiant išsiaiškinti, kuriomis socialinių įmonių teikiamomis paslaugomis būtų galima atsižvelgti į pirkėjo poreikius. Remiantis poreikių vertinimu ir dialogu su socialinėmis įmonėmis, buvo surengtas konkursas dėl šviežių vaisių krepšelių tiekimo savivaldybės darbuotojams kartą arba du kartus per savaitę. Dalyvauti konkurse ir teikti pasiūlymus šiai sutarčiai, kurios vertė nesiekė viešųjų pirkimų direktyvų taikymo ribos, galėjo tik socialinės įmonės.

Rezultatai

Konkursą laimėjusi integracijos į darbo rinką socialinė įmonė pasiūlė tiekti vietoje išaugintų ekologiškų vaisių krepšelius. Tiekėjas turėjo galimybę vaisių krepšelių pristatymo paslaugai įdarbinti ilgai nedirbusį asmenį. Krepšelių kaina buvo labai panaši į privačiam sektoriui tiekiančios komercinės įmonės siūlomą kainą. Be to, tiekėjas anksčiau iš savivaldybės gaudavo piniginę 60 000 EUR išmoką per metus, kurios dabar nebereikėjo.

2016 m. konkursą laimėjęs tiekėjas turėjo keturis darbuotojus, o 2019 m. – devynis. Laimėjusi šį pirmąjį konkursą, socialinė įmonė taip pat įsteigė centrą, kuris siekia padėti savivaldybei remti aktyvesnį socialinių įmonių steigimąsi, naudojantis viešaisiais pirkimais, kaip viena iš augimo strategijų. Kartu su dar devyniomis socialinėmis įmonėmis ji taip pat įsteigė nacionalinę asociaciją, kad visos Švedijos integracijos į darbą socialinės įmonės galėtų susiburti vienoje svetainėje.

Igyta patirtis

Nedidelis viešasis pirkimas gali būti labai veiksmingas. Šiuo atveju jis turėjo teigiamą įtaką tiek komercinei, tiek socialinei tiekėjo sėkmei. Nors šis pirkimas buvo nedidelis, jam pirkėjas vis tiek turėjo skirti laiko bei pastangų ir prirėmė palaikomojo vadovavimo bei gairių.

Konsultuotis su suinteresuotaisiais subjektais pravartu visais strategijos rengimo etapais: nuo pradinio susitarimo dėl tikslų iki SAVP rodiklių nustatymo, įgyvendinimo ir stebėsenos. Organizacinis požiūris į SAVP yra įtikinamas tik jei suinteresuotieji subjektai supranta užduoties pobūdį, savo vaidmenį ieškant sprendimo ir teigiamą poveikį, kurį jie gali padaryti savo veiksmais.

Geroji patirtis

- Konsultuokitės su vidaus ir išorės suinteresuotaisiais subjektais, kad geriau suprastumėte socialinio pirkimo kliūtis bei galimybes ir SAVP veikla sulauktų didesnio suinteresuotųjų subjektų pritarimo .

2.4. Rizikos vertinimas, sutarčių prioritetų ir rodiklių nustatymas

Atsižvelgiant į ribotus daugumos viešųjų pirkėjų išteklius, visų su visais gaminiiais ir paslaugomis susijusių socialinių problemų vienu metu išspręsti neįmanoma. Be to, ne visi gaminiai ir paslaugos pasižymi tokio paties dydžio socialiniu poveikiu ir rizika. Todėl gali būti tikslinga prioritetu pasirinkti mažesnę gaminių ir paslaugų grupę, kurioje SAVP gali turėti didžiausią poveikį jūsų nustatytiems socialiniams tikslams.

Rizikos vertinimas

Atlikus jūsų organizacijos pirkimų rizikos vertinimą, galima nustatyti su įvairiomis pirkimų kategorijomis susijusį socialinį poveikį. Pavyzdžiui, kai kuriuose sektoriuose dirba daugiau pažeidžiamų žmonių arba didesnė lyčių nelygybė. Tam tikruose gaminiuose gali būti žaliavų arba sudedamųjų dalių, tiekiamų iš konfliktinių zonų arba regionų, kuriuose taikomi žemi darbo standartai.

Atliekant rizikos vertinimą, nustatomi įvykiai arba sąlygos, dėl kurių gali būti nepasiekti jūsų pirkimo socialiniai tikslai. Jį atliekant, rizika vertinama pagal du veiksniai: Ar tikėtina, kad šie įvykiai arba sąlygos pasireikš? Jei taip, koks bus jų poveikis socialiniams tikslams?

Atliekant gaminių ir paslaugų rizikos vertinimą, galima atsižvelgti, be kita ko, į toliau nurodytus klausimus.

- Pagrindinės darbo sąlygos – ar kyla rizika, kad pramonės sektoriuje gali būti nesilaikoma TDO konvencijų arba atitinkamų nacionalinių ar ES standartų? Ar prastos sąlygos yra žinoma problema gamybos procese (pvz., tekstilės, elektronikos, grindinio akmens gamybos procese) arba teikiant paslaugas (pvz., socialinis dempingas aprūpinimo maistu ir gėrimais, valymo ir statybos sektoriuose)?
- Darbo jėga – kokio tipo darbo jėga naudojama gamybos procese arba teikiant paslaugas ir kokia rizika siejama su šiuo tipu? Pavyzdžiui, ar pramonės sektoriuje paprastai naudojama netipiniu darbu, pvz., nenustatytos apimties darbo sutartimis, dirba dokumentų neturintys darbuotojai arba migrantai arba taikomas skirtingas požiūris į darbuotojus dėl lyties, rasės arba kitų veiksnių?
- Paslaugų tęstinumas – ar kyla rizika, kad, pasikeitus paslaugos teikėjui arba esamos sutarties sąlygoms, galite padaryti neigiamą poveikį naudotojams? Atliekant naudos ir rizikos analizę reikėtų atsižvelgti į visą galimą poveikį paslaugomis besinaudojančių žmonių ir juos prižiūrinčių asmenų saugai bei gerovei. Tai itin svarbu socialinėms paslaugoms, kurias teikiant padedama pažeidžiamoje padėtyje esantiems asmenims, vyresnio amžiaus asmenims arba neįgaliesiems.
- Sąsaja su dalyku – socialiniai reikalavimai turi būti pakankamai susiję su *konkrečiais* perkamais gaminiiais arba paslaugomis (žr. 4 skyrių). Šią sąsają gali būti sunkiau nustatyti ilgesnėse ir sudėtingesnėse tiekimo grandinėse, pvz., IRT sektoriuje. Turėtumėte apsvarstyti, iki kurio tiekimo grandinės etapo galima įvertinti riziką.

Vienas iš rizikos vertinimo modelių yra reitingavimas taikant skaičių skalę pagal rizikos tikimybę ir padarinius. Šį reitingavimą taip pat galima atlikti vykdant konsultacijas su suinteresuotaisiais subjektais. Gaminiai ir paslaugos, kurių tikimybė ir padariniai įvertinti kaip dideli, jei galite nustatyti aiškia sąsają su dalyku, turėtų būti nustatomi kaip prioritetai.

Rizikos vertinimas taip pat svarbus atskiriems konkursams. Jį atlikę, galėsite lengviau nustatyti su didele rizika susijusius tiekimo grandinės arba paslaugų teikimo aspektus ir užtikrinti, kad būtų laikomasi proporcingumo principo (t. y. kad į konkursą įtraukti reikalavimai būtų tinkami konkrečioms socialiniams tikslams pasiekti ir neviršytų to, kas būtina).

Ilgoms ir sudėtingoms pasaulinėms tiekimo grandinėms trūksta skaidrumo, todėl viešiesiems pirkėjams gali būti sunku gauti informacijos. Vis dėlto daugelis NVO, pvz., *Electronics Watch* ⁽⁶⁹⁾ arba *Swedwatch* ⁽⁷⁰⁾, stengiasi užtikrinti geresnes galimybes susipažinti su šia informacija. Kai kuri iš šios informacijos gali būti daugiausia susijusi su mažmenine prekyba ir valdžios sektoriaus vartojimu, bet ji vis tiek labai svarbi panašioms viešojo sektoriaus perkamiems gaminiams. Ja remiantis gali būti lengviau nustatyti socialinę riziką, šiuo tikslu naudojantis patikros priemonėmis ir programomis, ir taip išvengti nepagrįstų konkurencijos apribojimų.

Rizikos vertinimas vykdant viešuosius pirkimus Viešojo valdymo ir e. valdžios agentūroje (Difi) Norvegijoje

Pirkimo tikslas

Norvegijos Viešojo valdymo ir e. valdžios agentūra („Difi“) pateikė viešiesiems pirkėjams didelės rizikos gaminių sąrašą, kad padėtų jiems didinti informuotumą apie būtinybę išsamiai tikrinti, ar paisoma žmogaus teisių. Remiantis šiuo sąrašu, viešiesiems pirkėjams lengviau skirti reikiamus išteklius pasiūlymams vertinti ir tolesniems su SAVP kriterijais susijusiems veiksams sutarties etapu. Į sąrašą įtraukti įvairūs sektoriai, pvz., statybos medžiagų, elektronikos ir IRT, baldų, raštinės reikmenų, tekstilės ir maisto, ir visi gamybos proceso etapai: nuo žaliavų gavybos iki galutinio surinkimo.

Metodas

Duomenis rizikos vertinimui „Difi“ renka iš ataskaitų, straipsnių, filmų ir akademinų mokslinių tyrimų. Siekiant geriau suprasti tiekimo grandines, taip pat buvo surengti pokalbiai su tiekėjais ir tam tikru mastu – su pramonės organizacijų arba iniciatyvų atstovais. Siekiant nustatyti tiekimo grandines, buvo naudoti prekybos duomenys, nes skaidrumas ir atsekamumas dažnai yra riboti.

Rezultatai

„Difi“ didelės rizikos sąrašė pateikiama naudingos informacijos apie gaminių grupes ir konkrečiai tam tikrose produktų kategorijose kylančią riziką. Juo galima naudotis kaip orientacine priemone, norint atsižvelgti į proporcingumo principą, kai, pirkimo veiklos planavimo etapu naudojantis SAVP priemonėmis reikia nuspręsti, kurias gaminių grupes ir konkrečias gaminių kategorijas pasirinkti. Juo remiantis didelės rizikos gaminių tiekėjams taip pat gali būti lengviau savo pasaulinėse tiekimo grandinėse nustatyti išsamų žmogaus teisių paisymo tikrinimą kaip prioritetą. Daugiau informacijos apie didelės rizikos sąrašą pateikta adresu <https://www.anskaffelser.no/public-procurement/socially-responsible-public-procurement/information-about-high-risk-products>.

Igyta patirtis

Norint susipažinti su tiekimo grandinės informacija, kyla įvairių sunkumų. Dažniausiai trūksta skaidrumo, nes tiekėjų tinklas yra sudėtingas ir dinamiškas, apimantis nuo žaliavų gavybos iki tiekimo ir atvykimo į Europą, arba paslaugas teikia vietos ir ne vietos subjektai. „Difi“ didelės rizikos sąrašas yra naudinga priemonė viešiesiems pirkėjams priimančiam sprendimus dėl gaminių, kuriuos reikėtų pasirinkti vykdant SAVP. Naudojantis šiuo sąrašu, galima sumažinti riziką, susijusią su žmogaus teisių pažeidimais didelės rizikos gaminių tiekimo grandinėje. Vis dėlto šis sąrašas nėra išsamus. Su gaminiams, kurie šiuo metu nėra įtraukti į sąrašą, vis tiek gali būti susijusi didelė rizika, todėl šiuo atveju viešieji pirkėjai turėtų toliau tirti su šiais gaminiams ir paslaugomis susijusią riziką žmogaus teisėms.

Sutarčių prioritetų nustatymas

Ne pagal visas sutartis galima vienodai įgyvendinti socialinius tikslus. Nustatant prioritetus, gali būti lengviau nustatyti didžiausio galimo poveikio sutartis. Siekdami nustatyti sutarčių prioritetus, apsvarstykite toliau nurodytus klausimus.

— Kokia socialinė rizika arba galima socialinė nauda susijusi su sutartimi ir kokia jų svarba?

— Ar sutartis yra pakankamo masto ir trukmės, kad galėtų daryti poveikį tiekėjo praktikai? Jei ne, ar galite bendradarbiauti su kitomis viešosiomis įstaigomis, siekdami padidinti paklausą šioje kategorijoje?

⁽⁶⁹⁾ *Electronics Watch* – tai nepriklausoma organizacija, siekianti suburti viešojo sektoriaus pirkėjus ir pilietinės visuomenės organizacijas elektronikos gamybos regionuose su žmogaus teisių ir pasaulinių tiekimo grandinių ekspertais. Daugiau informacijos pateikta adresu <http://electronicswatch.org/en>.

⁽⁷⁰⁾ *Swedwatch* – tai nepriklausoma organizacija, daugiausia dėmesio skirianti žmogaus teisių ir aplinkosaugos reikalavimų pažeidimams įvairiuose sektoriuose, įskaitant maisto, metalo, medienos ruošos, mineralų ir tekstilės sektorius. Daugiau informacijos pateikta adresu <https://swedwatch.org/en/teman/public-procurement/>.

- Ar yra socialinių požiūriu pageidaujamų alternatyvų ir ar jos įperkamos? Ar, jei įtrauktumėte socialinius aspektus, būtų nepagrįstai apribota konkurencija?
- Koks gaminio tiekimo grandinės ilgis? Kaip pirkimais galima veiksmingai atsižvelgti į tą tiekimo grandinės vietą, kurioje kyla rizika, arba užtikrinti naudą?
- Ar socialinių tikslų galima siekti tiesiogiai, nustatant patikrinamus pirkimo kriterijus? Ar politiką galima įgyvendinti veiksmingiau, naudojantis kitomis viešojo pirkėjo turimomis priemonėmis?
- Koks bus socialinių veiksmų matomumas? Ar jie gali padėti padidinti darbuotojų, tiekėjų ir galbūt net plačiosios visuomenės informuotumą apie socialines problemas tiekimo grandinėse? Ar, nesiimant veiksmų šioje srityje, kyla rizika reputacijai?
- Ar yra galimybių rezervuoti sutartį socialinėms organizacijoms, kurios tiesiogiai remia neįgalųjų arba nepalankioje padėtyje esančių asmenų užimtumą?

Kitas aspektas, į kurį reikia atsižvelgti nustatant sutarčių prioritetus, ypač nustatant privalomus SAVP, yra pirkimo riba, kurią pasiekus nustatysite socialinius reikalavimus. Viešųjų pirkimų direktyvos taikomos tik konkursams, kurių vertė viršija nustatytas ribas, atsižvelgiant į sutarties pobūdį ir perkančiąją organizaciją ⁽⁷¹⁾. SAVP taip pat galite vykdyti siekdami sudaryti sutartis, kurios šių ribų nesiekia arba kurios nepatenka į direktyvų taikymo sritį.

Rodiklių nustatymas

Nustatant rodiklius, rodomas įsipareigojimas įgyvendinti socialinius tikslus, didinama motyvacija ir sukuriama pažangos vertinimo sistema.

Kiekvienoje susijusioje gaminio arba paslaugos kategorijoje nustatykite konkretų su kiekvienu socialiniu tikslu susijusį rodiklį. Veiksmingi rodikliai yra išmatuojami (juos galima įvertinti kiekybiškai), pasiekiami (nustatyti atsižvelgiant į dabartinę pradinę padėtį) ir turi būti įgyvendinami iki konkrečios datos.

Geroji patirtis

- Siekdami išsiaiškinti socialinį savo pirkimo poveikį, atlikite rizikos vertinimą. Prireikus pasikonsultuokite su kitų savo organizacijos skyrių (pvz., darbo skyriaus) specialistais, sąjungomis, tiekėjais arba nepriklausomomis NVO, siekdami geriau suprasti su jūsų perkamais gaminiais ir paslaugomis susijusias tiekimo grandines ir darbo sąlygas.
- Parenkite SAVP strategijos dokumentą ir nurodykite jame pirkimų kategorijas arba konkrečias sutartis, kurių atžvilgiu prioritetą teiksite socialiai atsakingiems viešiesiems pirkimams. Dėl kiekvieno prioriteto nustatykite išmatuojamą bei pasiekiamą rodiklį ir nurodykite konkrečią datą, iki kurios jį reikia įgyvendinti.

2.5. SAVP integravimas į pirkimų procedūras ir politiką

Integruodami SAVP į pirkimų procedūras ir politiką, atsižvelkite į:

- teisinę ir reguliavimo sistemą, įskaitant tai, ar SAVP atitinka ES bei nacionalinės pirkimų teisės aktus ir tarptautinius ES įsipareigojimus,
- institucinę sistemą, įskaitant tai, koks yra pirkimas: centralizuotas ar necentralizuotas, ir kokią įtaką tai turi SAVP valdymui bei stebėsenai,
- valdymo struktūrą, įskaitant naujas sukurtinas struktūras, kurioms būtų pavesta vadovauti SAVP integravimui, pvz., darbo grupę, į kurią būtų įtraukti pagrindiniai suinteresuotieji subjektai, arba susijusiuose skyriuose paskirtinus SAVP vadovus,
- atsakomybės paskirstymą, įskaitant atitinkamas pareigas einančių vadovų, ekspertų ir pirkėjų nustatymą, galinčių skatinti veiksmus ir užtikrinti rodiklių įgyvendinimą,
- galimybę gauti ekspertinių žinių, įskaitant ekspertų įtraukimą į organizacijos veiklą su SAVP susijusiais klausimais, vidaus arba išorės bendradarbiavimą su atitinkamais skyriais arba organizacijomis ir bendravimą su kitomis organizacijomis, galinčiomis pakonsultuoti SAVP priemonių įgyvendinimo klausimais arba jam vadovauti,
- galimybę naudotis profesiniais pajėgumais ir ištekliais – apsvastykite, ar reikia imtis pajėgumų stiprinimo veiklos arba pateikti aiškias gaires ir kriterijus.

⁽⁷¹⁾ Dabartines ribas galima sužinoti adresu https://ec.europa.eu/growth/single-market/public-procurement/rules-implementation/thresholds_lt.

Integravimo rėmimas vykdamas informavimo veiklą

Siekdami integruoti SAVP į organizaciją, plačiai skleiskite informaciją apie šių pirkimų tikslus. Užtikrinkite, kad būtų aiškiai nustatyti jūsų organizacijos darbuotojų vaidmenys ir atsakomybės sritys. Vidaus informavimo veikla gali apimti seminarus, naujienlaiškius arba informacijos skelbimą organizacijos intranete.

Labai svarbu imtis ir išorės informavimo veiklos. Nurodžius rinkai socialinius tikslus iš anksto, prieš skelbiant konkursus, tiekėjai turi laiko į šiuos tikslus atsižvelgti. Informuojant apie tikslus visuomenę, taip pat didėja jūsų atskaitomybė ir rodomas pavyzdys, kuris gali įkvėpti platesnio pobūdžio veiksmus. Skleidžiant informaciją, taip pat gali būti lengviau didinti pritarimą su socialinių aspektų taikymu susijusiai praktikai.

Galiausiai, dalijantis žiniomis su kitais viešaisiais pirkėjais apie gerą patirtį (arba galimą išvengtą riziką), gali būti lengviau įgyti daugiau su SAVP susijusios patirties. Dalytis žiniomis galima vietos, regioniniu, nacionaliniu ar net tarptautiniu lygmenimis. Ypač dalijantis žiniomis Europos Sąjungoje, gali būti lengviau griežtinti viešųjų pirkėjų reikalaujamus standartus ir kartu paskatinti, kad didesnė socialinė atsakomybė taptų norma.

Tinklo „Procura+“ darbo grupė socialiai atsakingų IRT pirkimų klausimais

Pirkimo tikslas

Siekdamas paskatinti pirkimų veiklos srities mainus ir padėti viešiesiems pirkėjams vykdyti informacinių ir ryšių technologijų (IRT) aparatinės įrangos gaminių pirkimus, tinklas „Procura+“ įsteigė Socialiai atsakingų viešųjų pirkimų interesų grupę. Šią grupę sudaro viešieji pirkėjai iš visos Europos, įskaitant Didžiojo Londono savivaldybę, Stokholmo miestą, Barselonos miesto tarybą, centrą „Advanced Procurement for Universities and Colleges Scotland“ (APUC) ir Harlemo miestą.

Metodas

Interesų grupės nariai dalijasi informacija ir žiniomis apie SAVP per reguliariai vykstančius fizinius ir virtualius susitikimus. Su organizacijos „Electronics Watch“ ir tinklo „ICLEI Europe“ pagalba grupė rengia kriterijus, specifikacijas ir nuostatas, kuriomis atsižvelgiama į socialinę atsakomybę visoje IRT gaminių tiekimo grandinėje.

Rezultatai

Dalydamiesi patirtimi ir geriausios praktikos pavyzdžiais, grupėje dalyvaujantys viešieji pirkėjai gali plėsti savo žinias apie SAVP ir įgyti daugiau su šiais pirkimais susijusios praktinės patirties. Grupė taip pat veikia kaip platforma, kurioje pristatomi būsimi konkursai ir padedama viešiesiems pirkėjams bei galimiems tiekėjams bei perpardavėjams keistis informacija apie atitinkamus savo poreikius ir pajėgumus. Bendromis pastangomis grupė parengė konkretų kriterijų rinkinį „How to procure fair ICT hardware – criteria set for socially responsible public procurement“ („Kaip pirkti sąžiningai pagamintą IRT aparatinę įrangą. Socialiai atsakingų viešųjų pirkimų kriterijų rinkinys“). Į dokumentą įtraukti atrankos kriterijai, techninės specifikacijos, sutarčių skyrimo kriterijai ir sutarčių įvykdymo sąlygos. Kriterijų rinkinys yra plataus užmojo, nes jame atsižvelgiama ne tik į lydymo etapą, bet ir į problemas kasybos etape.

Įgyta patirtis

Bendradarbiauti su kitais viešojo sektoriaus pirkėjais ir dalytis rinkos išvalgomis naudinga, nes viešieji pirkėjai gali nustatyti bendrus poreikius ir rengti strategijas, kaip pirkti geriausiai poreikius atitinkančius gaminius, kurie buvo pagaminti laikantis socialinės atsakomybės reikalavimų.

Geroji patirtis

- Integruokite savo SAVP strategiją į savo pirkimų veiklą. Paskirstykite atsakomybę, apsvarstykite galimybę įsteigti valdymo grupę ir plačiai informuokite apie savo socialinio pirkimo tikslus, kad darbuotojai ir tiekėjai žinotų jūsų lūkesčius, o kiti viešieji pirkėjai būtų paskatinti imtis panašių priemonių.

2.6. Pažangos stebėseną ir vertinimas

Duomenų apie SAVP rezultatus rinkimas

Norint veiksmingai įgyvendinti SAVP, reikia sukurti stebėsenos sistemą, kurią taikant būtų galima vertinti rodiklių įgyvendinimo pažangą. Stebėsenos sistemos gali būti įvairios: nuo paprastų duomenų bazių, kuriose registruojamas socialinių kriterijų taikymas, iki specializuotų, į e. pirkimų platformas integruotų sistemų.

Tvarių viešųjų pirkimų stebėsenos integravimas į esamas atskaitomybės sistemas Flandrijoje (Belgija)

Pirkimo tikslas

Flandrijos Vyriausybė nuo 2008 m. stengiasi užtikrinti tvarius viešuosius pirkimus (TVP) ir yra nusistačiusi tikslą iki 2020 m. užtikrinti, kad jos viešieji pirkimai būtų visiškai tvarūs. 2009–2015 m. buvo priimti du šio tikslo įgyvendinimo veiksnių planai ir po šio laikotarpio TVP tapo integruotos viešųjų pirkimų strategijos dalimi. Buvo nustatyti būtinieji tvarumo kriterijai devynioms gaminių grupėms ir gairės bei siūlomi kriterijai dar septyniolikai gaminių grupių. Perkami gaminiai turi atitikti šiuos kriterijus, kad Flandrija pirkimus galėtų vadinti tvariais.

Metodas

2017 m. TVP stebėseną buvo integruota į Flandrijos Vyriausybės sutarčių valdymo sistemą. Visi 30 000 EUR arba didesnės vertės pirkimai turi būti registruojami sutarčių valdymo sistemoje ir reikia atsakyti į šiuos devynis privalomus su TVP susijusius klausimus:

1. Ar taikomi esminiai tvarumo kriterijai? Jie visiškai integruoti į pirkimo dokumentą / neintegruoti arba iš dalies integruoti į pirkimo dokumentą / pirkimas nesusijęs su gaminių grupe, kuriai nustatyti esminiai kriterijai.
2. Ar taikomi kiti tvarumo kriterijai? Pirkimo dokumente nurodytas vienas arba keli kiti tvarumo kriterijai / pirkimo dokumente nenurodyta kitų tvarumo kriterijų.
3. Ar reikalaujama aplinkosaugos vadybos sertifikatu? Jie svarbūs ir nurodyti pirkimo dokumente / jie svarbūs, bet nenurodyti pirkimo dokumente dėl konkrečių priežasčių / jie nėra svarbūs.
4. Ar leidžiama dalyvauti tik socialinėms įmonėms? Taip / ne.
5. Ar dalis sutarties vykdymo etapo rezervuota socialinėms įmonėms? Taip / ne.
6. Ar taikoma nediskriminavimo nuostata? Taip / ne.
7. Ar į pirkimo dokumentą įtraukta su užimtumu, švietimu ir mokymu susijusi socialinė nuostata? Taip / ne.
8. Ar taikoma etinė nuostata? Ji aktuali ir įtraukta į pirkimo dokumentą / ji aktuali, bet neįtraukta į konkurso dokumentą dėl konkrečių priežasčių / ji neaktuali – pirkimas nesusijęs su didelės rizikos prekėmis.
9. Ar pirkimas novatoriškas? Novatoriškas yra ikiprekybinis mokslinių tyrimų ir plėtros etapas / novatoriški yra ir ikiprekybinis, ir prekybinis etapai / novatoriškas yra prekybinis etapas (inovacinių sprendimų viešieji pirkimai) / pirkimas nepasižymi inovacijų aspektu.

Igyta patirtis

Norint užtikrinti priemonės veiksmingumą, reikia stebėti naudojimąsi ja. Pastebėjus, kad 2015–2016 m. pranešta apie mažiau TVP, Flandrijai pavyko pašalinti svarbias savo 2020 m. tikslo įgyvendinimo kliūtis, be kita ko, įtraukiant į konkursų šablonus tvarumo nuostatas, o dėl būsimų veiksnių nustatant preliminariusius susitarimus.

Šaltiniai:

http://www.procuraplus.org/fileadmin/user_upload/Procura__case_studies/Procuraplus_case_study_Flanders.pdf ir
<https://overheid.vlaanderen.be/monitoring-duurzame-overheidsopdrachten%20>.

Veiksmingiausia būtų susieti SAVP stebėseną su esamomis atskaitomybės sistemomis ir audito procedūromis. Jums tikriausiai reikės pritaikyti savo sistemas, pvz., į stebėsenos programinę įrangą įtraukti naujus duomenų laukus. Taip pat apsvarstykite galimybę atlikti nepriklausomą SAVP rezultatų auditą, įskaitant viešojo pirkėjo rezultatų palyginimą su ankstesniais rezultatais arba kitų organizacijų rezultatais.

SAVP patikra ir tobulinimas

Periodiškai tikrinkite stebėsenos rezultatus, kad galėtumėte įsitikinti, jog daroma pažanga siekiant rodiklių ir kad veiksmis užtikrinamas pageidaujamas indėlis siekiant tikslų.

Organizacijai pasiekus savo rodiklius, apie tai praneškite kolegoms ir išorės subjektams. Paskui konsultacijų ir rodiklių nustatymo procesas prasideda iš naujo – užtikrinkite nuolatinį tobulėjimą socialinių tikslų srityje.

Sisteminių rinkos pokyčių įgyvendinti nepavyks, jei gerų rezultatų bus pasiekama atskirai. SAVP gali padėti rodyti rinkos gebėjimą užtikrinti aukštesnius standartus, o apie tai informuojant gali būti lengviau didinti suinteresuotųjų subjektų lūkesčius.

Geroji patirtis

- Stebėkite SAVP įgyvendinimą ir periodiškai tikrinkite rezultatus, siekdami užtikrinti pažangą ir prireikus patikslinti strategiją arba pirkimų praktiką.

3 SKYRIUS

Poreikių nustatymas ir pirkimų planavimas

3.1. Poreikių vertinimo svarba vykdant SAVP

Poreikių vertinimas gali būti pirmasis SAVP ciklo etapas prieš pradėdant konkursą. Atliekant poreikių vertinimą, siekiama įsitikinti, ar iš tikrųjų egzistuoja prekių, paslaugų arba darbų paklausa, ir atsižvelgti į šiuos poreikius prisiimant kuo didesnę socialinę atsakomybę. Įvertinus tikruosius su rezultatais susijusius poreikius, nustatomas reikalavimų mastas ir pobūdis, todėl rinkos atsakas gali būti lankstesnis ir galbūt ekonomiškai naudingesnis. SAVP atžvilgiu poreikiai vertinami siekiant:

- užtikrinti, kad tai, kas perkama, atitiktų socialinius reikalavimus,
- rengti tokius pirkimus ir sutartis, kad ilgainiui būtų užtikrintas lankstumas ir dalyvauti galėtų įvairios organizacijos, įskaitant socialinės ekonomikos organizacijas ir socialines įmones, ne pelno arba savanoriškas institucijas, ir
- didinti socialinį poveikį bei rezultatus: patikrinti, ar pirkimais sudaromos sąlygos daryti pažangą siekiant svarbių socialinių ir etinių rezultatų.

Įtakos, kurią poreikių vertinimas gali turėti socialiniam poveikiui ir rezultatams vykdant pirkimus, pavyzdžiai:

- vietos valdžios institucija pasirenka lankstesnes ir įvairesnes judumo galimybes, siekdama transporto srityje suteikti daugiau laisvės vyresniems gyventojams ir neįgaliesiems,
- vietos valdžios institucija teikia konkrečiai prie asmenų poreikių pritaikytas socialines ir priežiūros paslaugas, ypatingą dėmesį skirdama lyčių aspektams ⁽⁷²⁾,
- vyriausybės departamentas į statybos sutartį įtraukia nuostatą dėl užimtumo ir mokymo galimybių bedarbiams ir nepalankioje padėtyje esantiems asmenims,
- ligoninė reikalauja iš medicinos reikmenų tiekėjo užtikrinti savo tiekimo grandinės skaidrumą, kad kartu su pilietinės visuomenės organizacijomis galėtų stebėti ir tikrinti darbuotojų darbo sąlygas.

Poreikių vertinimas gali padėti sutaupyti pinigų ir užtikrinti socialinę gražą, todėl yra labai svarbus pasirengimo pirkimui etapas. Juo remiantis, gali prireikti keisti organizacijos kultūrą: daugiau dėmesio skirti ne perkamų vienetų skaičiui, bet tam, kaip atsižvelgti į poreikius tvariai, galvojant apie socialinius rezultatus.

Konsultacijos su naudotojais

Gaminių, paslaugų arba darbų naudotojai dažnai nėra jų pirkėjai. Tai gali būti kiti toje pačioje organizacijoje dirbantys asmenys, kitos viešosios įstaigos darbuotojai arba piliečiai (pvz., ligoninės pacientai, gyventojai, mokiniai arba studentai). Konsultuojantis galima nustatyti socialines problemas ir užtikrinti tokį konkursą, kad per jį būtų galima kuo geriau pasinaudoti galimybėmis užtikrinti teigiamą socialinį poveikį. Prieš pradėdant pirkimą, galima taikyti šiuos konsultavimosi su naudotojais metodus:

- paskelbti klausimyną arba internetinę apklausą, siekiant išsiaiškinti naudotojų poreikius ir pageidavimus,
- stebėti ir analizuoti esamas naudojimo tendencijas,
- pakviesti visus susijusius suinteresuotuosius subjektus į susitikimą, per kurį būtų galima apžvelgti esamą praktiką ir kartu planuoti geresnius socialinius kito pirkimo rezultatus, ir (arba)
- pakviesti visus naudotojus į parodomuosius tiekėjų renginius, kurie organizuojami rengiant pirmines rinkos konsultacijas (žr. 3.2 skirsnį),
- užtikrinti, kad klausimynas būtų prieinamas neįgaliesiems.

⁽⁷²⁾ Poreikių vertinimas taip pat gali būti grindžiamas lyčių analize. Europos lyčių lygybės institutas (EIGE) ją apibrėžia kaip „kritišką poveikio, kurį lyčių vaidmenų, veiklos, poreikių, galimybių ir teisių skirtumai daro vyrams, moterims, mergaitėms ir berniukams tam tikromis aplinkybėmis arba kontekstuose, nagrinėjimą. Atliekant lyčių analizę nagrinėjami moterų ir vyrų santykiai, galimybės naudotis ištekliais bei juos valdyti ir apribojimai, su kuriais jie susiduria vienas kito atžvilgiu“, žr. EIGE, *Gender mainstreaming (lyčių aspekto integravimas), concepts and definitions (sąvokos ir apibrėžtys)*.

Konsultacijos su specialiųjų judumo poreikių turinčiais naudotojais Roterdamo mieste (Nyderlandai)

Pirkimo tikslas

Roterdame transporto paslaugomis naudojasi 30 000 specialiųjų poreikių turinčių gyventojų. Kadangi skirtingomis paslaugomis gali naudotis skirtingos tikslinės grupės, anksčiau paslaugos buvo fragmentiškos ir kartais nepakankamos. Roterdamo miestas nusprendė integruoti visas judumo paslaugas, efektyviau eksploatuoti savo transporto priemonių parką ir taip užtikrinti tokias pervežimo paslaugas, kuriomis būtų kuo geriau atsižvelgiama į jo klientų poreikius.

Metodas

Roterdamas atliko išsamius ir klientus orientuotus mokslinius tyrimus, siekdamas išsiaiškinti, į kuriuos poreikius neatsižvelgiama ir kurioms klientų kelionėms reikia daugiadalykių sprendimų. Miestas taikė novatorišką išankstinio išsipareigojimo procedūrą, per kurią jis rinką apie savo socialinius poreikius ir pageidaujamus rezultatus informavo iš anksto, prieš paskelbdamas konkursą, ir sutiko pirkti naujai sukurtą paslaugą, jei ji atitiks specifikacijas. Į rinkos dialogą buvo įtraukti galutinių naudotojų grupių atstovai. Jie pateikė tiesioginės grįžtamosios informacijos.

Rezultatai

Konkursą laimėjęs rangovas yra įvairių rinkos subjektų, įskaitant MVL, konsorciumas. Dabar jis įgyvendina ir naudoja orientuotą pervežimo paslaugą ir taiko jai nuolatinio tobulinimo mechanizmus. Teikiant šią paslaugą, judumą galima pritaikyti prie konkrečių poreikių (įskaitant asmeninį judumo biudžetą), todėl Roterdamas kasdien gali atsižvelgti į asmeninius naudotojų pageidavimus ir ypatumus. Jis taip pat teikia asmeninę paramą ir rengia konsultacijas, mokydamas keliauti klientus savarankiškiau, siekdamas didinti jų nepriklausomumą. Be to, kad būtų galima stebėti klientų poreikius ir juos atsižvelgti, vairuotojai palaiko tiesioginius ryšius su gerovės organizacijomis. Išgytos transporto priemonės yra beveik visiškai netaršios (elektrinės), o metinių investicijų socialinė grąža viršija 2 mln. EUR.

Įgyta patirtis

Nuodugniai įvertinkite prasmingo dialogo sudėtingumą ir jam reikiamus išteklius. Pradėkite procesą anksti, kad galėtumėte gauti iš naudotojų ir tiekėjų visą reikiamą išsamią informaciją, įvertinti teisinius metodo aspektus ir užtikrinti, kad pritaikytas sprendimas kuo geriau atitiktų naudotojų poreikius.

Poreikių pareiškimo rengimas

Remiantis per konsultacijas su naudotojais surinkta informacija, turėtų būti įmanoma parengti paprastą poreikių pareiškimą, kuriame aprašoma pirkimo priežastis ir atsižvelgiama į pirkimo alternatyvas.

Poreikių pareiškimu galima naudotis tiek rengiant pirkimo pagrindimo dokumentą, tiek informuojant tiekėjus per pirmines rinkos konsultacijas ir konkursą. Pagrindinius suinteresuotuosius subjektus, pvz., paslaugos naudotojus, gyventojus arba NVO, galima pakviesti patikrinti, užginčyti arba patvirtinti poreikių pareiškimą socialiniu požiūriu.

Geroji patirtis

— Atlikite poreikių vertinimą kaip vieną iš pirmųjų savo pirkimo proceso veiksmų. Konsultuodamiesi su kolegomis ir galutiniais naudotojais, galėsite lengviau užtikrinti savo perkamo gaminio arba paslaugos tinkamumą ir galimybę perkant pasiekti teigiamų socialinių rezultatų.

Į poreikių pareiškimą įtrauktų SAVP pavyzdys

Viešajam pirkėjui reikia atnaujinti valymo paslaugų sutartį dėl kasdienio visų savivaldybės pastatų valymo.

Siekdamas įgyvendinti savo socialinės politikos išsipareigojimus, pasikonsultavęs su dabartiniais darbuotojais ir kitais suinteresuotaisiais subjektais, viešasis pirkėjas reikalauja, kad sutartis būtų vykdoma atsižvelgiant į šiuos socialinius aspektus:

- teisingą atlyginimą darbuotojams, taip pat už viršvalandžius,
- galimybes siekti karjeros, įskaitant mokymą ir prie kursų priderintus darbo tvarkaraščius,

- profesinių ir šeiminių įsipareigojimų pusiausvyros užtikrinimą, sudarant darbo visą laiką ir ne visą laiką sutartis, nustatant šeimai palankius darbo tvarkaraščius ir pamainas,
- profesinę sveikatą, naudojant nekenksmingus valymo produktus.

3.2. Rinkos dialogas

Prieš skelbiant konkursą, paprastai rengiamos rinkos konsultacijos, siekiant išsiaiškinti galimus tiekėjus ir susijusius gaminius bei paslaugas. Tiekėjams skiriama laiko ir jie informuojami, kad galėtų pasirengti konkursui; pvz., siekdamas pagerinti socialinius rezultatus, įprastinės ir socialinės įmonės gali užmegzti partnerystes.

Per kai kurias procedūras – ypač per konkurencinius dialogus arba konkurso procedūras su derybomis – taip pat gali būti daugiau galimybių konkurso proceso metu palaikyti dialogą su konkurso dalyviais. Pasibaigus konkursui, pasiūlymų teikėjams reikėtų pateikti informaciją apie rezultatus ir patarti, kaip pagerinti savo socialinius pasiūlymus dalyvaujant būsimoje konkurse.

Per SAVP rinkos dialogą galima:

- nustatyti galimus konkurso dalyvius ir teigiamu socialiniu poveikiu pasižyminčius sprendimus,
- pagerinti rinkos gebėjimus atsizvelgti į socialinius poreikius ir reikalavimus,
- gauti informacijos, kuria galima remtis rengiant pirkimą ir sutartį, kad socialiniai kriterijai būtų aktualūs, susiję su dalyku, pasiekiami ir nediskriminaciniai,
- padėti tiekėjams pateikti stipriais socialiniais elementais pasižyminčius pasiūlymus ir
- pasibaigus procesui, pateikti tiekėjams grįžtamąją informaciją.

Rinkos dialogas naudingas, pvz., tuo, kad galima geriau planuoti ir valdyti SAVP, ypač jei jis rengiamas atliekant poreikių vertinimą. Ši veikla taip pat gerina viešųjų pirkėjų supratimą apie galimų konkurso dalyvių gebėjimą įgyvendinti socialinius tikslus bei užmojus. Dialogas gali padidinti tiekėjų pasitikėjimą jumis ir jūsų patikimumą jiems. Daugelis palankiai vertina galimybę atsizvelgti į socialinius reikalavimus dar prieš prasidedant pirkimui. Trumpai tariant, rinkos dialogas gali sukurti tokias sąlygas, kurių reikia norint įgyvendinti SAVP tiek viešojo pirkėjo organizacijoje, tiek rinkoje.

3.2.1. Pirminės rinkos konsultacijos

ES taisyklėse aiškiai nurodyta, kad galima rengti pirmines rinkos konsultacijas ⁽⁷³⁾: „Prieš pradėdamas pirkimo procedūrą, perkanciosios organizacijos gali organizuoti rinkos konsultacijas, kad pasirengtų pirkimui ir praneštų ekonominės veiklos vykdytojams apie savo pirkimo planus bei reikalavimus.“ Jose taip pat nurodyta, kad per rinkos konsultacijas galite prašyti konsultacijų iš nepriklausomų ekspertų, institucijų arba rinkos dalyvių, jei dėl šių konsultacijų neiškreipiama konkurencija ir nėra pažeidžiami nediskriminavimo bei skaidrumo principai.

Praktiškai labai svarbu užtikrinti, kad pirminės rinkos konsultacijos būtų skelbiamos skaidriai ir pakankamai anksti. Be to, reikia užtikrinti, kad su visa informacija, kurią per rinkos konsultacijas pateikiate dalyviams, galėtų susipažinti kiti ekonominės veiklos vykdytojai, kurie negali dalyvauti rinkos konsultacijose, ir kad būtų skiriama pakankamai laiko pasiūlymams pateikti. Viešieji pirkėjai privalo užtikrinti visų konkurso dalyvių lygiateisiškumą per viešųjų pirkimų procedūras, kad dėl rinkos konsultacijų kuris nors konkurso dalyvis neįgytų nesąžiningo pranašumo arba neatsidurtų nepalankesnėje padėtyje ⁽⁷⁴⁾.

3.2.2. Pasirengimas pirminėms rinkos konsultacijoms

Rengdamiesi pirminėms rinkos konsultacijoms, pirmiausia turite apsvarstyti, kokie turėtų būti jūsų sutarties rezultatai, įskaitant socialinius rezultatus. Vykdam parengiamąją veiklą, taip pat svarbu suburti savo organizacijoje tinkamą komandą, kuriai būtų pavesta bendradarbiauti su rinka. Įtraukite į ją už pirkimus atsakingus darbuotojus, techninius darbuotojus ir vadovus, taip pat, jei tinkama, galutinius naudotojus ir vidaus arba išorės ekspertus, turinčius specialiųjų žinių apie socialinius sutarties elementus.

⁽⁷³⁾ Direktyvos 2014/24/ES 40 straipsnis. Panaši nuostata dėl komunalinio sektoriaus sutarčių įtvirtinta Direktyvos 2014/25/ES 58 straipsnyje.

⁽⁷⁴⁾ Kai kada prieš paskelbiant konkursą vykstančios rinkos konsultacijos, nors ir yra naudingos rengiantis pirkimui, gali neišvengiamai iškraipyti konkurenciją. Taip gali nutikti, pvz., jei dėl konsultacijų vienas arba keli konkurentai įgyja tam tikrą pranašumą konsultacijose nedalyvaujančių galimų konkurso dalyvių atžvilgiu. Tokiu atveju, jei negalima imtis kitų, mažiau intervencinių priemonių, siekiant užtikrinti konkurenciją vienodomis sąlygomis (pvz., pasidalyti tam tikra informacija su visais konkurso dalyviais arba atitinkamai suformuluoti konkurso sąlygas), siekiant ištaisyti šį iškraipymą, gali prireikti pašalinti tuos kandidatus arba konkurso dalyvius, kurie dalyvavo rengiant pirkimą.

Paskui išanalizuokite rinką, siekdami išsiaiškinti, kaip tiekėjai galėtų atsižvelgti į socialinius su numatomu gaminiu, paslauga arba darbu susijusius poreikius. Būtų galima apstarstyti toliau nurodytus klausimus.

- Ar rinka pakankamai brandi įgyvendinti socialinius reikalavimus? Ar esami tiekėjai turi pajėgumų atsižvelgti į socialinius poreikius arba galbūt rinkoje randasi naujų, socialines inovacijas diegiančių tiekėjų?
- Ar rinka bus techniškai pajėgi įvykdyti socialinius reikalavimus? Pavyzdžiui, ar tiekėjai gali atsižvelgti į reikalavimą pateikti informaciją apie darbo sąlygas tiekimo grandinėje arba įvykdyti su darbo vietų kūrimu susijusias bendruomeninės naudos nuostatas? Kaip šie išpareigojimai bus tikrinami ir kaip bus užtikrinamas jų vykdymas?
- Kiek tiekėjų gali suteikti tai, ko reikia? Ar, atsižvelgiant į rinkos pajėgumus, per konkursą vyks konkurencija, o galbūt socialiniai reikalavimai apribos pasiūlymus?
- Ar socialiniai reikalavimai gali socialiai novatorišku būdu suburti pagal įvairius verslo modelius veikiančius tiekėjus, pvz., socialinės ekonomikos organizacijas ir socialines įmones? Kaip tai galėtų vykti ir kaip būtų galima tai paskatinti rengiant konkurso projektą?
- Ar tiekėjai skirtingose geografinėse vietovėse veikia skirtingai arba teikia kitas prekes ar paslaugas ir kokį poveikį tai turėtų socialiniams pasiūlymo aspektams?

Tiriant ir analizuojant turimus konkrečios rinkos duomenis bei dokumentus, galima išsiaiškinti jau esamus socialiai atsakingus sprendimus, arba tiekėjai gali sukurti naujus gaminius ir metodus, kuriais galima atsižvelgti į socialinius poreikius.

Galiausiai, prieš tiesiogiai konsultuodamiesi su rinka, pakalbėkite su kitų viešųjų pirkėjų organizacijose dirbančiais kolegomis, kad galėtumėte sužinoti, ką perka jie, siekdami spręsti socialines problemas, ir pasisemti iš jų patirties. Iš kitų viešųjų pirkėjų sužinojus, kas yra veiksminga (o kas – ne), pritarimo naujam socialiniam požiūriui į pirkimus taip pat galima sulaukti iš sprendimus priimančių asmenų ir labiau rizikos vengiančių kolegų.

3.2.3. **Kaip bendradarbiauti su rinka?**

Bendradarbiauti su rinka galima pagal kelias strategijas ir metodus. Daug kas priklauso nuo esamų išteklių, turimo laiko ir reikiamo socialinių inovacijų lygio.

Tiekėjų ir rinkos tyrimo klausimynai

Klausimynai yra naudingas ir palyginti greitas metodas informacijai gauti, taip pat siekiant nustatyti susidomėjimo lygį ir tiekėjų galimybes užtikrinti socialinius sprendimus. Apie klausimynus turėtų būti informuojama kuo plačiau, tikintis paskatinti kuo aktyvesnį tiekėjų dalyvavimą.

Išanalizavus gautus atsakymus, turėtų būti lengviau nustatyti pirkimo strategijos ir proceso mastą bei tolesnius veiksmus. Būkite atidūs, kad, naudodamiesi šiais duomenimis, nesuteiktumėte tiesioginio arba netiesioginio pranašumo nė vienam galimam tiekėjui, net netyčia. Šio metodo tikslas turėtų būti skaidriai išvengti tokio pranašumo.

Išankstinis informacinis skelbimas (IIS)

Išankstinis informacinis skelbimas (IIS) yra tipinis metodas, kuriuo rinkai iš anksto pranešama apie ketinimą skirti sutartį / preliminarąją sutartį ir kurią galima taikyti siekiant inicijuoti rinkos konsultacijas. IIS skelbiamas svetainėje *Tenders Electronic Daily* (TED), todėl su juo taip pat gali susipažinti ne jūsų vietos regione veikiantys veiklos vykdytojai, kurių požiūris į socialinius aspektus gali skirtis.

ISS nesukuria pareigos pradėti pirkimo procedūrą ir skirti sutartį, bet, jei įmanoma, jame reikėtų pateikti planuojamo pirkimo duomenis ir tvarkaraštį, nes taip dalyviams lengviau atkreipti dėmesį į svarbiausius dalykus. Išankstiniame informaciniame skelbime būtina nurodykite, kaip norėtumėte, kad rinka į jį reaguotų, pvz., užpildytą klausimą, pateiktą individualius atsakymus ar sudalyvautų rinkos konsultacijų renginyje.

Perspektyvinis pirkimo planas

Perspektyviniame pirkimo plane tiekėjai iš anksto informuojami apie sutarčių galimybes, todėl turi laiko planuoti ir pasirengti pateikti kokybiškus atsakymus. Į šį planą galite įtraukti poreikių pareiškimą, kad suteiktumėte tiekėjams konkretesnės informacijos apie savo socialinius poreikius ir reikalavimus.

Susitikimo su pirkėju / tiekėju renginiai

Renginiai, per kuriuos potencialūs pirkėjai gali susitikti su potencialiais tiekėjais, yra forumas, kuriame:

Harlemo miestas (Nyderlandai) konsultuojasi su rinkos dalyviais socialiai atsakingų IRT sprendimų klausimais**Pirkimo tikslai**

2019 m. Harlemo miestas surengė susitikimo su pirkėju renginį, skirtą IRT produktų bei paslaugų tiekėjams ir perpardavėjams. Šių pirminių rinkos konsultacijų tikslas buvo apžvelgti dabartinį rinkos atsaką ir įvertinti rinkos pasirengimą, siekiant įtraukti į būsimą IRT aparatinės įrangos konkursą socialiai atsakingus sutarčių skyrimo kriterijus ir sutarčių nuostatas.

Metodas

Prieš renginį Harlemas visus susitikimo su pirkėju renginyje norinčius dalyvauti tiekėjus pakvietė iš anksto parengti atsakymus į konkrečius klausimus. Tiekėjų buvo klausama:

1. Ką viešasis pirkėjas jiems turėtų pateikti pirkimo dokumentuose, kad jie galėtų visapusiškai pagrįsti savo siūlomus sprendimus dėl atsakomybės didinimo tiekimo grandinėje?
2. Kokių su socialine atsakomybe susijusių standartų viešasis pirkėjas turėtų tikėtis iš dalyvauti šiame konkurse pajėgaus tiekėjo kaip priimtino minimumo?
3. Ar, jei būtų prašoma, jie būtų pasirengę ir galėtų viešiesiems pirkėjams atskleisti su savo tiekėjų atsakomybės programa susijusią informaciją?
4. Ar, priimant sprendimus dėl tiekimo šaltinių, atsižvelgiama į duomenis apie darbo ir žmogaus teisių paaisymą? Kaip tai būtų galima patikrinti?
5. Ar jūsų įmonė arba tiekimo grandinė imasi veiksmų, kuriais atsižvelgiama į poveikį darbo ir žmogaus teisėms gamybos proceso gavybos etape? Kaip ir tai būtų galima patikrinti?
6. Ar jie turi tokią tiekimo grandinę, a) kuri gali įvykdyti visus reikalavimus arba b) kuria būtų galima pradėti palyginti greitai naudotis, skyrus sutartį?

Renginys buvo organizuojamas tokiu formatu, kad tiekėjai galėtų trumpai prisistatyti ir informuoti viešuosius pirkėjus apie dabartinę savo padėtį ir galimybes atsižvelgiant į būsimą konkursą. Svarbi renginio dalis buvo „Pasaulio kavinės“ sesija, per kurią viešieji pirkėjai ir tiekėjai galėjo tiesiogiai išsamiai aptarti tą dieną iškeltas temas. Į ją buvo pakviesti dalyvauti kiti viešieji pirkėjai ir surengti diskusiją, siekiant pasikeisti nuomonėmis su tiekėjais, taip padidinant įtraukiamąjį poveikį.

Rezultatai

Pasidalijus informacija apie būsimą Harlemo konkursą ir susijusiais pagrindiniais klausimais prieš susitikimo su pirkėju renginį, tiekėjai ir perpardavėjai galėjo pasiruošti iš anksto. Tai itin svarbu sektoriams, pasižymintiems sudėtingomis tiekimo grandinėmis ir pažangiaisiais kriterijais, nes negalima tikėtis, kad vienas tiekėjo atstovas žinos viską apie visas operacijas. „Pasaulio kavinė“ suteikė Harlemai naujų su būsimu konkursu susijusių išvalgų ir paskatino ne tik taikyti naujus socialinės atsakomybės kriterijus, bet ir derinti juos su žiedinio pirkimo modeliu.

Igyta patirtis

Susitikimo su pirkėju renginiai yra sėkmingiausi, kai pirkėjas turi aiškų tikslą arba nustatytą poreikį, kurį norėtų aptarti su rinkos dalyviais. Apie juos reikėtų pranešti iš anksto, kad tiekėjai galėtų apsvarstyti savo poziciją. Stenkitės išlaikyti pusiausvyrą: pateikite tiek informacijos, apie kurią būtų galima daugiausia diskutuoti tą dieną, ir neapkraukite tiekėjų pernelyg gausia informacija. Kad galėtumėte gauti svarbių išvalgų, užuot rengdami vien plenumo pobūdžio sesijas, sukurkite specialią erdvę, kurioje būtų galima keistis informacija tiesiogiai.

- pirkėjai gali aptarti savo poreikius, įskaitant socialinius reikalavimus,
- tiekėjai gali pateikti informacijos apie savo gaminius, paslaugas ir galimybes įgyvendinti sutartis prisiimant socialinę atsakomybę ir
- kiti suinteresuotieji subjektai, pvz., socialiniai partneriai arba NVO, gali pateikti ekspertinės informacijos.

Daugelis viešųjų pirkėjų organizuoja tokius susitikimo su pirkėju renginius, per kuriuos tiekėjai kviečiami sudalyvauti atvirų durų dienoje ir susitikti su asmenimis, atsakingais už konkrečių prekių ir paslaugų pirkimą. Tiekėjai gali daugiau sužinoti apie sutarčių sudarymo galimybes ir geriau suprasti pirkimo politiką bei procedūras. Kai kada tiekėjų taip pat gali būti prašoma pristatyti savo sprendimus ir metodus.

3.2.4. *Dialogas per sutarties skyrimo procedūrą ir po jos*

Dialogas su tiekėjais konkurso metu

Nors bendradarbiaujant su konkurso dalyviais oficialaus pirkimo proceso metu reikia būti atsargiems, bendradarbiauti su jais socialiniais jų pasiūlymų aspektais galima. Tai visų pirma pasakytina apie tam tikras procedūras, pvz., konkurencinį dialogą, konkurso procedūrą su derybomis arba procedūras pagal paprastesnį režimą (žr. 3.4 ir 4.1.1 skirsnius). Per šias procedūras gali būti įmanoma pagerinti socialinius pradinių konkurso dalyvių pasiūlymų aspektus, pateikiant grįžtamąją informaciją, grindžiamą per konkursą taikomais sutarčių skyrimo kriterijais.

Bendradarbiavimas su rinka dėl socialiai atsakingos gamybos drabužių Gente (Belgija)

Pirkimo tikslas

2014 m. Gento miestas atnaujino savo viešųjų pirkimų politiką, kad galėtų įtraukti į ją socialinius tikslus, pvz., skatinti nepalankioje padėtyje esančių gyventojų grupių užimtumą, didinti vietos ekonominį augimą ir integruoti tarptautinius standartus bei sąžiningos prekybos principus. 2016 m. Gentas kartu su Flandrijos miestų ir savivaldybių asociacija (ol. VVSG) užsibrėžė tikslą pirkti sąžiningiau pagamintus darbinus drabužius. Pagrindiniai tikslai buvo įtraukti su tarptautinėmis darbo konvencijomis susijusias garantijas ir padidinti skaidrumą visoje tekstilės tiekimo grandinėje.

Metodas

Šį pirkimą Gentas vykdė trimis etapais. Pirmiausia buvo analizuojami ankstesni viešieji konkursai, siekiant išsiaiškinti geriausią Flandrijos regiono patirtį, susijusią su tvarumo įtraukimu į darbinų drabužių specifikacijas. Antra, Gentas ir VVSG atliko išsamų rinkos tyrimą, per kurį buvo vertinamas rinkos pasirengimas, tiekimo grandinių skaidrumas, sektoriaus ženklavimo galimybės ir renkamos tiekėjų nuomonės apie tvarią paklausą ir naudojimąsi socialinėmis nuostatomis per viešuosius pirkimus. Gento miesto atstovai suprato, kad rinka nėra pasirengusi užtikrinti reikiamo lygio aplinkosaugos ir socialinius rezultatus, todėl trečiuoju etapu sukūrė tiekėjams skirtą su socialiai tvarios gamybos darbiniais drabužiais susijusių priemonių rinkinį, kuriame pateikė rekomendacijų, kaip tobulėti sutarčių vykdymo metu. Miestas suskaidė preliminarią sutartį į penkis pirkimo dalis, dėl kurių reikalauta skirtingo lygio socialinio ir aplinkosauginio veiksmingumo, ir pateikė priemonių rinkinį, kuriame apibrėžė kiekvieną lygį ir nurodė konkurso dalyvių pateiktinus įrodymus. Priemonių rinkinyje jis taip pat pateikė informacijos apie tai, kaip pereiti prie atsakingiau pagamintų darbinų drabužių, dėl kurių tiekėjai įsipareigoja sutarties nuostatomis.

Rezultatai

Dabar, jei įmanoma, perkami darbiniai drabužiai, pagaminti iš ekologiškos ir sąžiningos prekybos medvilnės bei perdirbto poliesterio. Socialinių aspektų branda skiriasi atsižvelgiant į drabužių kategoriją, todėl buvo nustatyti skirtingi užmojai. Tiekėjai buvo raginami užtikrinti tiekimo grandinių skaidrumą, bet vienoje kategorijoje skaidrumas buvo didesnis nei kitose. Bendrasis tikslas buvo paskatinti rangovus preliminariosios sutarties vykdymo metu dalyvauti nuolatinio socialinių sąlygų gerinimo procese. Tiekėjų rezultatus tikrina trečiosios šalys, palaikydamos partnerystę su Gentu, kad galėtų įgyvendinti patobulinimus.

Igyta patirtis

Rinka yra pasirengusi bendradarbiauti, kad galėtų nuolat gerinti darbo sąlygas tiekimo grandinėse, bet šiuo atžvilgiu tiekėjus reikia įtraukti, skatinti ir remti. Sutarčių nuostatos tėra vienas sprendimo aspektas; norint užtikrinti sėkmę, labai svarbu palaikyti su tiekėjais dialogą ir partnerystę; tai galima pradėti prieš paskelbiant konkursą ir tęsti sutarties vykdymo metu.

Tiekėjų informavimas po konkurso

Pasibaigus konkursui, su jo nelaimėjusiais dalyviais pasidalykite informacija apie konkurso rezultatus: informuokite juos apie tai, kodėl jų pasiūlymų nepakako ir paaiškinkite, kaip jie buvo įvertinti socialinių kriterijų atžvilgiu. Dalijantis informacija apie rezultatus, galima atsižvelgti į konkurso dalyviams rūpimus klausimus, surinkti grįžtamąją informaciją apie pirkimo procesą (įskaitant socialinius kriterijus) ir paskatinti tiekėjus pagerinti savo socialinius pasiūlymus atsiradus galimybei sudalyvauti kitame pirkime. Be to, su konkursą laimėjusiu tiekėju surengus laimėjimo apžvalgos renginį, galima aptarti su socialiniais elementais susijusius pasiūlymo pranašumus bei trūkumus ir įgyvendinimą bei stebėseną sutarties vykdymo metu.

3.2.5. Rizikos valdymas per rinkos dialogą

Rinkos dialogą vykdykite atidžiai ir taip, kad neiškraipytumėte konkurencijos. Galima rizika:

- gali būti suteikiama nesąžiningo pranašumo vienam tiekėjui, pvz., nustatant tokias specifikacijas, kurios būtų palankesnės vienam galimam tiekėjui arba sprendimui,
- bendradarbiaujant vienas arba keli tiekėjai gali atsidurti nepalankesnėje padėtyje, arba
- gali būti neapsaugomos tiekėjo intelektualinės nuosavybės teisės ar neskelbtina komercinė informacija.

Kad būtų lengviau suvaldyti su rinkos dialogu susijusią riziką, galima imtis šių veiksmų:

- planuoti, kada ir kaip bus bendradarbiaujama su rinka,
- užtikrinti, kad procesas būtų aiškus visiems tiekėjams, ir valdyti lūkesčius,
- taikyti visiems tiekėjams vienodą požiūrį – nediskriminuoti,
- pasidalyti su visais tiekėjais ta pačia informacija,
- protokoluoti susitikimus,
- užtikrinti, kad, teikiant pirkimo dokumentus, būtų suteikiama galimybė susipažinti su ta pačia informacija, ir
- skirti pakankamai laiko pasiūlymams pateikti, taip pat tiems pasiūlymų teikėjams, kurie nedalyvavo rinkos konsultacijose.

Konsultacijos su rinka gali bauginti, bet gali atnešti didelės socialinės naudos, jei per šį procesą galima skaidriai formuoti rinką, kad ji galėtų pasiūlyti naujus sprendimus, kurie iš tikrųjų atitinka naudotojų poreikius.

Geroji patirtis

- Prieš bendradarbiaudami su tiekėjais, būtina išsinagrinėkite rinką. Kuo daugiau turėsite informacijos apie socialines inovacijas ir tobulinimo galimybes, tuo realistiškiau atrodys jūsų poreikių pareiškimas, todėl dialogas bus produktyvus ir aktualus.
- Veiksmingam rinkos dialogui gali prireikti laiko ir išteklių, bet jį galima rengti įvairiai. Apsvarstykite tokį metodą, kuris būtų proporcingas jūsų lėšoms, pirkimo dydžiui bei vertei ir susijusiai socialinei rizikai.

3.3. Kokia turėtų būti sutartis?

Sutarties savybės gali turėti labai daug įtakos socialiniam pirkimo poveikiui.

Sutarties apimtis ir trukmė

Užtikrinkite, kad sutarties apimtis netaptų kliūtimi dalyvauti konkurse organizacijoms, galinčioms pasiūlyti socialinę vertę, įskaitant MVĮ, socialinės ekonomikos organizacijas ir socialines įmones. Mažesnės apimties sutartys, įskaitant į pirkimo dalis suskaidytas sutartis, gali palengvinti dalyvavimą organizacijoms, kurios jau aktyviai užtikrina socialinę naudą, nes tokia apimtis gali labiau tikti jų gamybos pajėgumams. Vis dėlto pernelyg mažos apimties sutartys gali apriboti konkurencijos sritį ir sumažinti galimybes investuoti į socialinius rezultatus. Atkreipkite dėmesį į tai, kad draudžiama suskaidyti sutartį, siekiant apeiti ES įpareigojimus, nebent tai objektyviai pagrįsta ⁽⁷⁵⁾.

⁽⁷⁵⁾ Direktyvos 2014/24/ES 5 straipsnio 3 dalis, Direktyvos 2014/25/ES 16 straipsnio 3 dalis ir Direktyvos 2014/23/ES 8 straipsnio 4 dalis.

Sutarties trukmė taip pat gali turėti daug įtakos socialinės grąžos mastui. Kai sutartys trumpos, galioja metus ar trumpiau, rangovui gali būti sunku investuoti ir užtikrinti socialinius rezultatus. Taip yra ypač tuo atveju, kai pradedami taikyti nauji metodai arba sistemos, pvz., siekiant stebėti žmogaus teises tiekimo grandinėje arba mokyti anksčiau nedirbusius darbuotojus. Tokioms iniciatyvoms reikia laiko, kad jos galėtų nusistovėti ir kad pasimatytų rezultatai, todėl, sprenddami dėl sutarties trukmės, į tai atsižvelkite. Nepakankama sutarties trukmė taip pat gali turėti neigiamos įtakos paslaugos kokybei ir tęstinumui. Tai gali daryti neigiamą poveikį tam tikriems paslaugų naudotojams (pvz., pažeidžiamoje padėtyje esantiems žmonėms). Vienas iš metodų būtų susieti sutarties atnaujinimą arba pratęsimą su konkrečių socialinių rezultatų įgyvendinimu ir apskritai patenkinamais rezultatais.

Naudojimasis pirkimo dalimis

ES taisyklėse atkreipiamas dėmesys į galimybę suskaidyti sutartis į pirkimo dalis ir iš viešųjų pirkėjų reikalaujama paaiškinti, kodėl nusprendė jų neskaidyti ⁽⁶⁾. Naudojantis pirkimo dalimis per SAVP, galima užtikrinti galimybes konkuruoti smulkesniems veiklos vykdytojams, socialinės ekonomikos organizacijoms arba socialinėms įmonėms, nes jie (jos) gali nepajėgti užtikrinti visų didelės apimties sutarties aspektų. Taip pat, remiantis iš anksto nustatytais objektyviais ir nediskriminaciniais kriterijais, galima apriboti vienam konkurso dalyviui skiriamų pirkimo dalių skaičių ⁽⁷⁾. Naudojantis pirkimo dalimis, jums gali būti lengviau užtikrinti, kad teikiant socialinę naudą dalyvautų kelios organizacijos.

Viešieji pirkėjai gali nuspręsti apibrėžti pirkimo dalis, pvz., pagal:

- rezultato tipą,
- pavienių sutarčių apimtį arba
- geografinę įgyvendinimo teritoriją.

Pirminės rinkos konsultacijos (žr. 3.2 skirsnį) jums galėtų suteikti informacijos apie tai, kaip suskaidyti pirkimą į dalis taip, kad suskaidymas tiktų rinkai ir skatintų teikti ekonomiškai naudingiausias pasiūlymus.

Galite priimti pasiūlymus dėl sujungtų arba atskirų pirkimo dalių. Pirmuoju atveju skelbime apie pirkimą privalote nurodyti, kurias pirkimo dalis galima sujungti. Arba galite nuspręsti apriboti pirkimo dalių, dėl kurių tiekėjai gali teikti pasiūlymus, skaičių, ir nustatyti didžiausią vieno tiekėjo galimų laimėti pirkimo dalių skaičių.

Nuspręsti neskirti į pirkimo dalis suskaidytos sutarties gali būti tinkama, jei dėl pirkimo dalių galėtų:

- būti apribojama konkurencija,
- kilti rizika, kad įvykdyti sutartį būtų pernelyg sudėtinga techniniu požiūriu arba pernelyg brangu, arba
- būtų sunku vykdyti sutartį, nes reikėtų koordinuoti įvairių pirkimo dalių rangovų veiklą.

Preliminariosios arba paprastos sutarties pasirinkimas

Vienas iš būdų didinti su SAVP susijusių konkursų veiksmingumą – skirti preliminariąsias sutartis. Preliminariąsias sutartis galima sudaryti su vienu arba keliais veiklos vykdytojais. Pagal jas galima skirti kelias sutartis – nereikia kartoti viso pirkimo proceso. Preliminariosios sutartys gali prisidėti prie SAVP, nes suteikia daugiau lankstumo skiriant sutartis ir taip pat gali paskatinti tiekėjus siūlyti didesne socialine grąža pasižyminčius sprendimus, nes galima laimėti kelias sutartis ir todėl susigrąžinti visas papildomas su šių sprendimų įgyvendinimu susijusias išlaidas.

5 skyriuje pateikta daugiau informacijos apie SAVP įgyvendinimą pagal preliminariąsias ir sutarčių sąlygas, taip pat susijusias su subrangovais.

Geroji patirtis

- Anksti apsvaistykite, kokią įtaką sutarties tipas ir trukmė galėtų turėti socialinei konkurso vertei. Per rinkos konsultacijas galite paklausti tiekėjų, kokio tipo paprasta arba preliminarioji sutartis jiems tiktų labiausiai, kad jie galėtų užtikrinti socialinius rezultatus.

⁽⁶⁾ Direktyvos 2014/24/ES 78 konstatuojamoji dalis ir 46 straipsnio 1 dalis, Direktyvos 2014/25/ES 87 konstatuojamoji dalis ir 65 straipsnio 1 dalis. Nacionalinės vyriausybės taip pat gali nuspręsti, kad tam tikrų tipų sutarčių atžvilgiu skaidyti sutartis į dalis privaloma.

⁽⁷⁾ Direktyvos 2014/24/ES 46 straipsnis 2 dalis ir Direktyvos 2014/25/ES 65 straipsnio 2 dalis.

3.4. Procedūros pasirinkimas

Pagal direktyvas 2014/24/ES ir 2014/25/ES galima rinktis iš penkių pirkimo procedūrų ⁽⁷⁸⁾:

- atviras konkursas – pasiūlymus gali teikti bet kuris veiklos vykdytojas,
- ribotas konkursas – remiantis objektyviais kriterijais, pasiūlymams teikti pasirenkami bent penki konkurso dalyviai,
- konkurso procedūra su derybomis – remiantis objektyviais kriterijais, pasiūlymams teikti pasirenkami bent trys konkurso dalyviai; dėl pasiūlymų galima derėtis,
- konkurencinis dialogas – remiantis viešojo pirkėjo reikalavimų aprašymu, sprendimams pateikti pasirenkami bent trys kandidatai, ir
- inovacijų partnerystė – rinkoje dar nesančioms prekėms arba paslaugoms sukurti, taikant etapinę sutarties struktūrą, pasirenkami bent trys kandidatai.

Pažymėtina, kad pagal Direktyvą 2014/24/ES konkurso procedūrą su derybomis ir konkurencinį dialogą galima taikyti tik konkrečiomis aplinkybėmis ⁽⁷⁹⁾; bet kuriuo atveju turėtumėte pakviesti tiek kandidatų, kad būtų užtikrinta tikra konkurencija. SAVP galimi pagal bet kurią iš šių procedūrų, bet tikslus metodas gali skirtis atsižvelgiant į konkrečią pasirinktą procedūrą.

Per atvirą konkursą pasiūlymus gali teikti bet kuris tiekėjas, bet, prieš vertindami pasiūlymus arba juos įvertinę, galite įvertinti techninius ir profesinius pajėgumus (įskaitant patirtį) ir nustatyti, kad jie jų turi arba neturi. Per daugiaetapes procedūras (t. y. visas procedūras, išskyrus atvirą konkursą) galima atrinkti konkurso dalyvius iš anksto, remiantis kriterijais, į kuriuos gali būti įtrauktas gebėjimas užtikrinti socialinius sutarties aspektus. Daugiau informacijos apie techninių ir profesinių pajėgumų vertinimą vykdam SAVP pateikta 4 skyriuje.

Dialogas su konkurso dalyviais. Konkursas dėl sudėtingų poreikių turinčių suaugusiųjų dienos priežiūros

Pirkimo tikslai

Škotijos Borderso taryba norėjo išplėtoti savo dienos priežiūros paslaugas, skirtas sudėtingų poreikių turintiems suaugusiesiems. Taryba peržiūrėjo paslaugas, taip pat konsultuodamasi su naudotojais, ir siekė labiau pritaikyti dienos paslaugas prie asmeninių poreikių bei užtikrinti jų lankstumą, kad jos labiau atitiktų individualius poreikius. Kadangi galimų paslaugų teikėjų buvo nedaug, tarybai teko iššūkis pritraukti į konkursą dėl šios lanksčios naujo tipo sutarties įvairių galimų paslaugų teikėjų, įskaitant tokias organizacijas kaip socialinės įmonės.

Metodas

Iš pradžių taryba surengė standartinį pirkimo procesą, bet per jį nebuvo pateikta pasiūlymų, kurie būtų atitikę lankstaus atitinkamų paslaugų teikimo reikalavimus. Tada ji parengė metodą, pagal kurį buvo rengiami dialogai su keliais trečiojo sektoriaus paslaugų teikėjais. Pirkimo komanda parengė informacinį rinkinį, kuriame buvo paaiškintas procesas ir kuriuo remiantis per mėnesį su kiekvienu paslaugų teikėju buvo surengti dialogai. Paslaugų teikėjai galėjo pateikti savo planus paslaugų naudotojams ir juos prižiūrintiems asmenims. Per šį dialogą suinteresuotieji subjektai galėjo pabendrauti su galimais paslaugų teikėjais ir suprasti galutines konkurso specifikacijas bei prie jų prisidėti. Kartu parengtas galutinis modelis buvo aptartas su visais dalyviais ir pristatytas paskutinėje pirkimo proceso dalyje. Gauti pasiūlymai buvo įvertinti ir buvo skirta sutartis.

Rezultatai

Atsižvelgiant į kartu parengtą modelį, buvo pateikta daugiau ir kokybiškesnių pasiūlymų, todėl susidomėjimas viršijo pradinį lūkesčius. Surengus šį konkursą, buvo sumažintas žmonių, kurie išvyksta iš savo vietovės, kad galėtų pasinaudoti priežiūros paslaugomis, skaičius ir padidintas efektyvumas, nes per penkerius metus pagal pirkimo modelį buvo sutaupyta 200 000 GBP. Sutartyje taip pat buvo nustatyta rangovų pareiga užtikrinti paslaugas taip, kad jomis galėtų naudotis visi galutiniai naudotojai, užtikrinant, kad būtų atsižvelgta į individualius poreikius ir tarybos reikalavimus.

⁽⁷⁸⁾ Žr. Direktyvos 2014/24/ES I skyrių (pirmiausia 26–31 straipsnius) ir Direktyvos 2014/25/ES I skyrių (pirmiausia 44–49 straipsnius).
⁽⁷⁹⁾ Direktyvos 2014/24/ES 26 straipsnio 4 dalis. Pagal Direktyvą 2014/25/ES konkurencinis dialogas ir derybos su išankstiniu skelbimu apie pirkimą gali būti rengiami konkrečiai nepagrindžiant.

Igyta patirtis

Kolektyvinis tiekėjų, suinteresuotųjų subjektų ir tarybos dalyvavimas užtikrina teigiamus rezultatus, kurie viršijo lūkesčius. Pirmiausia per visą procesą buvo išlaikyti mokymosi sutrikimų turintys ir juos prižiūrintys asmenys, kad jie jaustųsi esantys atsakingi už naują paslaugą. Lankstus bendra kūryba grindžiamas procesas suteikė daug galimybių trečiojo sektoriaus paslaugų teikėjui pabendrauti su paslauga besinaudojančiais žmonėmis ir padėjo pagrįsti pateiktą pasiūlymą. Kaip sakė paslaugų teikėjas, „turėdami galimybę anksti susitikti su šeimomis ir įgaliotiniams, galėjome geriau atsižvelgti į specialius nustatytos klientų grupės poreikius“.

Renkantis procedūrą, taip pat gali būti svarbu atsižvelgti į atitinkamos rinkos, kuri teikia socialiai atsakingus sprendimus, dydį, konkretų numatomo pirkimo dalyką, apimtį ir sudėtingumą. Jei pirkimas yra palyginti paprastas ir standartinis, o gaminį arba paslaugą gali suteikti tik nedidelis skaičius tiekėjų, gali būti veiksminga rengti atvirą konkursą. Tačiau ribotas konkursas gali būti patogesnis tuo atveju, jei dėl gaminio arba paslaugos reikia didelių finansinių ir techninių pajėgumų ir šiuos gaminius arba paslaugas gali pasiūlyti daugelis tiekėjų, nes tada galite nustatyti didžiausią kandidatų skaičių, kurie bus pakviesti dalyvauti ⁽⁸⁰⁾. Jei konkrečiai sutarties apimtis sudėtingesnė, techninių specifikacijų negalima nustatyti pakankamai tiksliai arba reikia novatoriškų sprendimų, galbūt norėsite surengti konkurso procedūrą su derybomis arba konkurencinį dialogą, jei įvykdytos dalyvavimo juose sąlygos. Kiekvienos iš šių procedūrų minimalūs terminai nustatyti direktyvose. Jiems taikomas bendrasis reikalavimas skirti pakankamai laiko, atsižvelgiant į sutarties sudėtingumą ⁽⁸¹⁾. Nustatydami terminus atsižvelkite į tikėtinų atsakymų kokybę ir sudėtingumą – trumpi pasiūlymų pateikimo terminai kartais gali turėti priešingą poveikį, jei reikia praleisti daugiau laiko aiškinantis pateiktus pasiūlymus.

Kai kurie viešieji pirkėjai gali baimintis, kad, vykdant SAVP, konkursų dalyviams gali būti sunkiau atsižvelgti į kvietimo pateikti pasiūlymus kriterijus, ir nerimauti dėl to, kad gali negauti tinkamų pasiūlymų. Vienas iš būdų šiam susirūpinimui sumažinti yra pirmiau aprašytos rinkos konsultacijos. Per kai kurias procedūras galima aktyviau bendrauti su konkursų dalyviais ir kartu taip pat užtikrinti tinkamą dėmesį socialiniams kriterijams. Pavyzdžiui, per konkurso procedūrą su derybomis galima derėtis dėl aspektų, susijusių su socialiniais rezultatais (viršijančiais nustatytus būtiniausius reikalavimus) ir aptarti, kokia bus taikoma atskaitomybės tvarka. Per konkurencinio dialogo ir inovacijų partnerystės procedūras gali būti lengviau atsižvelgti į sudėtingas socialines problemas, sudarant sąlygas konkursų dalyviams kurti ir tobulinti naujus sprendimus.

Pagal Direktyvą 2014/24/ES konkurencinį dialogą arba konkurso procedūrą su derybomis galima taikyti, jei rinka negali atsižvelgti į viešojo pirkėjo poreikius, nepritaikydama parengtų naudoti sprendimų, arba jei reikia papildomų projektavimo arba novatoriškų sprendimų ⁽⁸²⁾. Šias procedūras taip pat galima taikyti sutartims, patenkančioms į paprastesnio režimo taikymo sritį, nes pagal šį režimą jums gali būti suteikiama daugiau su procedūromis susijusio lankstumo (žr. 4.2 skirsnį).

Šiomis procedūromis galima paskatinti socialines inovacijas ir geresnį supratimą apie didesnės socialinės vertės užtikrinimo galimybes, bet joms valdyti reikia skirti išteklių ir praktinių žinių. Paprasčiau būtų rinktis pirmines rinkos konsultacijas prieš rengiant atvirą arba ribotą konkursą.

Galiausiai ikiprekybinis pirkimas ⁽⁸³⁾ gali būti naudingas tais atvejais, jei jums reikia sukurti novatoriškus sprendimus, kuriais būtų atsižvelgiama į jūsų poreikius, įskaitant susijusius su socialiniais tikslais ⁽⁸⁴⁾. Vykdydami ikiprekybinį pirkimą, viešieji pirkėjai gali palyginti galimus alternatyvius sprendimų metodus ir iš jų pasirinkti tą, kuriuo galima geriausiai atsižvelgti į konkretų viešąjį poreikį. Viešosios institucijos gali jį taikyti, siekdamas paraleliai pirkti mokslinių tyrimų ir plėtros paslaugas iš kelių konkuruojančių tiekėjų, kad galėtų palyginti alternatyvius sprendimų metodus ir nustatyti ekonomiškai naudingiausius sprendimus.

⁽⁸⁰⁾ Direktyvos 2014/24/ES 65 straipsnis ir Direktyvos 2014/25/ES 46 straipsnis.

⁽⁸¹⁾ Direktyvos 2014/24/ES 47 straipsnis, Direktyvos 2014/25/ES 66 straipsnis ir Direktyvos 2014/23/ES 39 straipsnis.

⁽⁸²⁾ Direktyvos 2014/24/ES 26 straipsnio 4 dalis. Pagal Komunalinio sektoriaus direktyvą konkurencinis dialogas ir derybos su išankstiniu skelbimu apie pirkimą gali būti rengiami konkrečiai nepagrindžiant.

⁽⁸³⁾ Ikiprekybiniai pirkimai nepatenka į viešųjų pirkimų direktyvų taikymo sritį (žr. Direktyvos 2014/24/ES 14 straipsnį ir Direktyvos 2014/25/ES 32 straipsnį). Jie neapima į viešųjų pirkimų direktyvų taikymo sritį patenkančios plataus masto galutinių produktų gamybos komerciniais kiekiais diegimo. Daugiau informacijos apie ikiprekybinius pirkimus ir jų pranašumus bei trūkumus pateikta adresu <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/pre-commercial-procurement>.

⁽⁸⁴⁾ Konkretus pavyzdys, kaip ikiprekybiniais pirkimais galima naudotis siekiant užtikrinti priežiūros paslaugų teikimą didesniai naudotojų ratui, pateikta adresu <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/bioservo-technologies-gives-humans-robotic-super-strength-cyborgs>.

Geroji patirtis

- Spręsdami dėl procedūros, atsižvelkite į SAVP veiksmus, įskaitant dabartinius rinkos gebėjimus įvykdyti jūsų socialinius reikalavimus ir tikėtiną pasiūlymų kokybę bei skaičių.
- Pasirinkus lanksčias procedūras, gali būti lengviau užtikrinti didesnę dėmesį socialiniams kriterijams, nes jomis sudaromos sąlygos aktyviau bendrauti su konkursų dalyviais.

3.5. Specifikacijų nustatymas ir užginčijimas

Labai svarbu nustatyti tinkamas specifikacijas, nes jos gali nulemti SAVP mastą pagal konkrečią sutartį ir turėti įtakos konkurencijai. Tai padaryti būtų galima, pvz., suteikiant suinteresuotiesiems subjektams galimybę teikti pastabas dėl specifikacijų projekto per rinkos konsultacijas. Taip pat gali būti pravartu taikyti vidaus procesą, per kurį būtų galima užginčyti specifikacijas.

4.4 skirsnyje nagrinėjamas rezultatais arba produktu grindžiamų specifikacijų taikymas vykdant SAVP. Viršijus siauras gaminio arba paslaugos technines specifikacijas ir nustatant funkcinis reikalavimus, rinka gali pasiūlyti socialinių inovacijų ir naujų idėjų. Pavyzdžiui, galima nurodyti:

- visiems asmenims, įskaitant neįgaliuosius, visiškai prieinamą transportą, o ne neįgaliųjų vežimėliams pritaikytus autobusus,
- prieinamą architektūrą, kuria atsižvelgiama į neįgaliųjų poreikius, o ne daugiausia dėmesio skirti tik vienam tipui, pvz., pastatuose vartojamiems užrašams Brailio raštu arba įrengtoms garso sistemoms, arba
- su siūlomu gaminiu susijusių tiekimo grandinių skaidrumą ir darbo teisių stebėsenos procesą, o ne vien reikalauti laikytis TDO reikalavimų.

Nuo pat pradžių skiriant daug dėmesio specifikacijų rengimui, galima pagerinti socialinius sutarties rezultatus. Taikant pirmiau aprašytus poreikių vertinimo, rinkos konsultacijų ir sutarties formos bei procedūros pasirinkimo procesus, galima pasiekti aktualesnius ir realiai padėčiai tinkamesnius socialinius rezultatus.

Geroji patirtis

- Planuoti socialiai atsakingus pirkimus taip pat svarbu kaip ir pasirinkti konkurso specifikacijas bei kriterijus. Jei įmanoma ir tinkama, konsultuokitės su darbuotojais ir galutiniais naudotojais socialinių poreikių klausimais, bendraukite su rinkos atstovais, kad galėtumėte pristatyti jiems savo tikslus ir sužinotumėte tiekėjų atsiliepimus, ir pasirinkite tokį pirkimo metodą, kuriuo būtų galima užtikrinti geriausias socialinius rezultatus.

3.6. Pasirinktinių laukų naudojimas standartinėse formose

Nuo 2023 m. spalio 25 d. viešieji pirkėjai turės užpildyti naujas ir atnaujintas standartinės formos ⁽⁸⁵⁾ (e. formas), kuriose jie galės pateikti informaciją apie socialinių aspektų ir prieinamumo kriterijų taikymą per savo pirkimus (dėl prieinamumo aspektų, taip pat standartinėse formose, žr. 4.4.1 skirsnį). Į atnaujintas standartinės formos bus įtrauktas pasirinktinis laukas, kuriame galėsite nurodyti, kad per pirkimo procedūrą siekiate socialinio tikslo. Naudodamiesi šia galimybe, prisidėsite prie tikslesnių SAVP taikymo duomenų rinkimo ir analizės savo šalyje ir visoje ES.

Tinkamas e. formų įdiegimas – tai investicija, kuriai reikia skirti pakankamai laiko ir išteklių, tačiau kartu ši investicija duos nemažą grąžą, nes padės sutaupyti laiko visiems e. formas diegiantiems subjektams ir jų naudotojams Pavyzdžiui, e. formas, kitaip nei ankstesnes standartinės formos, daugiausia automatiškai pildys e. pirkimų sistemos, o ne naudotojai, todėl labai sumažės administracinė našta. E. formas galima pritaikyti prie konkrečių nacionalinių poreikių. Norėdami geriau suprasti procesą ir galimybes, skaitykite *E. formų naudojimo politikos įgyvendinimo vadovą* ⁽⁸⁶⁾.

⁽⁸⁵⁾ 2019 m. rugsėjo 23 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2019/1780, kuriuo nustatomos viešųjų pirkimų skelbimo standartinės formos ir panaikinamas Įgyvendinimo reglamentas (ES) 2015/1986 (OL L 272, 2019 10 25, p. 7) (e. formos).

⁽⁸⁶⁾ Žr. https://ec.europa.eu/growth/single-market/public-procurement/digital/eforms_lt.

4 SKYRIUS

Pirkimo procedūra

Šiame skyriuje atidžiau nagrinėjama, kaip galite įgyvendinti SAVP per sutarčių skyrimo procesą. Jame daugiausia dėmesio skiriama viešųjų pirkimų direktyvose nustatytoms galimybėms, atsižvelgiant į viešojo pirkimo etapus: nuo dalyko apibrėžimo iki laimėjusio pasiūlymo nustatymo. Remdamasi 3 skyriuje aprašytų poreikių vertinimo ir planavimo rezultatais, jūsų organizacija gali pasirinkti, kurie šiame skyriuje nurodyti metodai tinka jūsų sutarčiai. Juos renkantis, dažnai taikoma daugiau nei viena SAVP priemonė, pvz., derinami pašalinimo ir sutarčių skyrimo kriterijai.

Kiekviename skirsnyje rasite tikrų viešųjų pirkėjų pavyzdžių ir veiksmų rekomendacijų.

4.1. Dalyko apibrėžimas ir atitinkamų taisyklių nustatymas

Viešųjų pirkimų direktyvose nėra nurodyta vieno visiems tinkamo viešojo pirkimo sutartims taikytino metodo. Viešieji pirkėjai gali rinktis iš įvairių procedūrų ir metodų, o kai kurios sutartys ir finansiniai susitarimai apskritai nepatenka į pirkimų taisykles, pvz., darbo sutartys arba bendrojo intereso neekonominės paslaugos ⁽⁸⁷⁾. Vykdamas pirkimus, kuriems taikomos viešojo pirkimo direktyvos, labai svarbu nustatyti sutarties dalyką.

Sąsaja su dalyku

Ką reiškia „sąsaja su dalyku“, paaiškinta Direktyvos 2014/24/ES 67 straipsnio 3 dalyje ir Direktyvos 2014/25/ES 82 straipsnio 3 dalyje. Kriterijai laikomi susijusiais su dalyku, jei yra susiję su pagal šią sutartį vykdytinais darbais, teiktinomis prekėmis arba teiktinomis paslaugomis bet kuriuo atžvilgiu ir bet kuriame jų gyvavimo ciklo etape, įskaitant veiksmus, susijusius su:

- a) konkrečiu tų darbų, prekių ar paslaugų gamybos, tiekimo, teikimo ar prekybos procesu arba
- b) konkrečiu kito jų gyvavimo ciklo etapo procesu,

net jei tokie veiksniai neapima jų daiktinės materijos.

Vadinasi, pvz., jei perkate tik obuolius, negalite reikalauti, kad konkurso dalyviai taip pat augintų apelsinus. Tačiau galite teirautis apie sąlygas, kuriomis auginami obuoliai, įskaitant veiksmus, kurių, žiūrint į galutinį produktą, gali akivaizdžiai nesimatyti (pvz., apie darbo sąlygas).

Kiti šiame skyriuje pateikti pavyzdžiai rodo, kaip sąsaja su dalyku taikoma SAVP kriterijams bet kuriuo viešojo pirkimo etapu ir kurie metodai šio reikalavimo neatitinka.

Dalykas paprastai nurodomas trumpai aprašant prekes, paslaugas arba darbus, kuriuos ketinate pirkti. Rengiant procedūras, kurios viršija ES ribas, jis nurodomas skelbime apie pirkimą, kartu pateikiant susijusius bendro viešųjų pirkimų žodyno (BVPŽ) kodus. Pateikus šią informaciją, rinka tiksliai žino, ką norite pirkti, ir užtikrinama, kad suinteresuoti veiklos vykdytojai galėtų sužinoti apie jūsų konkursą. BVPŽ kodai taip pat svarbūs, nes pagal juos nustatoma, kuri direktyvose nustatyta teisinė tvarka taikoma sutarčiai. Socialinėms ir kitoms pagal viešųjų pirkimų sutartis perkamoms specialioms paslaugoms viešųjų pirkimų direktyvose nustatytas paprastesnis režimas, kuriuo sutarčių skyrimo procesui suteikiama daugiau lankstumo ⁽⁸⁸⁾. Remiantis BVPŽ nustatoma, ar sutarčiai taikomas paprastesnis režimas ir ar ją galima rezervuoti organizacijoms, vykdančioms viešosioms paslaugoms priskiriamas užduotis (žr. 4.3 skirsnį).

Sprendžiant dėl sutarties dalyko, taip pat labai svarbu nustatyti susijusias galimybes per konkursą taikyti socialinius kriterijus. Viešųjų pirkimų direktyvose iš tikrųjų aiškiai nurodyta, kad viešieji pirkėjai gali taikyti socialinius kriterijus per visą pirkimo procesą, jei šie kriterijai yra susiję su sutarties dalyku (daugiau informacijos apie tai, ką tai reiškia, pateikta įrėmintame tekste). Toliau pateiktoje lentelėje pateikiama įvairių tipų sutarčių, taikomų taisyklių ir galimų SAVP metodų pavyzdžių.

⁽⁸⁷⁾ Tokioms paslaugoms, kaip policijos, teisingumo veikla bei įstatymais nustatytos socialinės apsaugos sistemos, specialūs Europos teisės aktai arba vidaus rinkos ir konkurencijos taisyklės netaikomos.

⁽⁸⁸⁾ Direktyvos 2014/24/ES III antraštinė dalis (74–77 straipsniai), Direktyvos 2014/25/ES 91–94 straipsniai ir Direktyvos 2014/23/ES 19 straipsnis. Žr. toliau išdėstytą 4.2 skirsnį.

4.1 lentelė

Su sutarties dalyku susijusių SAVP metodų pavyzdžiai

Dalykas	Taikomos taisyklės	SAVP metodo pavyzdys
Ligoninės uniformų tiekimas (apytiksliai 300 000 EUR vertė)	Direktyva 2014/24/ES (visiškai patenka į taikymo sritį)	<ul style="list-style-type: none"> — Pašalinimo ir atrankos kriterijai, siekiant užtikrinti etišką darbo praktiką tiekimo grandinėje. — Sutarties skyrimo kriterijuose pateikiama nuoroda į etišką gamybą patvirtinantį trečiosios šalies ženklį. — Sutarties nuostatomis sustiprinami įsipareigojimai ir sudaromos sąlygos stebėti tiekimo grandinę. — Techninėse specifikacijose reikalaujama užtikrinti prieinamumą ir neįgalųjų įtrauktį.
Pažeidžiamam jaunimui skirtos priežiūros paslaugos (apytiksliai 1 mln. EUR vertė)	Direktyva 2014/24/ES (paprastesnis režimas)	<ul style="list-style-type: none"> — Pirminės rinkos konsultacijos, siekiant nuspręsti dėl veiksmingiausio paslaugos teikimo būdo. — Konsultacijos su naudotojais ir ekspertais, siekiant nustatyti naudotojų poreikius, taip pat susijusius su prieinamumu. — Sutartis gali būti rezervuojama organizacijoms, vykdančioms viešosioms paslaugoms priskiriamas užduotis (socialinėms paslaugoms rezervuotos sutartys). — Sutarties skyrimo kriterijuose daug dėmesio skiriama kokybei ir socialinei įtraukčiai (pvz., prioritetas teikiamas neįgalųjų įtraukties charakteristikoms ir prieinamumo elementams). — Sutarties nuostatose mokėjimas susiejamas su rezultatais, pvz., apibrėžtais teigiamais rezultatais jaunimui.
Viešojo ir privačiojo sektorių partnerystė (VPSP), siekiant sukurti miesto erdvę, įskaitant socialinius būstus ir bendruomenines paslaugas (apytiksliai 25 mln. EUR vertė)	Direktyva 2014/23/ES (Koncesijų direktyva)	<ul style="list-style-type: none"> — Į atrankos kriterijus įtraukta ankstesnių projektų vykdymo užtikrinant socialinę įtrauktį patirtis. — Į technines specifikacijas būtina įtraukti visų pastatų, viešųjų erdvių ir viešųjų paslaugų prieinamumo kriterijus. — Į sutarties nuostatas įtrauktas tam tikro skaičiaus nepalankioje padėtyje esančių darbuotojų įdarbinimas ir mokymas.

Pirmiau lentelėje nurodyta tik labai nedaug sutarčių, kurias skiriant pirmenybę galima skirti socialiniams aspektams, tipų, bet jie rodo įvairius pagal ES teisę galimus metodus. Visi pirmiau nurodyti SAVP metodai yra susiję su sutarties dalyku. Keli su dalyku nesusijusių metodų pavyzdžiai būtų šie:

- reikalavimas, kad konkurso dalyviai turėtų trečiųjų šalių ženklus ir (arba) sertifikatus visiems savo gaminiams (taip pat tiems, kurie neperkami) arba įdarbintų nepalankioje padėtyje esančius darbuotojus visai savo veiklai (o ne tik pagal konkrečią skiriamą sutartį),
- papildomų balų skyrimas konkurso dalyviams, kurie sutinka skirti labdaros arba paramą su skiriama sutartimi nesusijusiam projektui,
- reikalavimas, kad konkurso dalyviai taikytų bendrąją įmonės socialinės atsakomybės politiką, o ne konkrečius reikalavimus dėl to, kaip jie vykdo sutartį.

Trečiasis pavyzdys patvirtintas Direktyvos 2014/24/ES 97 konstatuojamojoje dalyje ir Direktyvos 2014/25/ES 102 konstatuojamojoje dalyje. Užuoat reikalavę visoje įmonėje taikomos politikos, daugiausia dėmesio turėtumėte skirti konkrečioms socialinės atsakomybės aspektams, į kuriuos norite atsižvelgti sutartyje. Kai kada įmonės socialinės atsakomybės politika gali būti naudojama kaip (daliniu) su konkrečiu reikalavimu susijusiu įrodymu. Pavyzdžiui, jei į jūsų sutartį įtraukiamos sąlygos, kuriomis siekiama apsaugoti tiekimo grandinės pranešėjus, konkurso dalyviai gali nurodyti savo bendrąją pranešėjų apsaugos politiką ir visas konkrečias priemones, kurias taikys dėl sutarties.

4.2. Paprastesnis režimas

2014 m. vykdant viešųjų pirkimų direktyvų reformą, buvo pripažinta, kad tam tikroms paslaugoms – pirmiausia susijusioms su socialine, sveikatos priežiūros, švietimo ir bendruomenine veikla – turėtų būti taikomos atskiros taisyklės. Šios paslaugos, atsižvelgiant į jų pobūdį, paprastai pasižymi ribotu tarpvalstybiniu interesu ir Europos Sąjungoje yra organizuojamos skirtingai, atsižvelgiant į įvairias kultūrines tradicijas. Dėl šių priežasčių buvo nustatytas atskiras paprastesnis režimas, kuriuo suteikiama išskirtinių SAVP galimybių.

Europos socialinių paslaugų kokybės užtikrinimo sistema

2010 m. buvo priimta savanoriška Europos socialinių paslaugų kokybės užtikrinimo sistema. Šia sistema apibrėžiami socialinių paslaugų kokybės principai ir veiklos kriterijai, kuriais remiantis šiuos principus lengviau įgyvendinti ir stebėti. Ji skirta ir viešiesiems pirkėjams, kuriems pavesta užtikrinti socialines paslaugas, ir paslaugų teikėjams bei jų darbuotojams.

Visa apimančiais kokybės principais nustatyta, kad turėtų būti užtikrinama galimybė naudotis socialinėmis paslaugomis, kad jos būtų prieinamos, įperkamos, orientuotos į asmenį, išsamios, tęstinės ir orientuotos į rezultatus. Kiekvienas iš šių principų išsamiau paaiškintas sistemos dokumente.

Šie principai ir kriterijai itin svarbūs į paprastesnio režimo taikymo sritį patenkančioms paslaugoms. Pavyzdžiui, jais remiantis gali būti lengviau nustatyti struktūrą ir konsultuotis bei bendradarbiauti planuojant ir skiriant paslaugas. Su visa sistema galima susipažinti čia.

Socialinėms ir kitoms specialioms paslaugoms taikomu paprastesniu režimu ⁽⁸⁹⁾ nustatoma didesnė ES taisyklių taikymo šioms paslaugoms riba, o valstybėms narėms leidžiama nustatyti nacionalines šių paslaugų skyrimo taisykles. Kadangi šioje srityje valstybėms narėms paliekama didelė veiksmų laisvė, su procedūromis susijusios socialinėms ir kitoms specialioms paslaugoms taikomos taisyklės Europos Sąjungoje gali labai skirtis. Pagal ES teisę toliau taikomi tik pagrindiniai Sutartyje nustatyti skaidrumo bei lygiateisiškumo principai ir reikalavimas paskelbti pranešimą apie pirkimą ir skirtą sutartį.

Laikantis šių bendrųjų principų, paprastesnio režimo sutartims galima taikyti paprastesnes skyrimo procedūras nei į direktyvų taikymo sritį visiškai patenkančioms sutartims. Pavyzdžiui, naudotojus ir galimus paslaugų teikėjus galima labiau įtraukti kuriant paslaugą, o derybos gali būti rengiamos įvairiais aspektais, pvz., kokybės, aprėpties ir aprūpinimo personalu. Taip pat galima taikyti procedūras, remiantis nustatytosiomis viešųjų pirkimų direktyvose, bet konkrečiai jas pritaikant, kad jos labiau tiktų jūsų perkamoms paslaugoms ⁽⁹⁰⁾. Pavyzdžiui, galbūt norėtumėte, prieš paskelbdami kvietimą dalyvauti konkurse ir (arba) aprašomąjį dokumentą, surengti dialogo susitikimus su konkurso dalyviais, arba pritaikyti terminus ar konkurso dalyvių, kurie bus kviečiami pateikti pasiūlymus, skaičių.

Daugiau pavyzdžių apie paprastesnio režimo taikymą nacionalinėje praktikoje pateikta įreminčiuose šio skirsnio tekstuose.

Su paprastesniu režimu susijusios nacionalinės teisės ir (arba) gairių pavyzdžiai iš Prancūzijos ir Škotijos

2019 m. trys Prancūzijos ministerijos kartu paskelbė atnaujintas socialinių pirkimo aspektų gaires. Jos atitinka 2016 m. kovo 25 d. dekretu Nr. 2016-360 į Prancūzijos teisę perkeltas viešųjų pirkimų direktyvas.

Šiame vadove, be daugybės kitų klausimų, aprašoma, kaip taikyti „pritaikytą procedūrą“, kurią galima taikyti socialinėms ir kitoms specialioms paslaugoms, kaip nurodyta dekreto 27 ir 28 straipsniuose. Jame siūlomi šios procedūros taikymo būdai siekiant įgyvendinti socialinius tikslus, pvz., į darbo rinką įtraukti bedarbius. Pavyzdžiui, norėdami pasiūlyti įvairius socialinių tikslų įgyvendinimo būdus, konkursų dalyviai gali siūlyti alternatyvius pasiūlymus.

Vadove taip pat pabrėžiama, kad pagal pritaikytą procedūrą neleidžiama atidėti sutarčių kuriai nors vienai konkrečiai įmonei, bet prireikus sutartis galima rezervuoti.

⁽⁸⁹⁾ Direktyvos 2014/24/ES III antraštinė dalis (74–77 straipsniai) ir Direktyvos 2014/25/ES 91–94 straipsniai. Direktyvos 2014/23/ES 19 straipsnyje nurodyta, kad socialinių ir kitų specialių paslaugų koncesijoms taikomos tik taisyklės, pagal kurias būtina paskelbti išankstinį informacinį skelbimą ir apie koncesijos paskyrimą, ir taisyklės dėl teisių gynimo priemonių.

⁽⁹⁰⁾ Skelbime apie pirkimą svarbu nurodyti, ar taikote kurią nors iš įprastinių procedūrų, ar, siekdami skirti paprastesnio režimo sutartį, procedūrą pritaikėte.

Prancūzijos teisės reikalų departamentas taip pat yra paskelbęs gaires dėl pritaikytos procedūros taikymo, pabrėždamas, kad ji turėtų suteikti galimybę aktyviau dalyvauti MVĮ ir kitiems netradiciniams konkursų dalyviams.

Škotijoje parengtos specialios gairės dėl priežiūros ir paramos paslaugų pirkimo pagal paprastesnį režimą. Jose pristatoma geroji patirtis, susijusi su paslaugų naudotojų ir priežiūros paslaugų teikėjų įtraukimu, pirkimų planavimu, įskaitant, jei taikoma, bendruomeninės naudos užtikrinimo reikalavimus, ir skirtų sutarčių valdymu. Taip pat pateikiama pavyzdžių, kaip kiekviename pirkimo proceso etape galima apsaugoti paslaugų tęstinumą ir kokybę.

Daugelis pagal paprastesnį režimą reglamentuojamų paslaugų yra asmeninės paslaugos. Todėl jos turi didelį poveikį jomis besinaudojančių asmenų gerovei, o jas teikiant reikia labai intensyviai dirbti. ES viešųjų pirkimų taisyklėse pripažįstama, kad, perkant šias paslaugas, svarbu atsižvelgti į įvairius kokybės aspektus ir klausimus. Todėl paprastesnio režimo nacionalinėmis taisyklėmis būtina užtikrinti, kad viešieji pirkėjai galėtų atsižvelgti į: kokybę, tęstinumą, prieinamumą, įperkamumą, galimybę naudotis paslaugomis ir jų visapusiškumą, konkrečius įvairių naudotojų kategorijų, įskaitant nepalankioje padėtyje esančių ir pažeidžiamų gyventojų grupių, poreikius, naudotojų įtraukimą bei įgalėjimą ir inovacijas. Nacionalinėse taisyklėse taip pat gali būti nurodoma, kad šių sutarčių skyrimo kriterijai apima paslaugų kokybę ir tvarumą.

Reikėtų priminti, kad paslaugų, įskaitant socialines paslaugas, teikimas gali būti organizuojamas įvairiais būdais. Kai kurie jų į viešųjų pirkimų taisyklių taikymo sritį apskritai nepatenka. Pavyzdžiui:

- galite skirti dotaciją vienai arba kelioms bendruomenės organizacijoms ⁽⁹¹⁾,
- jūsų organizacija gali nuspręsti teikti paslaugą naudodama nuosavus išteklius arba
- jūsų organizacija gali naudotis vidaus paslaugų teikėju arba, kad galėtų teikti paslaugą, bendradarbiauti su kitais viešaisiais pirkėjais ⁽⁹²⁾.

Į Sutarties 107 ir 108 straipsniuose nustatytas valstybės pagalbos taisyklės būtina atsižvelgti, jei kyla rizika, kad kuriai nors įmonei gali būti suteikiamas atrankusis pranašumas ⁽⁹³⁾.

Visas į paprastesnio režimo taikymo sritį patenkančių paslaugų sąrašas pateiktas viešųjų pirkimų direktyvose ⁽⁹⁴⁾; SAVP atžvilgiu svarbiausios atrinktos paslaugos nurodytos kitame puslapyje. Pusjuodžiu šriftu paryškintos paslaugos gali būti rezervuojamos organizacijoms, kurios vykdo viešosioms paslaugoms priskiriamas užduotis (žr. 4.3 skirsnį).

Geroji patirtis

- Nustatydami savo sutarties dalyką, apsvastykite, kokią įtaką jis turi taikomoms teisinėms taisyklėms, pvz., ar jis patenka į paprastesnio režimo taikymo sritį.
- Nuo jūsų sutarties dalyko ir atitinkamų BVPŽ kodų taip pat priklauso, koku mastu galite taikyti SAVP kriterijus, todėl būtina įtraukti visus susijusius aspektus (pvz., miesto erdvės kūrimas, įskaitant socialinius būstus ir bendruomenines paslaugas).
- Jei taikomas paprastesnis režimas, turite susipažinti su nacionalinėmis taisyklėmis bei gairėmis ir turėtumėte apsvastyti, kaip organizuoti procedūrą, kad užtikrintumėte kuo didesnę socialinę vertę, pvz., į pirkimo procedūrą įtraukdami naudotojus.

Pagal paprastesnį režimą skirtų sutarčių pavyzdžiai

Iš Oficialiajame leidinyje paskelbtų skelbimų matyti keletas būdų, kaip naudojantis paprastesniu režimu siekiama socialinių tikslų. Pavyzdžiui, siekdamas sudaryti sutartį dėl bendruomeninių prevencijos ir gerovės paslaugų, viešasis pirkėjas pasirinko taikyti konkurso procedūrą su derybomis. Tikslas buvo įsitraukti į bendradarbiavimą grindžiamą paslaugų tinklo kūrimą ir vėlesnį jo eksploatavimą.

⁽⁹¹⁾ Direktyvos 2014/24/ES 4 konstatuojamojoje dalyje nurodyta, kad „<...> vien veiklos finansavimui, visų pirma kai teikiamos dotacijos, dažnai susijusiam su pareiga grąžinti gautas sumas, kai jos nepanaudojamos numatytiems tikslams, viešojo pirkimo taisyklės paprastai netaikomos“. Taip pat žr. Direktyvos 2014/24/ES 114 konstatuojamąją dalį ir Direktyvos 2014/25/ES 120 konstatuojamąją dalį.

⁽⁹²⁾ Šiuo atveju taikomos Direktyvos 2014/24/ES 12 straipsnyje ir Direktyvos 2014/23/ES 17 straipsnyje nustatytos taisyklės dėl viešojo sektoriaus subjektų tarpusavyje sudaromų viešųjų sutarčių ir koncesijų. Direktyvos 2014/25/ES 28–30 straipsniuose nustatytos ypatingiems santykiams perkant komunalinio sektoriaus paslaugas taikomos taisyklės.

⁽⁹³⁾ Daugiau informacijos pateikta adresu http://ec.europa.eu/competition/state_aid/overview/index_en.html.

⁽⁹⁴⁾ Direktyvos 2014/24/ES XIV priedas, Direktyvos 2014/25/ES XVII priedas ir Direktyvos 2014/23/ES IV priedas.

Skelbime buvo nurodyti pirkimo rezultatai, įskaitant:

- geresnė pavienių asmenų ir bendruomenių gyvenimo kokybė,
- geresnė bendroji žmonių sveikata ir gerovė per visą gyvenimą nuo pat gimimo ir pagalba žmonėms išsaugant savo savarankiškumą,
- galimybė žmonėms rinktis bei valdyti paslaugas ir pagalba, kad jie jomis galėtų naudotis.

Sutarties skyrimo kriterijais daugiausia dėmesio skiriama socialinei vertei ir kitiems kokybiniais paslaugos aspektams.

Dar vienas pavyzdys – preliminarioji sutartis dėl gerovės paslaugų teikimo vyresnio amžiaus žmonėms. Ji taip pat buvo skirta remiantis konkurso procedūra su derybomis. Suinteresuotų paslaugų teikėjų buvo prašyta pateikti koncepcijas, pagal kurias būtų galima remti pažeidžiamus savo namuose gyvenančius žmones, įskaitant aprūpinimą nuotolinės pagalbos įranga.

Sutarties skyrimo kriterijuose daugiausia dėmesio skirta teikiamos paslaugos kokybei, įskaitant ekspertines žinias ir skiriamus išteklius, ir metodams, kuriais paslaugų gavėjams sudaromos sąlygos likti namie. Buvo gauti iš viso keturi pasiūlymai, o konkursą laimėjo MVĮ.

4.2 lentelė

Ištrauka iš Direktyvos 2014/24/ES XIV priedo – atrinktos paslaugos, kurioms taikomas paprastesnis režimas – ir Direktyvos 2014/24/ES 77 straipsnis arba Direktyvos 2014/25/ES 94 straipsnis – rezervavimas (paryškinta pusjuodžiu šriftu)

Aprašymas	BVPŽ kodas
Sveikatos, socialinės ir susijusios paslaugos	75200000-8; 75231200-6; 75231240-8; 79611000-0; 79622000-0 [Namų ūkio pagalbinių darbininkų parūpinimo paslaugos]; 79624000-4 [Slaugos personalo parūpinimo paslaugos] ir 79625000-1 [Medicinos personalo parūpinimo paslaugos], nuo 85000000-9 iki 85323000-9 [Sveikatos priežiūros ir socialinio darbo paslaugos]; 98133100-5, 98133000-4 [Narystės organizacijų teikiamos paslaugos]; 98200000-5; 98500000-8 [Privatūs namų ūkiai, samdantys namų ūkio darbininkus] ir nuo 98513000-2 iki 98514000-9 [Namų ūkių darbo jėgos paslaugos, namų ūkių agentūrų darbuotojų paslaugos, namų ūkių raštinės darbuotojų paslaugos, namų ūkių laikinųjų darbuotojų paslaugos, pagalbos namuose paslaugos ir namų ūkio paslaugos].
Administracinės, socialinės, švietimo, sveikatos priežiūros ir kultūros paslaugos	85321000-5 ir 85322000-2, 75000000-6 [Administravimo, gynybos ir socialinės apsaugos paslaugos], 75121000-0 [Administracinės švietimo paslaugos], 75122000-7 [Administracinės sveikatos priežiūros paslaugos], 75124000-1; nuo 79995000-5 iki 79995200-7; nuo 80000000-4 [Švietimo ir mokymo paslaugos] iki 80660000-8, įskaitant 80110000-8 [Ikimokyklinio ugdymo paslaugos], 80300000-7 [Aukštojo mokslo paslaugos], 80420000-4 [E. mokymosi paslaugos], 80430000-7 [Universitetinio suaugusiųjų švietimo paslaugos], 80511000-9 [Darbuotojų mokymo paslaugos], 80520000-5 [Mokomosios priemonės] ir 80590000-6 [Mokymo paslaugos]; nuo 92000000-1 iki 92700000-8, įskaitant 92500000-6 [Bibliotekų, archyvų, muziejų ir kitos kultūrinės paslaugos], 92600000-7 [Sportinės paslaugos], 79950000-8 [Parodų, mugių ir kongresų organizavimo paslaugos], 79951000-5 [Seminarų organizavimo paslaugos], 79952000-2 [Su renginiais susijusios paslaugos], 79952100-3 [Kultūrinių renginių organizavimo paslaugos], 79953000-9 [Festivalių organizavimo paslaugos], 79954000-6 [Pobūvių organizavimo paslaugos], 79955000-3 [Madų šou organizavimo paslaugos], 79956000-0 [Mugių ir parodų organizavimo paslaugos].
Privalomojo socialinio draudimo paslaugos ⁽¹⁾	75300000-9
Išmokų paslaugos	75310000-2, 75311000-9, 75312000-6, 75313000-3, 75313100-4, 75314000-0, 75320000-5, 75330000-8, 75340000-1

Aprašymas	BVPŽ kodas
Kitos bendruomenės, socialinės ir asmeninės aptarnavimo paslaugos, įskaitant profesinių organizacijų, politinių organizacijų, jaunimo asociacijų ir kitų narystės organizacijų teikiamas paslaugas	98000000-3; 98120000-0; 98132000-7; 98133110-8 [Jaunimo organizacijų teikiamos paslaugos] ir 98130000-3
Religinės paslaugos	98131000-0
Kitos administracinės ir valdžios paslaugos	75100000-7 iki 75120000-3; 75123000-4 [Administracinės būsto paslaugos]; nuo 75125000-8 iki 75131000-3.
Paslaugų teikimas bendruomenei	Nuo 75200000-8 iki 75231000-4.
Kalėjimų paslaugos, visuomenės saugumo ir gelbėjimo paslaugos, išskyrus tas, kurios nepatenka į taikymo sritį pagal 10 straipsnio h punktą	Nuo 75231210-9 iki 75231230-5; nuo 75240000-0 iki 75252000-7; 794300000-7; 98113100-9.
Tarptautinės paslaugos	98900000-2 [Ekstrateritorialių organizacijų ir įstaigų paslaugos] ir 98910000-5 [Specifinės tarptautinių organizacijų ir institucijų paslaugos].

(¹) Direktyva šios rūšies paslaugoms netaikoma, jei šios paslaugos yra organizuojamos kaip bendrojo intereso neekonominės paslaugos. Valstybės narės gali laisvai pasirinkti būdą, kaip organizuoti privalomųjų socialinių paslaugų arba kitų paslaugų teikimą – ar jas teikti kaip bendrojo intereso ekonomines paslaugas ar kaip bendrojo intereso neekonominės paslaugas.

4.3. Rezervavimas

Daugelyje ES valstybių narių svarbų vaidmenį padedant integruoti neįgaluosius arba kitokioje nepalankioje padėtyje esančius asmenis į darbo rinką atlieka globojamos darbo grupės ir užimtumo programos. Šios darbo grupės dažnai teikia viešiesiems pirkėjams reikiamas paslaugas, pvz., techninės priežiūros ir remonto, sandėliavimo arba gamybos ir surinkimo. Be to, įvairią, pvz., turizmo ir su IT paslaugomis susijusią, veiklą vykdančiose įmonėse taikomos globojamojo užimtumo programos. Šiose darbo grupėse ir pagal šias programas siūlomas užimtumas neįgaliesiems ir taip pat gali būti įdarbinami kiti nepalankioje padėtyje esantys darbuotojai.

Pagal viešųjų pirkimų direktyvas (⁹⁵) valstybės narės gali rezervuoti teisę dalyvauti pirkimo procedūrose globojamoms darbo grupėms arba ekonominės veiklos vykdytojams, kurių pagrindinis tikslas – socialinė ir profesinė neįgalųjų arba nepalankioje padėtyje esančių asmenų integracija. Taip pat galima nurodyti, kad sutartys turi būti vykdomos pagal struktūrizuotas ir stabilias globojamojo užimtumo programas. Norint pasinaudoti rezervavimo galimybe, bent 30 proc. šių darbo grupių, ekonominės veiklos vykdytojų arba globojamojo užimtumo programų darbuotojų turi būti neįgalūs arba nepalankioje padėtyje esantys asmenys. Taip pat galima rezervuoti tik tam tikras sutarties pirkimo dalis.

Ką reiškia neįgalusis arba nepalankioje padėtyje esantis asmuo? Nors tiksliai apibrėžtis priklauso nuo valstybės narės, kuri nusprendžia veikti pagal ES nuostatas dėl rezervuotų sutarčių, ir todėl bus pateikta nacionalinės teisės aktuose, toliau pateiktame įrėmintame tekste nurodytos tipinės asmenų, kurie gali patekti į šios sąvokos taikymo sritį, kategorijos (⁹⁶). Atkreipkite dėmesį į tai, kad neįgalųjų ir nepalankioje padėtyje esančių darbuotojų kategorijos viena kitos neišskiria.

Kas yra neįgalieji ir nepalankioje padėtyje esantys asmenys?

Pagal JT NTK **neįgalieji** yra asmenys, turintys ilgalaikių fizinių, psichikos, intelekto ar jutimo sutrikimų, kurie sąveikaudami su įvairiomis kliūtimis gali trukdyti šiems asmenims visapusiškai ir veiksmingai dalyvauti visuomenėje vienodomis teisėmis su kitais asmenimis.

Kartais neįgalusis yra oficialiai pripažįstamas, jei jis:

- a) yra pripažintas kaip turintis negalią pagal nacionalinę teisės sistemą arba

(⁹⁵) Direktyvos 2014/24/ES 20 straipsnis, Direktyvos 2014/25/ES 38 straipsnis ir Direktyvos 2014/23/ES 24 straipsnis.

(⁹⁶) Toliau pateikti sąrašai yra orientaciniai ir sudaryti atsižvelgiant atitinkamai į JT neįgalųjų teisių konvencijos (JT NTK) 1 straipsnį ir (šiek tiek papildžius) 2014 m. Komisijos reglamento (ES) Nr. 651 (Bendrojo bendrosios išimties reglamento) 2 straipsnį.

b) turi ES neįgaliojo kortelę.

Nepalankioje padėtyje esančiais asmenimis gali būti laikomi bet prie vienos arba kelių toliau išvardytų kategorijų priskiriami asmenys:

- a) ilgalaikiai bedarbiai (nedarbo laikotarpis gali skirtis, pvz., ilgalaikiais bedarbiais gali būti laikomi asmenys, kurie paskutinius 6–24 mėnesius neturėjo nuolatinio apmokamo darbo);
- b) jaunimas (pvz., 15–24 metų amžiaus asmenys);
- c) asmenys, kurie nėra įgiję aukštesniojo vidurinio ar profesinio išsilavinimo (Tarptautinio standartizuoto švietimo klasifikatorius 3) arba per pastaruosius dvejus metus yra baigę dieninį mokslą ir prieš tai nebuvo pradėję dirbti pirmo nuolatinio mokamo darbo;
- d) vyresni nei 50 metų amžiaus asmenys;
- e) vieniši suaugę asmenys, turintys vieną ar daugiau išlaikytinių;
- f) dirbantieji tam tikrame sektoriuje arba užsiimantieji tam tikra profesine veikla valstybėje narėje, kai lyčių nelygybė tame sektoriuje arba tarp ta profesine veikla užsiimančių asmenų yra didesnė nei vidutinė lyčių nelygybė visuose ūkio sektoriuose toje valstybėje narėje (pvz., 25 proc.), ir tie asmenys priklauso nepakankamai atstovaujamai lyčių grupei;
- g) asmenys, kurie yra valstybės narės etninės mažumos nariai ir (arba) kuriems reikia plėtoti kalbos, profesinio mokymo įgūdžius ar įgauti darbo patirties, kad padidintų savo galimybes gauti nuolatinį darbą;
- h) asmenys, kurie gali būti laikomi patiriančiais skurdo riziką arba patiria didelį nepriteklių (pvz., materialinių nepriteklių patiriantys asmenys, labai mažo darbo intensyvumo namų ūkiuose gyvenantys asmenys, benamiai ir pan.), arba
- i) asmenys, susiduriantys su tokiais sąlygomis, dėl kurių susidaro pažeidžiamumo situacija (pvz., smurtas namuose, nuo priklausomybių kenčiantys asmenys ir pan.)

Be pirmiau paaiškintos bendrosios nuostatos dėl rezervavimo, dėl tam tikrų į paprastesnio režimo taikymo sritį patenkančių paslaugų valstybės narės gali naudotis atskiru rezervavimu⁽⁹⁷⁾. Jis pirmiausia skirtas organizacijoms, vykdančioms su sutartimi susijusių viešosioms paslaugoms priskiriamą užduotį, pvz., ne pelno fondas, kuris skatina raštingumą ir norėtų dalyvauti konkurse dėl suaugusiųjų raštingumo mokymo kursų. Dalyvavimas konkurse gali būti rezervuojamas tokioms organizacijoms, jei jos atitinka įvairias sąlygas, susijusias su jų tikslais, pelno reinvestavimu ir darbuotojų nuosavybės teisių arba dalyvavimo principais grindžiamu valdymu⁽⁹⁸⁾. Į šio rezervavimo taikymo sritį patenkančios organizacijos gali būti socialinės įmonės, darbuotojų vadovaujami savitarpio fondai ir labdaros organizacijos.

Paslaugų, kurioms galima taikyti šį rezervavimą, sąrašas yra baigtinis, todėl kitų paslaugų rezervuoti negalima. Be to, organizacijai, kuriai skiriama sutartis pagal šį rezervavimą, tas pats viešasis pirkėjas per praėjusius trejus metus negalėjo būti skyręs sutarties dėl tos pačios paslaugos, taikydamas rezervavimą. Jei tas pats viešasis pirkėjas per trejų metų laikotarpį organizacijai buvo skyręs sutartį dėl atitinkamų paslaugų pagal nerezervuotą pirkimą, šis apribojimas šiai organizacijai netaikomas. Galiausiai maksimali rezervuojant skirtų sutarčių trukmė yra treji metai.

Šiomis taisyklėmis siekiama užtikrinti, kad rezervuojant nebūtų nederamai iškraipoma konkurencija. Svarbu atminti, kad rezervuoti nėra būtina. Tai, kad konkreti paslauga įtraukta į paslaugų, kurioms galima taikyti rezervavimą, sąrašą, nereiškia, kad negalite skirti šios paslaugos sutarties pagal nerezervavimo procedūrą, laikydamiesi paprastesnio režimo taisyklių.

Rezervuotas konkursas dėl maisto perdėrimo Vandėje (Prancūzija)

Pirkimo tikslas

2011 m. Vandėjos departamentas su neįgaliaisiais dirbančiais socialinei įmonei skyrė sutartį, pagal kurią jai buvo pavesta eksploatuoti ekologiškų žemės ūkio produktų konsolidavimo centrą. Šis centras remia maisto davinių laikymą, perdėrimą, pakavimą ir pristatymą į vidurines mokyklas. Tikslas buvo pirkti tvarius, kokybiškus produktus nedidelėmis sąnaudomis ir palengvinti prieigą vietos gamintojams.

⁽⁹⁷⁾ Direktyvos 2014/24/ES 77 straipsnis ir Direktyvos 2014/25/ES 94 straipsnis. Atitinkamos paslaugos 4.2 lentelėje paryškintos pusjuodžiu šriftu.

⁽⁹⁸⁾ Šios sąlygos nurodytos Direktyvos 2014/24/ES 77 straipsnio 2 dalyje ir Direktyvos 2014/25/ES 94 straipsnio 2 dalyje.

Metodas

Sutartį buvo numatyta skirti pagal rezervuotą konkursą. Konkurso laimėjo organizacija ADAPEI-ARIA 85. Ši socialinė įmonė dirba su neįgaliaisiais ir suteikia jiems ne tik darbo vietą, bet ir medicininę bei socialinę paramą. Organizacijoje dirba iš viso daugiau kaip 1 400 žmonių. Buvo įsteigta pirkėjų grupė, kuri galėtų kartu pirkti maisto produktus ir taip paskatintų naudotis konsolidavimo centro paslaugomis. 2015 m. konsolidavimo centro eksploatavimo sutartis buvo pratęsta.

Rezultatai

Skyręs rezervuotą sutartį su neįgaliaisiais dirbančiais socialinei įmonei, departamentas užtikrino teigiamą socialinį poveikį ir vietoje pagamintų ekologiškų maisto produktų naudojimą. Į 31 vidurinę mokyklą per metus buvo pristatyta daugiau kaip 1 800 000 maisto daiktų.

Igyta patirtis

Tai buvo sėkmingas modelis, pagal kurį nustatytas bendras visuotinis viešųjų pirkimų požiūris maisto ir aprūpinimo maistu bei gėrimais sektoriuje, apimantis tris tvarios plėtros ramsčius: aplinkosauginį, socialinį ir ekonominį. Pagal šį požiūrį skyrus rezervuotą sutartį socialinei įmonei, žemės ūkio produktų paslaugų teikėjų poreikiai buvo veiksmingai susieti su įvairių pirkėjų apsirūpinimo poreikiais. Dabar departamentas svarsto galimybes išplėsti programą, siekdamas įtraukti į ją kitus pirkėjus (senelių namus, mokyklas, savivaldybes) ir galbūt panašų metodą taikyti žuvis, ir šiuo metu vykdo bendradarbiavimo su rinka veiklą.

Geroji patirtis

- Rezervuojant sutartį, dėl kurios gali konkuruoti socialinių tikslų siekiančios organizacijos arba programos, pirkimais galima veiksmingai užtikrinti socialinę vertę.
- Per rinkos konsultacijas gali būti lengviau nustatyti atitinkamas organizacijas, kurios atitinka nuostatose dėl rezervuotų sutarčių nustatytus kriterijus, ir jų pajėgumus įgyvendinti sutartis (žr. 2.3 skirsnį „Konsultacijos su suinteresuotaisiais subjektais“).
- Jei socialinėms įmonėms trūksta pajėgumų dalyvauti konkurse dėl rezervuotų sutarčių atskirai, apsvarstykite galimybę suskaidyti sutartį į pirkimo dalis arba, ar reikalavimams įvykdyti būtų galima užmegzti partnerystes arba sudaryti konsorciumus. Atminkite, kad konkrečias didesnės sutarties pirkimo dalis galima rezervuoti vykdyti socialinėms įmonėms.

4.4. Techninės specifikacijos

Nusprendus dėl sutarties dalyko, jį reikia išplėtoti, parengiant išsamesnius reikalavimus. Techninės specifikacijos rinkai aiškiai nurodo, ką norite pirkti, ir gali apimti socialinius aspektus, jei jie yra esminė rezultatų dalis. Techninių specifikacijų neatitinkančius pasiūlymus būtina atmesti ⁽⁹⁹⁾, todėl į jas svarbu įtraukti tik esminius reikalavimus ⁽¹⁰⁰⁾. Pageidavimai turėtų būti nurodomi sutarčių skyrimo kriterijuose, kaip aprašyta 4.7 skirsnyje.

Sąsaja su dalyku ir techninės specifikacijos

Viešųjų pirkimų direktyvose nurodyta, kad techninės specifikacijos gali sietis su konkrečiu gamybos arba prašomų darbų atlikimo, prekių tiekimo arba paslaugų teikimo procesu ar metodu arba konkrečiu kito jo gyvavimo ciklo etapo procesu. Tai taip pat taikoma, kai šie elementai nėra susiję su esminiais pirkimo aspektais, su sąlyga, kad jie yra susiję su sutarties dalyku ir yra proporcingi jos vertei bei tikslams.

Vadinasi, nebūtina, kad visos specifikacijos būtų susijusios su veiksniais, kurie yra matomi arba yra išvelgiami iš galutinio produkto arba paslaugos. Pavyzdžiui, tekstilė, pagaminta naudojant nuodingus dažus (kurie kelia didelį pavojų darbuotojų sveikatai) gali niekuo nesiskirti nuo saugiau pagamintos tekstilės.

⁽⁹⁹⁾ Prievolę atmesti specifikacijų neatitinkančius pasiūlymus ESTT yra pabrėžęs bylose C-243/89, *Komisija / Danijos Karalystė (Storebaelt)*, ir C-561/12, *Nordecon AS ir Ramboll Eesti AS / Rahandusministerium (Nordecon)*.

⁽¹⁰⁰⁾ Norint suteikti specifikacijomis daugiau lankstumo, pririnkus galima naudotis alternatyviais pasiūlymais. Taisyklės dėl alternatyvių pasiūlymų nustatytos Direktyvos 2014/24/ES 45 straipsnyje ir Direktyvos 2014/25/ES 64 straipsnyje.

Techninėse specifikacijose galite reikalauti konkrečioms perkamiems gaminiams naudoti nenuodingus dažus. Platesnio pobūdžio reikalavimai dėl darbuotojų saugos gali būti įtraukiami į atrankos kriterijus ir (arba) sutarties įvykdymo sąlygas.

Specifikacijas galima suformuluoti įvairiai: taikant pripažintus Europos, tarptautinius arba nacionalinius standartus, rezultatų arba funkcinius reikalavimus arba šiuos metodus derinant. Rezultatais grindžiamos specifikacijos gali būti itin tinkamos paslaugoms, įskaitant socialiniais elementais pasižyminčias paslaugas. Pavyzdžiui, jei perkate vyresnio amžiaus žmonių priežiūros namuose paslaugas, specifikacijose gali būti reikalaujama tam tikrų rezultatų, susijusių su paslaugos gavėjų savarankiškumu ir gerove. Jas turėtumėte suformuluoti objektyviai ir skaidriai, kad jas galėtumėte suprasti visi konkurso dalyviai. Taip pat turite pagalvoti, kaip įvertinti atitiktį, pvz., prašyti iš konkurso dalyvių pareiškimo, susijusio su jų požiūriu į lankymąsi namuose, darbuotojų mokymą ir kokybės kontrolę.

Bendrasis techninėms specifikacijoms taikomas reikalavimas yra tas, kad jomis visiems konkurso dalyviams turi būti suteikiamos vienodos galimybės, todėl turite apsvarstyti, kokią įtaką jūsų reikalavimai turi įvairių veiklos vykdytojų (įskaitant, pvz., socialinės ekonomikos organizacijas ir socialines įmones) gebėjimą konkuruoti. Šiuo tikslu galėtumėte, pvz., pasirengimo pirkimui etape parengti savo specifikacijų projektą ir per rinkos konsultacijas paprašyti visų suinteresuotų veiklos vykdytojų pateikti atsiliepimus. Taip gali būti lengviau išvengti tokių elementų, dėl kurių gali kilti dalyvavimo kliūčių arba kuris nors veiklos vykdytojas įgyti nederamo pranašumo ar atsidurti nepalankesnėje padėtyje.

Konsultuojantis su naudotojais taip pat gali būti lengviau užtikrinti, kad specifikacijos atitiktų tikruosius jų poreikius – ir į jas nebūtų įtraukta jokių nereikalingų elementų. Pavyzdžiui, bibliotekos naudotojai gali patarti dėl teiktinos medžiagos įvairovės bei formato ir dėl infrastruktūros bei pageidaujamo paslaugų. Poreikių vertinimo ir konsultavimosi su naudotojais vaidmuo vykdant SAVP išsamiai aprašytas 3 skyriuje.

4.4.1. *Prieinamumo reikalavimai techninėse specifikacijose*

Direktyvos 2014/24/ES 42 straipsnio 1 dalyje ir Direktyvos 2014/25/ES 60 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad:

techninės visų pirkimų, skirtų fizinių asmenų naudojimui, ar tai būtų plačioji visuomenė, ar perkančiosios organizacijos darbuotojai, specifikacijos, išskyrus tinkamai pagrįstus atvejus, rengiamos taip, kad būtų atsižvelgta į prieinamumo neigaliems asmenims arba tinkamumo visiems naudotojams kriterijus ⁽¹⁰¹⁾.

Vadinasi, visiems prieinamų prekių, paslaugų ir darbų užtikrinimas nėra galimybė, kurią viešieji pirkėjai (arba komunalinio sektoriaus subjektai) galėtų pasirinkti – tai teisinė pareiga. Specialiuose pasirinktiniuose atnaujintų standartinių formų laukuose (daugiausia informacijos apie naujas standartines formas pateikta 3.6 skirsnyje) galėsite nurodyti, ar į savo pirkimą įtraukiate prieinamumo kriterijų, ir pagrįsti, jei jo neįtraukiate.

Jei privalomi prieinamumo reikalavimai nustatyti pagal ES teisę, techninėse specifikacijose juos būtina nurodyti.

Taip yra pagal Direktyvą (ES) 2019/882 *dėl gaminių ir paslaugų prieinamumo reikalavimų*, vadinamąją Europos prieinamumo aktą, kuriame nustatyti bendrieji prieinamumo reikalavimai, siekiant užtikrinti, kad neigalieji ir vyresnio amžiaus asmenys galėtų naudotis gaminiams ir paslaugomis vienodomis sąlygomis su kitais asmenimis. Joje taip pat atsižvelgiama į *JT neigaliųjų teisių konvencijoje* (JT NTK) nustatytą pareigą, pagal kurią valstybės, konvencijos šalys, turi užtikrinti prieinamus gaminius, paslaugas ir infrastruktūrą.

Nors Europos prieinamumo akto (EPA) prieinamumo reikalavimai taikomi tik nuo 2025 m. ⁽¹⁰²⁾, atsižvelgiant į pareigą, taikomą pagal direktyvas 2014/24/ES ir 2014/25/ES, esama labai rimtų priežasčių nurodyti juos ir iki šios datos skelbiamuose pirkimo dokumentuose. Taip gali būti lengviau laikytis ES taisyklių dėl techninių specifikacijų ir užtikrinti, kad nuo 2025 m. rinka būtų pasirengusi užtikrinti visišką prieinamumą.

Į EPA taikymo sritį patenka šie gaminiai ir paslaugos:

- kompiuteriai ir operacinės sistemos,
- mokėjimo terminalai ir bilietų pardavimo automatai,

⁽¹⁰¹⁾ Atitinkamos nuostatos, kuri būtų taikoma Direktyva 2014/23/ES reguliuojamoms koncesijoms, nėra.

⁽¹⁰²⁾ Direktyvoje nustatyta išimtis mieste ir priemiesčiuose teikiamoms transporto paslaugoms ir labai mažų įmonių (įmonių, kuriose dirba mažiau nei 10 darbuotojų ir kurių metinė apyvarta neviršija 2 mln. EUR arba kurių bendras metinis balansas neviršija 2 mln. EUR) teikiamoms paslaugoms.

- bilietų pardavimo ir registracijos automatai,
- interaktyvieji informacijos teikimo savitarnos terminalai,
- išmanieji telefonai,
- su skaitmeninės televizijos paslaugomis susijusi televizijos įranga,
- telefonijos paslaugos ir susijusi įranga,
- prieiga prie audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų, pvz., televizijos transliacijų, ir susijusi vartotojų įranga,
- tam tikros paslaugos, susijusios su keleiviniu oro, autobusų, geležinkelio ir vandens transportu,
- banko paslaugos vartotojams,
- e. knygos,
- e. prekyba,
- Europos bendrasis pagalbos telefono numeris 112.

Internetinių konsultavimo paslaugų prieinamumo reikalavimai Espe, Suomija

Pirkimo tikslas

Espo miestas į savo kvietimų pateikti pasiūlymus dėl internetinių konsultavimo paslaugų technines specifikacijas įtraukė prieinamumo reikalavimą, siekdamas užtikrinti, kad turinys būtų prieinamas negaliai arba sutrikimų turintiems asmenims.

Metodas

Siūloma paslauga turėjo būti prieinama ir atitikti „Žiniatinklio turinio prieinamumo gairių“ 2.0 redakcijos (WCAG 2.0) A ir AA lygius. Jie apima, be kita ko, aklumą ir regos sutrikimus, kurtumą ir klausos sutrikimus, mokymosi sunkumus, kognityvinius sutrikimus, ribotą judumą, kalbos sutrikimus, jautrumą šviesai ir jų derinius. WCAG 2.0 sėkmės kriterijai apibrėžti kaip teiginiai, kuriuos galima patikrinti, todėl jie nepriklauso nuo atskirų technologijų.

Rezultatai

Sukurta svetainė pagerino miesto internetinių konsultavimo paslaugų prieinamumą ir taip padėjo Espui teikti geresnę paramą neigaliams arba sutrikimų turintiems savo gyventojams.

Įgyta patirtis

Kai kvietimuose pateikti pasiūlymus nurodomi prieinamumo reikalavimai, didėja tinkamumas naudotis teikiama paslauga ir piliečiai gali optimaliai naudotis viešosiomis paslaugomis.

Šaltinis: Suomijos ekonomikos reikalų ir užimtumo ministerija, *Guide to Socially Responsible Public Procurement* (2017).

Privalomais prieinamumo reikalavimais užtikrinama, kad gaminiai ir paslaugos būtų projektuojami ir gaminami siekiant kuo labiau padidinti numatomą neigaliųjų naudojimąsi jais ir ant gaminių arba juose, jei įmanoma, pateikiama prieinama informacija apie jų veikimo ir prieinamumo **savybes. Be to, EPA III priede nustatyti prieinamumo reikalavimai apstatyti aplinkai**, kuriuos gali taikyti valstybės narės. Kadangi pareiža į technines specifikacijas įtraukti prieinamumo reikalavimus taip pat taikoma darbų pirkimo sutartims, šiuo priedu gali būti pravartu remtis kaip išeities tašku rengiant projektavimo ir statybos sutartis.

Europos standartizacijos organizacijų parengti su gaminių arba paslaugų prieinamumo reikalavimais susiję darnieji standartai arba techninės specifikacijos, įskaitant parengtuosius pagal EPA, gali būti tiesiogiai nurodomi pirkimo dokumentuose. Pavyzdžiui, standarte EN 301 549 ⁽¹⁰³⁾ pateikti prieinamumo reikalavimai, taikomi IRT produktams ir paslaugoms, o standarte EN 17210 ⁽¹⁰⁴⁾ – prieinamumo reikalavimai, taikomi įvairiausiems pastatams ir infrastruktūros objektams.

⁽¹⁰³⁾ Žr. https://www.etsi.org/deliver/etsi_en/301500_301599/301549/03.01.01_60/en_301549v030101p.pdf.

⁽¹⁰⁴⁾ Žr. <https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/mandates/index.cfm?fuseaction=search.detail&id=392> ir https://standards.cen.eu/dyn/www/f?p=204:110:0:::FSP_PROJECT,FSP_LANG_ID:65077.25&cs=1B1F504D7DCF7711690E22BAE7CED456A.

Gaminių arba paslaugų prieinamumo reikalavimai gali būti nustatyti ir kituose ES teisės aktuose, todėl, užtikrinus atitiktį Europos prieinamumo aktui, gali būti lengviau užtikrinti atitiktį ir šiems teisės aktams.

Geroji patirtis

- Techninės specifikacijos turėtų būti rengiamos atidžiai, kad į jas būtų įtraukti visi esminiai socialiniai aspektai, be reikalo neapribojant konkurencijos.
- Funkcijomis arba rezultatais grindžiamos specifikacijos gali būti itin tinkamos paslaugų sutartims, į kurias įtraukti socialiniai aspektai, pvz., siekiant apibrėžti pageidaujamus paslaugos rezultatus.
- Techninės specifikacijos gali būti susijusios su gamybos procesu, kuris nebūtinai gali akivaizdžiai matytis iš galutinio gaminio. Vis dėlto jos turi būti susijusios su sutarties dalyku ir proporcingos jos vertei bei tikslams.
- Prieinamumo reikalavimus būtina įtraukti į visas technines specifikacijas, susijusias su visais pirkimais, kuriais naudosis žmonės. Europos prieinamumo akte kai kurie iš šių reikalavimų apibrėžti dėl kelių dažnai perkamų gaminių ir paslaugų.
- Kai į naujas standartines formas bus įtraukti specialūs pasirinktiniai laukai, naudokitės jais, siekdami paaiškinti, ar taikėte prieinamumo kriterijus arba, jei tinkamai pagrįstais atvejais jų nebuvo galima taikyti, – kodėl jų netaikėte.

4.5. Atitiktis socialinei bei darbo teisei ir kolektyvinėms sutartims

Į viešųjų pirkimų direktyvas įtraukta socialinė ir aplinkosaugos nuostata ⁽¹⁰⁵⁾, kurioje nurodyta, kad valstybės narės turi imtis tinkamų priemonių, siekdamos užtikrinti, kad vykdydami viešųjų pirkimų sutartis ekonominės veiklos vykdytojai laikytųsi „taikytinų pareigų aplinkos, socialinės ir darbo teisės srityse, nustatytų Sąjungos teise, nacionaline teise, kolektyvinėmis sutartimis arba <...> aplinkos, socialinės ir darbo tarptautinės teisės nuostatomis“.

Šioje nuostatoje nurodyti tarptautiniai susitarimai išvardyti priede ⁽¹⁰⁶⁾ ir apima aštuonias pagrindines Tarptautinės darbo organizacijos (TDO) konvencijas:

- Konvenciją Nr. 87 dėl asociacijų laisvės ir teisės jungtis į organizacijas gynimo,
- Konvenciją Nr. 98 dėl teisės jungtis į organizacijas ir vesti kolektyvines derybas,
- Konvenciją Nr. 29 dėl priverstinio darbo,
- Konvenciją Nr. 105 dėl priverstinio darbo panaikinimo,
- Konvenciją Nr. 138 dėl minimalaus įdarbinimo amžiaus,
- Konvenciją Nr. 111 dėl diskriminacijos darbo ir profesinės veiklos srityje,
- Konvenciją Nr. 100 dėl vienodo atlyginimo,
- Konvenciją Nr. 182 dėl nepriimtino vaikų darbo uždraudimo.

Be bendrosios valstybių narių pareigos užtikrinti šių nuostatų laikymąsi vykdamat viešąsias sutartis, ši socialinė ir aplinkosaugos nuostata taip pat taikoma įvairiais konkretesniais atvejais. Paašikėjus, kad konkurso dalyvis nesilaikė taikomos socialinės ar darbo teisės arba kolektyvinių sutarčių, galimi rimti padariniai, pvz.:

- ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo atmetimas ⁽¹⁰⁷⁾,
- pašalinimas iš pirkimo procedūros ⁽¹⁰⁸⁾,
- neįprastai mažos pasiūlytos kainos atmetimas ⁽¹⁰⁹⁾ ir (arba)
- bendra subrangovų ir pagrindinio rangovo atsakomybė už atitinkamų aplinkos, socialinės ir darbo teisės pareigų pažeidimą ⁽¹¹⁰⁾.

⁽¹⁰⁵⁾ Direktyvos 2014/24/ES 18 straipsnio 2 dalis, Direktyvos 2014/25/ES 36 straipsnio 2 dalis ir Direktyvos 2014/23/ES 30 straipsnio 3 dalis.

⁽¹⁰⁶⁾ Direktyvos 2014/24/ES X priedas, Direktyvos 2014/25/ES XIV priedas, Direktyvos 2014/23/ES X priedas.

⁽¹⁰⁷⁾ Direktyvos 2014/24/ES 56 straipsnis 1 dalis ir Direktyvos 2014/25/ES 76 straipsnio 6 dalis.

⁽¹⁰⁸⁾ Direktyvos 2014/24/ES 57 straipsnio 4 dalies a punktas), Direktyvos 2014/25/ES 80 straipsnio 1 dalis ir Direktyvos 2014/23/ES 38 straipsnio 7 dalies a punktas.

⁽¹⁰⁹⁾ Direktyvos 2014/24/ES 69 straipsnis 3 dalis ir Direktyvos 2014/25/ES 84 straipsnio 3 dalis.

⁽¹¹⁰⁾ Direktyvos 2014/24/ES 71 straipsnio 6 dalis, Direktyvos 2014/25/ES 88 straipsnio 6 dalis ir Direktyvos 2014/23/ES 42 straipsnio 4 dalis.

Socialinė ir aplinkosaugos nuostata yra svarbi SAVP rėmimo priemonė. Nacionalinės valdžios institucijos gali taikyti konkrečias priemones, siekdamas užtikrinti atitiktį socialinėje ir aplinkosaugos nuostatoje nurodytoms pareigoms, arba gali patikėti viešiesiems pirkėjams tikrinti atitiktį kiekvienu konkrečiu atveju. Kad būtų lengviau užtikrinti šios nuostatos veiksmingumą, galima, pvz., pirkimo dokumentuose nurodyti konkrečias pareigas pagal socialinę ir darbo teisę ir kolektyvines sutartis, kurios taikomos sutarčiai, ir prašyti konkurso dalyvių patvirtinti, kad jie šias pareigas vykdo. Šiuo tikslu viešieji pirkėjai iš konkurso dalyvių gali prašyti pateikti atitikties įrodymus arba savideklaraciją. Vėliau tai turėtų būti įtvirtinama sutarties sąlygomis, kuriose būtų reikalaujama vykdyti atitinkamas pareigas sutarties vykdymo metu, o šios sąlygos turėtų būti papildomos veiksmingomis stebėsenos priemonėmis (žr. 5.2 ir 5.4 skirsnius).

Nacionalinės pareigos socialinės ir darbo teisės srityse turi būti visada taikomos nuosekliai laikantis ES teisės ir skaidrumo, nediskriminavimo bei lygiateisiškumo principų. Todėl jokių remiantis nacionaline socialine ir darbo teise arba kolektyvinėmis sutartimis konkursų dalyviams nustatytu reikalavimu negalima nei tiesiogiai, nei netiesiogiai diskriminuoti konkursų dalyvių arba darbuotojų iš kitų valstybių narių.

Taip pat nacionaline socialine ir darbo teise arba kolektyvinėmis sutartimis grindžiamais konkurso reikalavimais negali būti diskriminuojami darbai, prekės, paslaugos ir ekonominės veiklos vykdytojai iš SVP šalių arba šalių, sudariusių su ES dvišalį susitarimą, į kurį įtrauktas skyrius dėl viešųjų pirkimų, jei jie patenka į šių susitarimų taikymo sritį.

Pavyzdžiui, negalima taikyti savo valstybės darbo sąlygų, jei sutartis vykdoma nuotoliniu būdu kitoje valstybėje narėje, SVP šalyse arba šalyse, sudariusiose su ES dvišalį susitarimą, į kurį įtrauktas skyrius dėl viešųjų pirkimų.

Daugiau informacijos apie socialinės bei darbo teisės ir kolektyvinių sutarčių taikymą viešosioms sutartims pateikta 5.2 skirsnyje.

Naudojantis viešaisiais pirkimais Katalonijoje (Ispanija) siekiama stiprinti darbuotojų teises elektronikos tiekimo grandinėse

Pirkimo tikslas

Katalonijos vietos valdžios institucijų asociacija („L'Associació Catalana de Municipis“ – ACM) atstovauja daugiau kaip 1 000 vietos įstaigų arba 95 proc. regiono savivaldybių. Viena iš jos funkcijų – veikti kaip centrinis pirkėjas, kuris derina savo narių poreikius ir mažina jų administracines sąnaudas. 2018 m. ACM prisijungė prie organizacijos Electronics Watch, kurios socialinės nuostatos dabar įtraukiamos į konkursus, įskaitant neseniai sudarytą preliminarįją sutartį dėl spausdintuvų, kurioje dalyvauja 80 savivaldybių.

Metodas

„Electronics Watch“ nuostatose reikalaujama, kad rangovai atliktų išsamius tikrinimus, siekiami užtikrinti tiekimo grandinių skaidrumą, bendradarbiautų su nepriklausomais stebėtojais ir ištaisytų darbo teisių bei saugos standartų pažeidimus. Jos dera su Direktyva 2014/24/ES dėl viešųjų pirkimų, taip pat atitinka JT verslo ir žmogaus teisių pagrindinius principus ir EBPO rekomendacijas daugiašalėms įmonėms. Į nuostatas įtrauktas darbo standartų kodeksas, kuriame nurodyti vidaus teisės aktai ir pagrindinės TDO konvencijos.

Rezultatai

Pirmąjį prašymą atskleisti informaciją rangovai įvertino palankiai. Jie pateikė išsamią tiekimo grandinių informaciją apie konkrečius pagal sutartį naudojamus gaminių modelius ir gamybos vietas. Remdamasi esamais šių modelių ir vietų stebėsenos rezultatais, „Electronics Watch“ Katalonijos vietos valdžios institucijų asociacijai galėjo parengti rizikos vertinimą. Vieno tiekėjo atskleista informacija sustiprino vykstantį bendradarbiavimo procesą spausdintuvų gamykloje Pietų Azijoje. Remiantis gamybos vietos informacija, bus vykdomas stebėsenos planas ir šiuo tikslu bus atsižvelgiama į vietos ekspertines darbo teisių stebėsenos žinias. ACM jau planuoja įtraukti „Electronics Watch“ sutarčių sąlygas į dar dvi preliminarįsias sutartis – dėl IT ir plenerinių posėdžių vaizdo reportažų.

Įgyta patirtis

Pramonė – tiek perpardavėjai, tiek prekių ženklų gamintojai ir jų tiekėjai – turi toliau didinti tiekimo grandinių skaidrumą. Atskleisti komponentų lygmens informaciją pramonei kol kas dar sudėtinga, bet labai svarbu siekiant užtikrinti tiekimo grandinių skaidrumą, kuris yra susijęs su dalyku, kaip reikalaujama viešųjų pirkimų direktyvose. Jei daugiau viešųjų pirkėjų reikalaus atskleisti gamybos vietas, šiam reikalavimui bus lengviau įsitvirtinti kaip standartinei pramonės praktikai.

4.6. Pašalinimo ir atrankos kriterijai

4.6.1. Pašalinimo pagrindai

Viešojo pirkimo direktyvose pripažįstama, kad tam tikri veiklos vykdytojai neturėtų galėti laimėti viešųjų sutarčių dėl sunkios nusikalstamos veikos arba neetiškos praktikos. Jose taip pat pripažįstama, kad pašalinimo pagrindai gali būti dokumentais pagrįsti su įmonės atsakomybe susiję pažeidimai arba prasti ankstesni rezultatai. Pašalinimo pagrindai skirstomi į dvi kategorijas: privalomus (juos būtina taikyti visuose konkursuose) ir diskrecinius (juos viešieji pirkėjai gali pasirinkti taikyti arba jie gali būti nustatomi kaip privalomi pagal nacionalinę teisę). Toliau pateiktoje lentelėje nurodyti socialiai atsakingiems viešiesiems pirkimams svarbiausi privalomi ir diskreciniai pagrindai – daugiau pagrindų nurodyta viešųjų pirkimų direktyvose ⁽¹¹⁾.

4.3 lentelė

Su SAVP susiję pašalinimo pagrindai

Privalomi pašalinimo pagrindai ⁽¹⁾	Diskreciniai pašalinimo pagrindai ⁽²⁾
Nuteisimas galutiniu sprendimu dėl vaikų darbo arba kitų prekybos žmonėmis formų	Bet kokiomis tinkamomis priemonėmis įrodytas su mokesčių arba socialinio draudimo įmokomis susijusių pareigų pažeidimas
	Pagal socialinę ir aplinkosaugos nuostatą taikomų pareigų, t. y. ES, nacionaline teise, kolektyvinėse sutartyse arba pagrindinėse TDO konvencijose nustatytų socialinės ir darbo teisės pareigų, pažeidimas
Galutiniu ir privalomu teismo arba administraciniu sprendimu nustatytas su mokesčių arba socialinio draudimo įmokomis susijusių pareigų pažeidimas	Sunkus profesinis nusižengimas, dėl kurio galima abejoti sąžiningumu
	Dideli arba nuolatiniai su esminiu reikalavimu susiję trūkumai vykdant ankstesnę sutartį
	Rimtas faktų iškraipymas pateikiant informaciją arba negalėjimas pateikti patvirtinamųjų dokumentų

⁽¹⁾ Direktyvos 2014/24/ES 57 straipsnio 1 ir 2 dalys. Taip pat žr. Direktyvos 2014/25/ES 80 straipsnio 1 dalį ir 38 straipsnio 4 bei 5 dalis dėl Direktyva 2014/23/ES reguliuojamų koncesijų.

⁽²⁾ Direktyvos 2014/24/ES 57 straipsnio 2 ir 4 dalys ir Direktyvos 2014/23/ES 38 straipsnio 7 dalis. Diskrecinių pagrindų taikomumas sutartims dėl komunalinio sektoriaus paslaugų gali skirtis atsižvelgiant į nacionalines taisykles (žr. Direktyvos 2014/25/ES 80 straipsnio 1 dalį).

Būtina prašyti, kad visi konkurso dalyviai patvirtintų, kad jiems netaikomi privalomi pašalinimo pagrindai ir procedūrai taikomi diskreciniai pagrindai. Preliminarus atitikties įrodymas pateikiamas naudojant Europos bendrąjį viešųjų pirkimų dokumentą (EBVPD) arba gali būti pateikiamas kitokia savideklaracijos forma, atsižvelgiant į konkrečią susijusią sutartį; vis dėlto, jei būtina tinkamai procedūros eigai užtikrinti, galite bet kada prašyti patvirtinamųjų dokumentų ⁽¹²⁾.

Ilgiausias pašalinimo dėl privalomų pagrindų laikotarpis yra penkeri metai nuo galutinio apkaltinamojo nuosprendžio datos, nebent nuosprendyje nurodytas ilgesnis laikotarpis. Ilgiausias pašalinimo dėl diskrecinių pagrindų laikotarpis yra treji metai nuo susijusio įvykio ⁽¹³⁾. Abiem atvejais konkurso dalyviai, nepaisant vieno arba kelių pašalinimo pagrindų, gali stengtis atkurti savo patikimumą (t. y. susigrąžinti reputaciją). Šiuo tikslu jie turi pateikti įrodymus, kad ėmėsi konkrečių priemonių, siekdami pašalinti tolesnę nusikalstamą veiką bei nusižengimus ir užkirsti jiems kelią, pvz., sumokėjo kompensaciją už padarytą žalą, aktyviai bendradarbiavo su tyrimą atlikusiomis valdžios institucijomis ir ėmėsi konkrečių techninių, organizacinių ir personalo priemonių ⁽¹⁴⁾.

⁽¹¹⁾ Direktyvos 2014/24/ES 57 straipsnis, Direktyvos 2014/25/ES 80 straipsnis ir Direktyvos 2014/23/ES 38 straipsnis.

⁽¹²⁾ Direktyvos 2014/24/ES 59 straipsnio 4 dalis. Taip pat galima nutraukti sutartį, jei rangovas sutarties skyrimo metu buvo vienoje iš privalomo pašalinimo situacijų (Direktyvos 2014/24/ES 73 straipsnio b punktas, Direktyvos 2014/25/ES 90 straipsnio b punktas ir Direktyvos 2014/23/ES 44 straipsnio b punktas).

⁽¹³⁾ Direktyvos 2014/24/ES 57 straipsnio 7 dalis – ji taip pat gali būti taikoma komunaliniam sektoriui (žr. Direktyvos 2014/25/ES 80 straipsnį) – ir Direktyvos 2014/23/ES 38 straipsnio 10 dalis. Nacionalinės teisės aktuose taip pat gali būti nurodyti trumpesni laikotarpiai.

⁽¹⁴⁾ Direktyvos 2014/24/ES 57 straipsnio 6 dalis, Direktyvos 2014/25/ES 80 straipsnis ir Direktyvos 2014/23/ES 38 straipsnio 9 dalis.

Viešasis pirkėjas savo nuožiūra įvertina šias priemones ir nusprendžia, ar jų pakanka, kad konkurso dalyvis galėtų dalyvauti procedūroje. Jei ne, būtina pateikti konkurso dalyviui šio sprendimo motyvų paaiškinimą.

Kova su vaikų darbu tiekimo grandinėse. Prancūzijos ir Nyderlandų teisės aktai

Iš pirkimų procedūrų būtina pašalinti įmones, kurios buvo nuteistos už nusikalstamas veikas, susijusias su vaikų darbu arba prekyba žmonėmis. Šie pažeidimai dažnai daromi sudėtingose tiekimo grandinėse, todėl apie juos sunku gauti patikimos informacijos. Prancūzija ir Nyderlandai priėmė išsamaus patikrinimo teisės aktus, kuriais įmonės įpareigojamos nustatyti, ar jų tiekimo grandinėse kyla vaikų darbo rizika, imtis veiksmų jai pašalinti ir viešai pranešti apie šiuos veiksmus.

Jei tokie teisės aktai taikomi konkurso dėl sutarties dalyviams, dėl išsamaus patikrinimo pareigų nevykdymo šie konkurso dalyviai gali būti pašalinti pagal Direktyvos 2014/24/ES 57 straipsnio 4 dalies a punktą (pagal socialinę ir aplinkosaugos nuostatą taikomų pareigų pažeidimas). Tačiau jų nebūtų galima pašalinti, jei išsamaus patikrinimo teisės aktai konkurso dalyviui netaikomi, pvz., dėl jo būstinės vietos arba darbuotojų skaičiaus.

4.6.2. Atrankos kriterijai ⁽¹¹⁵⁾

Pašalinimo kriterijais daugiausia dėmesio skiriama neigiamiems veiksniams, dėl kurių konkurso dalyviui galbūt negalėsite skirti sutarties, o pagal atrankos kriterijus jums gali būti lengviau nustatyti tuos konkurso dalyvius, kurie gali būti pajėgūs geriausiai užtikrinti socialinius jūsų sutarties aspektus. Ypač nustačius tinkamus atrankos kriterijus, grindžiamus ekonomine ir finansine būkle, techniniais bei žmogiškaisiais išteklių ir patirtimi, jums gali būti lengviau vykdyti SAVP, kartu užtikrinant, kad pasiūlymus jūsų sutarčiai galėtų teikti įvairios organizacijos.

Keli atrankos kriterijų, kuriais galima prisidėti prie SAVP, pavyzdžiai:

- finansinės būklės reikalavimai (pvz., apyvarta, pelningumas), apsiribojantys tik tuo, kas būtina siekiant užtikrinti, kad konkurso dalyvis galėtų įvykdyti sutartį, ir neapribojantys galimybių dalyvauti konkurse socialinės ekonomikos organizacijoms, socialinėms įmonėms, ne pelno ir bendruomenės organizacijoms,
- kriterijai, kuriais reikalaujama konkrečios įrodomos organizacijų ir (arba) jų komandų patirties ir praktinių žinių sprendžiant socialinius su jūsų sutartimi susijusius klausimus, pvz., prieinamumo, lyčių lygybės ir nediskriminavimo,
- techninis darbo praktikos stebėsenos tiekimo grandinėje pajėgumas ⁽¹¹⁶⁾, įskaitant valdymo sistemas ir partnerystes su kitomis organizacijomis, ir (arba)
- įrodymai, kad sėkmingai įvykdytos ankstesnės sutartys, susijusios su panašiais socialiniais reikalavimais, pvz., pameistrių arba nepalankioje padėtyje esančių asmenų įdarbinimas ir galimybių jiems tobulinti įgūdžius suteikimas.

Atrankos kriterijų sąsaja su dalyku ir proporcingumas

Visi atrankos kriterijai turi būti susiję su sutarties dalyku ir jam proporcingi. Vadinasi, nustatydami atrankos kriterijus, turėtumėte laikytis ne bendrojo požiūrio, bet patikrinti, ar jie yra tinkami jūsų tikslams įgyvendinti (įskaitant SAVP tikslus) ir neviršija to, kas būtina.

Pavyzdžiui, jei reikalaujate įrodymų dėl tiekimo grandinių valdymo priemonių, negalite reikalauti, kad jos viršytų jūsų pirkimo mastą (pvz., kad jos apimtų visą įmonės veiklą). Taip pat turėtumėte stengtis nenustatyti tokių ankstesnės patirties reikalavimų, kurie būtų pernelyg plataus pobūdžio arba pernelyg ribojantys, – atminkite, kad kai kurie konkurso dalyviai atitinkamos patirties gali būti įgiję kituose sektoriuose arba veiklos srityse. Laikantis šio požiūrio į atrankos kriterijus, taip pat bus lengviau užtikrinti, kad dėl jūsų sutarties galėtų konkuruoti socialinės ekonomikos organizacijos, socialinės įmonės ir ne pelno subjektai.

⁽¹¹⁵⁾ Direktyvos 2014/24/ES 58 straipsnis, Direktyvos 2014/25/ES 80 straipsnis ir Direktyvos 2014/23/ES 38 straipsnio 1 bei 2 dalys.

⁽¹¹⁶⁾ Kaip nustatyta Direktyvos 2014/24/ES XII priedo II dalies d punkte.

Su atrankos kriterijais susiję įrodymai pirmiausia pateikiami naudojant EBVPD arba kai kada gali būti pateikiami kitokia savideklaracijos forma. Kaip ir dėl pašalinimo kriterijų, bet kuriuo procedūros metu galima prašyti patvirtinamųjų dokumentų. Kiekvienai sutarčiai taikomi atrankos kriterijai, kitaip nei pašalinimo kriterijai, turi būti konkrečiai susiję su šia sutartimi, kad būtų proporcingi ir susiję su dalyku.

Kalbant apie prieinamumą pažymėtina, kad standarte EN 17161:2019 dėl prieinamumo visiems ⁽¹¹⁷⁾ nustatytas toks gaminių, prekių ir paslaugų prieinamumo užtikrinimo projektuojant požiūris, kuriuo siekiama padidinti naudotojų ratą. Nustatydami techninio pajėgumo reikalavimus, šį standartą galite nurodyti atrankos kriterijuose, kad galėtumėte nustatyti, ar konkurso dalyviai taiko pakankamas procedūras, kuriomis galima užtikrinti prieinamus gaminius ir paslaugas. Šiuo atveju taip pat reikėtų atsižvelgti į atitikties lygiaverčiams standartams įrodymus.

Geroji patirtis

- Taikykite privalomus ir pasirinktinius pašalinimo kriterijus, siekdami užtikrinti, kad konkurso dalyviai nebūtų padarę jokių taikomos socialinės ar darbo teisės arba kolektyvinių sutarčių pažeidimų.
- Nustatykite tokius atrankos kriterijus, kurie būtų konkrečiai susiję su jūsų sutartimi ir kuriais būtų siekiama įgyvendinti atitinkamus su techniniais bei žmogiškaisiais ištekliais ir ankstesne patirtimi susijusius aspektus. Stenkitės nenustatyti tokių finansinių arba kitokių kriterijų, kurie gali trukdyti dalyvauti socialinės ekonomikos organizacijoms ir socialinėms įmonėms.
- Iš anksto apsvarstykite, kokių įrodymų reikėtų prašyti iš konkurso dalyvių, prieš skiriant sutartį, ir kaip ši informacija bus naujinama sutarties vykdymo metu.
- Jei gaunate pasiūlymų iš kitos ES valstybės narės, galite paieškoti informacijos sistemoje *eCertis* ⁽¹¹⁸⁾, kuria naudojantis jums bus lengviau suprasti, kokius įrodymus pateikė kita šalis.

TDO konvencijų taikymas per Čekijos ministerijos tekstilės pirkimą

Pirkimo tikslas

2015 m. Čekijos darbo ir socialinių reikalų ministerija parengė (DSRM) parengė savo socialiai atsakingų viešųjų pirkimų strategiją, kuria remiasi rengdama konkursus. Ji taikyta per konkursą dėl drabužių, kuriuos labdaros organizacijos galėtų išdalyti nepritekliuje gyvenantiems asmenims. Šis pirkimas buvo bendrai finansuojamas naudojantis Europos fondų lėšomis.

Metodas

Siekdama užkirsti kelią darbo ir socialinių teisių pažeidimams tekstilės gamybos procese, DSRM reikalavo, kad konkurso dalyviai taikytų sistemą, kuria užtikrinama, kad gaminant perkamas prekes nebūtų pažeistos TDO konvencijomis (dėl vaikų darbo, priverstinio darbo ir kt.) saugomos darbo teisės. Tai buvo atrankos kriterijus. Šiame etape DSRM dėmesį kreipė tik į faktinių tekstilės gamybos procesų sąlygas, o ne į žaliavų auginimą. Norėdami įrodyti atitiktį šiam reikalavimui, konkurso dalyviai galėjo įrodyti savo narystę fonde „Fair Wear Foundation“ arba pateikti savideklaraciją. Antrajame etape konkurso dalyviai turėjo nurodyti kiekvieno gaminio tipo gamintoją, prekių ženklą ir gamybos vietą. Taip pirkėjas siekė užsitikrinti galimybę tam tikru mastu kontroliuoti darbo sąlygas tiekimo grandinėje.

Rezultatai

Atrankos etapu taikytais socialiniais reikalavimais buvo sumažinta darbo ir socialinių standartų pažeidimo rizika, kartu užtikrinant didesnę konkurso dalyvių tiekimo grandinių skaidrumą. Remiantis konkurso laimėtojo pateikta informacija, didelė dalis gamybos vyksta Europos Sąjungoje. Be to, dalį gamybos vykdo kaliniai, gerinantys savo darbo įgūdžius ir rekomendacijas, padėsiančius integruotis į visuomenę išėjus į laisvę.

⁽¹¹⁷⁾ Žr. https://standards.cen.eu/dyn/www/?p=204:110:0:::FSP_PROJECT:62323&cs=13275480BC8D2104048D1E2104EAD11A2.

⁽¹¹⁸⁾ *eCertis* – tai informacinė sistema, kurioje galite rasti pažymas, naudojamas vykdant viešųjų pirkimų procedūras ES. Jos paieškos funkcija veikia bet kuria ES kalba. Ją rasite adresu <https://ec.europa.eu/tools/ecertis/#/search>.

Igyta patirtis

Paprasti su tiekimo grandinių skaidrumu susiję reikalavimai gali atnešti netikėtos naudos, viršijančios sutarties reikalavimus. Per šį konkursą nustatytas gebėjimas taikyti tiekimo grandinės skaidrumą kaip dalyvavimo sąlygą. Vis dėlto dar reikia stebėti sąlygas sutarties vykdymo metu.

Atsižvelgimas į žmogaus teises per pirkimus Stavangerio savivaldybėje (Norvegija)**Pirkimo tikslas**

Norvegijos Stavangerio savivaldybė pirmąją taikydama savo viešiesiems pirkimams etinius kriterijus – taip pat naudodamasi tiksliniais atrankos kriterijais. Nuo 2010 m. ji reikalauja, kad konkurso dalyviai dokumentuotų savo tiekimo grandines, daugiausia dėmesio skirdama toms sutartims, dėl kurių kyla didžiausia žmogaus teisių pažeidimų rizika.

Metodas

Dėl visų būsimų sutarčių atliekamas metinis rizikos vertinimas. Didelės rizikos sutartims, pvz., dėl tekstilės, IRT įrangos ir medicinos reikmenų, taikomi išsamūs su etine prekyba susiję atrankos kriterijai. Pagal juos reikalaujama, kad tiekėjai taikytų tiekimo grandinių atsekamumo sistemas, rizikos vertinimo procesą ir tiekėjų elgesio kodeksą. Elgesio kodeksas turi derėti su Stavangerio etinėmis sutarčių sąlygomis (jos grindžiamos pagrindinėmis JT ir TDO konvencijomis ir gamybos vietoje taikomais nacionalinės teisės aktais). Kad rinkta galėtų pasiruošti, rengiami tiekėjų seminarai. Sutarties vykdymo etapu remiamasi informacija, gaunama iš trečiųjų šalių sistemų, pvz., iniciatyvos „Ethical Trading Initiative“, per susitikimus su atskirais tiekėjais ir iš klausymynų.

Rezultatai

Etinių kriterijų taikymas ir pastangos užtikrinti atitiktį tikslinėse sutartyse nustatytoms sąlygoms įsitvirtina lėtai, bet tikrai daro poveikį. Manoma, kad per viešuosius pirkimus nuolat daug dėmesio skiriant žmogaus teisėms, tvarumui ir socialinei atsakomybei, šie klausimai buvo įtraukti į tiekėjų ir kitų viešojo bei privačiojo sektorių subjektų darbotvarkes. Palaikydamas dialogą su tiekėjais ir įvairiais tinklais, atlikdamas dokumentų auditus, patikrinimus gamyklose ir imdamasis panašios veiklos Stavangeris gerina savo ekspertines žinias šioje srityje. Savivaldybė tikisi jau greitai būti pasirengusi išbandyti net dar išsamesnius metodus, pvz., papildyti atrankos kriterijus naujais sutarčių skyrimo kriterijais, kuriais per pirkimus būtų užtikrinamos žmogaus teisės ir tvarumas. Šiuo metu taikomi kriterijai susiję su kvalifikacijos vertinimo procesu. Todėl akivaizdu, kad imantis tolesnių veiksmų bus taikomi sutarčių skyrimo kriterijai.

Igyta patirtis

Siekiant užtikrinti atitiktį etinėms sutarčių sąlygoms, reikia racionalesnių procedūrų. Todėl savivaldybė kartu su kitomis Norvegijos savivaldybėmis, vyriausybinėmis agentūromis ir universitetais dalyvauja ekspertų komitete. Stavangeris vadovauja grupei, kurioje daugiausia dėmesio skiriama tekstilės pramonei, ir dalyvauja grupėje, kuri daugiausia dėmesio skiria statybai ir statybinėms medžiagoms. Be to, Stavangeris dalyvauja „Procura+“ interesų grupėje socialiai atsakingų viešųjų pirkimų IRT srityje klausimais. Šie tinklai teikia savivaldybei aktualių atvejų pavyzdžių ir informacijos pirkimo dokumentams bei atitikties užtikrinimo veiklai.

4.7. Sutarčių skyrimo kriterijai

Į ES viešųjų pirkimų direktyvų taikymo sritį patenkančios sutartys skiriamos vadovaujantis ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo principu, pagal kurį viešieji pirkėjai gali taikyti įvairius kokybinius ir su išlaidomis susijusius kriterijus. Direktyvose konkrečiai nurodyti socialiniai aspektai, kaip veiksniai, kuriuos galima įtraukti į sutarčių skyrimo kriterijus kartu su prieinamumo, tinkamumo visiems naudotojams ir prekybos bei jos sąlygų kriterijais⁽¹⁹⁾. Socialiniais sutarčių skyrimo kriterijais rinkai galima aiškiai parodyti, kad šie sutarties aspektai yra svarbūs. Socialiniai sutarčių skyrimo kriterijai galėtų būti, pvz., šie:

⁽¹⁹⁾ Direktyvos 2014/24/ES 67 straipsnio 2 dalies a punktas, Direktyvos 2014/25/ES 82 straipsnio 2 dalies a punktas ir Direktyvos 2014/23/ES 41 straipsnio 2 dalis. Kaip nustatė Teisingumo Teismas byloje C-368/10, prekyba ir jos sąlygos gali apimti sąžiningos prekybos aspektus (žr. įreminimą tekstą).

- socialinės įtraukties užtikrinimo teikiant paslaugą metodika. Konkurso dalyviai turi pateikti išsamų planą, kaip pasiekti kiekvieną iš pirkimo dokumentuose nurodytų tikslinių grupių,
- vykdam sutartį sukuriama pameistrystės ir (arba) mokymosi vietų skaičius ir kokybė. Konkurso dalyviai turi išsamiai pristatyti savo įdarbinimo ir mokymo metodą, pateikti pameistrystės darbo specifikacijų pavyzdį ir aprašyti taikysimas paramos struktūras,
- trečiųjų šalių sertifikatai, patvirtinantys etišką pagal sutartį teikiamų gaminių tiekimą. Balai skiriami remiantis procentine gaminių, kuriems suteiktas *Fair Trade* arba lygiavertis sertifikatas, dalimi. Jei trečiosios šalies sertifikato neturite, nurodykite, kodėl jo neturite, ir aprašykite visas vidaus procedūras, kurios taikomos siekiant užtikrinti etišką gaminių tiekimą ⁽¹²⁰⁾,
- lyčių lygybės užtikrinimo priemonės. Balai skiriami remiantis konkrečiomis priemonėmis, kuriomis kovojama su diskriminacija ir remiama lyčių lygybė (pvz., darbuotojų mokymas, profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyros užtikrinimas, lankstus darbo grafikas ir pan.),
- papildomi prieinamumo reikalavimai. Balai skiriami remiantis konkrečiomis priemonėmis, kuriomis gerinamas prieinamumas, viršijant į technines specifikacijas įtrauktus reikalavimus ⁽¹²¹⁾.

Sąsaja su dalyku ir sutarčių skyrimo kriterijai

Sutarčių skyrimo kriterijai turi būti susiję su konkrečiomis perkamomis prekėmis, paslaugomis arba darbais. Vadinas, balai negali būti skiriami (arba atimami) vien dėl to, kad taikoma (arba netaikoma) įmonės socialinės atsakomybės politika. Vis dėlto ši politika gali būti pateikiama kaip įrodymas dėl konkretaus konkurso dalyvių įsipareigojimo sutarčių skyrimo kriterijų atžvilgiu.

Pavyzdžiui, jei sutarties skyrimo kriterijumi daug dėmesio skiriama tam, kaip pagal sutartį bus pagerinta vyresnio amžiaus žmonių gerovė, konkurso dalyviai gali iš dalies remtis politika, kuria nurodytas jų požiūris į bendradarbiavimą su paslaugos naudotojais ir darbuotojų mokymą. Vis dėlto būtų netinkama skirti balų, remiantis veikla, kurią konkurso dalyviai vykdo pagal kitas sutartis.

Kad socialiniais sutarčių skyrimo kriterijais galėtumėte pasinaudoti veiksmingai, turėtumėte apsvarstyti, kaip juos suformuluoti, kokius lyginamuosius svorius jiems taikyti ir kaip šiuos kriterijus vertinti.

Socialinių sutarčių skyrimo kriterijų formulavimui taikomi tie patys skaidrumo reikalavimai kaip ir kitiems sutarčių skyrimo kriterijams. Juos būtina nurodyti skelbime apie pirkimą arba pirkimo dokumentuose, kartu nurodant jų lyginamuosius svorius ir visus pakriterijus. Jie turi būti pakankamai aiškūs, kad juos galėtų suprasti bet kuris deramai informuotas ir rūpestingas konkurso dalyvis ⁽¹²²⁾. Jais turi būti užtikrinama veiksmingos konkurencijos galimybė ir pagal juos turi būti galima patikrinti konkurso dalyvių pateiktą informaciją ⁽¹²³⁾. Galiausiai, kaip paaiškinta įrėmintame tekste, jie turi būti susiję su sutarties dalyku.

Dėl lyginamųjų svorių pažymėtina, kad nėra nustatyta didžiausios arba mažiausios procentinės balų dalies, kurią galite skirti socialiniams sutarčių skyrimo kriterijams. Sutartims, su kuriomis susijusi didelė socialinė rizika (pvz., žmogaus teisių pažeidimai) arba galima socialinė nauda (pvz., pastebimas pažeidžiamų gyventojų grupių gerovės pagerėjimas arba neįgalųjų dalyvavimo padidėjimas), gali būti tikslinga taikyti didelio lyginamojo svorio socialinius sutarčių skyrimo kriterijus. Tai taip pat priklauso nuo to, ar į socialinius aspektus atsižvelgiama techninėse specifikacijose arba kituose konkurso dokumentuose.

Socialinių sutarčių skyrimo kriterijų derinimo su kitais kriterijais pavyzdžiai

1 pavyzdys

Užimtumo galimybių kūrimas nepalankioje padėtyje esantiems darbuotojams

Atrankos kriterijai. Konkurso dalyviai turi pateikti įrodymus, kad gali įdarbinti, mokyti ir išlaikyti darbuotojus iš vienos arba kelių apibrėžtų nepalankioje padėtyje esančių asmenų grupių. Ši patirtis gali būti susijusi su ankstesnėmis kuriame nors sektoriuje vykdytomis sutartimis. Būtina įrodyti, kad konkurso dalyvis ir (arba) jo rangovai turi gebėjimų tokius darbuotojus įdarbinti, mokyti ir išlaikyti per į šios sutarties trukmę panašų laikotarpį.

⁽¹²⁰⁾ Trečiųjų šalių ženklavimas ir (arba) sertifikavimas aprašyti 4.8 skirsnyje.

⁽¹²¹⁾ Pavyzdžiui, jei techninėse specifikacijose reikalaujama, kad žiniatinklio turinys atitiktų *Žiniatinklio turinio prieinamumo gairių* (WCAG) 2.1 redakcijos AA atitikties lygį, papildomų taškų gali gauti pasiūlymai, kuriais užtikrinamas AAA atitikties lygis.

⁽¹²²⁾ Bylos C-19/00, *SIAC Construction Ltd / County Council of the County of Mayo*, 42 punktas.

⁽¹²³⁾ Direktyvos 2014/24/ES 67 straipsnio 4 dalis, Direktyvos 2014/25/ES 82 straipsnio 4 dalis ir Direktyvos 2014/23/ES 41 straipsnio 2 dalis.

Sutarties skyrimo kriterijai. Iki 15 proc. galimų balų pasiūlymams bus skiriama atsižvelgiant į nepalankioje padėtyje esantiems darbuotojams suteiksimų užimtumo galimybių skaičių ir kokybę. Šie balai bus skiriami remiantis konkrečiais pateiktais nepalankioje padėtyje esančių darbuotojų įdarbinimo, mokymo ir išlaikymo planais.

2 pavyzdys

Maisto produktai, sertifikuoti kaip atitinkantys sąžiningos prekybos sąlygas

Sutarties skyrimo kriterijai. Iki 10 proc. galimų balų bus skiriama pasiūlymams, kuriuos sudaro vienas arba keli *Fairtrade International* sertifikatu arba lygiavėrciu ženklu patvirtinti produktai. Lyginant pasiūlymus bus atsižvelgiama į pagal sutartį tiekintų produktų, kuriems išduotas šis sertifikatas, vertę ir kiekį. Jei konkurso dalyviai neturi sąžiningos prekybos sertifikatų dėl su jais nesusijusių priežasčių, pasiūlyme turėtų būti pateikiamas paaiškinimas.

Sutarties įvykdymo sąlygos. Sutarties galiojimo laikotarpiu tiekėjas turės stengtis įtraukti į savo pasiūlymą daugiau produktų, kuriems suteiktas *Fair Trade* sertifikatas arba lygiavertis patvirtinimas. Dalis sutarties kainos rezervuojama remiantis šios sąlygos įvykdymu, atliekant papildomas didmenines sąžiningos prekybos produktų tiekimo išlaidas atitinkantį mokėjimą, kai šie produktai įtraukiami į pasiūlymą.

Galiausiai sutarčių skyrimo kriterijų veiksmingumas priklauso nuo požiūrio į vertinimą. Net jei socialiniam sutarčių skyrimo kriterijui netaikomas itin didelis lyginamasis svoris, galite nustatyti ribą (pvz., 60 proc. už šį kriterijų galimų gauti balų), kurią konkurso dalyvis turi pasiekti, kad pasiūlymą būtų galima įtraukti į tolesnį vertinimą⁽¹²⁴⁾. Taip pat svarbu naudotis visu kriterijui taikomu balų diapazonu, kad būtų galima tinkamai atskirti kiekvieno pasiūlymo socialinius rezultatus.

Kaip parodyta toliau pateiktuose pavyzdžiuose, sutarčių skyrimo kriterijai gali būti veiksmingiausi, jei yra derinami su kitomis SAVP priemonėmis, nustatytomis atrankos kriterijais, techninėmis specifikacijomis ir sutarčių įvykdymo sąlygomis.

Geroji patirtis

Socialiniai sutarčių skyrimo kriterijai gali paskatinti rinką užtikrinti socialiai atsakingesnius rezultatus ir, siekiant padidinti jų poveikį, turėtų būti atidžiai formuluojami ir susiejami su lyginamaisiais svoriais.

Apsvarstykite, kaip vertinsite ir tikrinsite konkurso dalyvių pareiškimus, kuriuos jie pateikia atsižvelgdami į sutarčių skyrimo kriterijus, įskaitant, jei taikoma, naudojimąsi trečiųjų šalių sertifikatais ir ženkliniu.

Siekdami sumažinti socialinę riziką ir pagerinti socialinius rezultatus, sutarčių skyrimo kriterijus derinkite su techninėmis specifikacijomis, atrankos kriterijais ir sutarties įvykdymo sąlygomis.

— Byla C-368/10, Komisija / Nyderlandų Karalystė

— Ši byla buvo susijusi su Nyderlandų viešojo pirkėjo skirta sutartimi dėl arbatos ir kavos, į kurią buvo įtrauki įvairūs aplinkosaugos ir socialinės atsakomybės kriterijai. Teisingumo Teismas šiuos kriterijus išsamiai patikrino ir nustatė, kad kai kuriems iš jų trūko reikiamo skaidrumo (pvz., reikalavimas, kad konkurso dalyviai vykdytų „tvarius pirkimus ir laikytųsi socialinės įmonių atsakomybės“, nepateikiant išsamesnės informacijos).

— Vis dėlto jis taip pat konstatavo, kad ženklus, kurie buvo susiję su sąžiningos prekybos aspektais, galima laikyti susijusiais su sutarties dalyku. Šiame sprendime suformuluoti principai buvo kodifikuoti Direktyvos 2014/24/ES 43 straipsnyje ir Direktyvos 2014/25/ES 61 straipsnyje. Daugiau informacijos apie naudojimąsi ženkliniu pateikta 4.8 skirsnyje.

⁽¹²⁴⁾ ESTT šį požiūrį yra patvirtinęs byloje C-546/16, *Montte SL / Musikene*.

Socialinių sutarčių skyrimo kriterijų rengimas viešiesiems informacinių technologijų aparatinės įrangos ir paslaugų pirkimams Vokietijoje

Pirkimo tikslas

„Dataport“ perka IT aparatinę įrangą ir IT paslaugas Vokietijos Šlėzvingo-Holšteino, Hamburgo ir Brėmeno federalinių žemių viešiesiems pirkėjams ir IT paslaugas Meklenburgo-Pomeranijos bei Žemutinės Saksonijos mokesčių administravimo institucijoms. Sutartis apėmė IT aparatinės įrangos (staliųjų ir nešiojamųjų kompiuterių, monitorių, klaviatūrų, kompiuterinių pelių ir komponentų) tiekimą 60 000 darbo vietų ir IT paslaugų teikimą 30 000 darbo vietų. Siekta pirkti tik laikantis Tarptautinės darbo organizacijos nustatytų standartų pagamintą IT aparatinę įrangą ir teikiamas paslaugas.

Metodas

Sutartis buvo skirta 2013 m. Konkurso dalyvių buvo prašoma pateikti socialinių kriterijų koncepciją, įskaitant priemones, kuriomis užtikrinama jų tiekėjų ir subtiekiųjų atitiktis aštuonioms pagrindinėms TDO konvencijoms. Siekiant atsižvelgti į konkrečias socialines pasaulinės IT gamybos problemas, sutarties skyrimo kriterijuose taip pat buvo nurodytos papildomos TDO konvencijos Nr. 1, Nr. 30, Nr. 102, Nr. 115, Nr. 131, Nr. 135, Nr. 155, Nr. 158, Nr. 169 ir Nr. 170. Taškai buvo skiriami atsižvelgiant į tris koncepcijos aspektus:

- darbo ir socialinių standartų taikymo mastą,
- atitikties socialiniams standartams koncepcijos patikimumą,
- numatytą patikrinimą.

Kadangi konkurso dalyviai pasiūlė įvairių galimybių, siekiant užtikrinti kontrolės mechanizmo kokybę, taikyti du etapai. Pirmuoju etapu pirkimo dokumentuose buvo nurodyta viena galima patikros sistema, kaip pavyzdžiai nurodytos priemonės, kurių konkurso dalyviai galėtų imtis, ir galimi ataskaitoje atsakytini klausimai. Antruoju etapu, vertinant sutarties skyrimo kriterijus, itin daug dėmesio skirta koncepcijos patikimumui (jis sudarė 50 proc. balo) ir pasiūlytai patikrai (40 proc. balo). Konkurso dalyviai turėjo sutikti su reguliaria jų koncepcijoje pristatytų priemonių peržiūra sutarties galiojimo laikotarpiu. Ši koncepcija ir joje nurodyti įsipareigojimai buvo įtraukti į naują preliminariąją sutartį.

Rezultatai

Visi konkurso dalyviai pateikė koncepciją, kaip savo tiekimo grandinėse užtikrinti tinkamas darbo sąlygas. Taip siekta užtikrinti IT sektoriaus informuotumą apie tinkamas darbo sąlygas tiekimo grandinėje (įskaitant žaliavų gavybą). Konkrečiai paskirtas specialistas įvertino socialiai atsakingo viešojo pirkimo koncepcijas, remdamasis tuo, kiek konkurso dalyvis galėjo įrodyti, kaip į jo procedūras įtrauktos įvairios pirmiau nurodytos TDO konvencijos, ir ar jų metodai buvo reikiamos kokybės. Socialinės koncepcijos kriterijai turėjo įtakos sutarties skyrimui, nes sudarė 10 proc. kokybei skiriamų taškų. Konkurso laimėtojas parengė tiekėjams skirtą elgesio kodeksą ir sutiko du kartus per metus pateikti darbo grupei ataskaitą dėl atitikties TDO konvencijoms.

Igyta patirtis

Nepaisant sudėtingos situacijos rinkoje ir sudėtingų pasaulinių tiekimo grandinių, konkurso dalyvių atsakas buvo teigiamas. Kadangi konkurso dalyvių kainos ir gaminių veiksmingumas yra panašūs, dalyvaujant konkursuose vis svarbesnis vaidmuo tenka tvarumo kriterijams. Didėja su darbo sąlygomis tiekimo grandinėse, gamybos vietose atliekamų auditų ir nustatytų trūkumų bei taikytų taisomųjų priemonių skaidrumas. Kol kas dar nėra tokių IT prietaisų, kurie būtų pagaminti vien sąžiningos prekybos sąlygomis. „Dataport“ daug dėmesio skiria klientų, paslaugų teikėjų ir gamintojų tarpusavio dialogui konkurso procedūros metu ir po jos. Tam reikia labai gerai išsinauginėti temą.

4.8. Pasiūlymų vertinimas ir įsipareigojimų patikra

Vertinimui ir SAVP įsipareigojimų patikrai taikomas metodas toks pat svarbus kaip ir jūsų pasirinkti kriterijai. Turite atidžiai apsvarstyti, kaip įvertinti konkursų dalyvių pareiškimus ir pasiūlymus. Viešųjų pirkimų direktyvose konkretaus vertinimo metodo nenurodyta, nors pagal jas būtina taikyti skaidrumo ir lygiateisiškumo principus. Sutartims, su kuriomis susijusi

itin didelė socialinė rizika arba numatoma socialinė nauda, gali būti tikslinga taikyti kitokią vertinimo metodą nei labiau „standartinėms“ sutartims. Pavyzdžiui, galbūt į vertinimo komisiją norite įtraukti socialinių partnerių, naudotojų atstovų arba kitų ekspertų (jei nekyla interesų konfliktas).

Konkurenciniu dialogu Korkas (Airija) užtikrina įperkama socialinį būstą

Pirkimo tikslas

Siekdama padidinti įperkamo socialinio būsto pasiūlą, Korko miesto taryba (Airija) surengė konkurencinio dialogo procedūrą, paskatinusią inovacijas ir išplėtusią su būsto vieta ir projektais susijusias tarybos galimybes.

Metodas

Konkurencinio dialogo procedūra vyko keliais etapais. Pirmiausia būsto bendrovės buvo paragintos pateikti projektų pasiūlymus. Šie pasiūlymai buvo įvertinti, pvz., pagal vietą, galimybę naudotis viešosiomis paslaugomis, viešąjį transportą, esamą nuosavybės formų derinį ir tikimybę gauti statybos leidimą. Norėdamas pagerinti ir bendradarbiaujant kurti tokius sprendimus, kurie geriausiai atitiktų miesto socialinio būsto poreikius, Korkas naudojo konkurenciniu dialogu. Po kelių vis detalesnių diskusijų raundų dialogas buvo užbaigtas ir į atrinktų kandidatų sąrašą patekę projektų rengėjai buvo pakviesti pateikti pasiūlymus vertinimui.

Rezultatai

Taikant konkurencinio dialogo procedūrą, buvo nusipirkta vienuolika skirtingu tankumu ir nuosavybės formomis pasižyminčių socialinio būsto schemų, pagal kurias užtikrinta 215 naujų būstų. Pasinaudojant urbanistinių dykrų gaivinimo galimybėmis, naujosiomis schemomis padedama atnaujinti miestą, o į būsto laukiančiųjų sąrašus įtrauktoms šeimoms ir asmenims suteikiamas tinkamas būstas.

Igyta patirtis

Nors taikant bendradarbiavimu grindžiamą metodą reikėjo daugiau pradinių išteklių, per konkurencinį dialogą buvo galima geriau informuoti būsto bendroves apie miesto poreikius, suteikti daugiau tikrumo sprendimams, išvengti ginčų, sudaryti sąlygas užtikrinti geresnį kainos ir kokybės santykį ir paskirstyti riziką.

Vykdyti SAVP taip pat gali būti lengviau taikant procedūras, pagal kurias galima užtikrinti aktyvesnį tiesioginį bendravimą su konkurso dalyviais, jei įvykdytos jų taikymo sąlygos ⁽¹²⁵⁾. Pavyzdžiui, rengdami konkurencinį dialogą, galite susitikti su konkurso dalyviais ir, laipsniškai tikslindami sprendimus, galbūt pagerinti socialinį pasiūlymų turinį. Sutartims, pagal kurias turėtų būti teikiamas visiškai naujas gaminytis arba paslauga, gali būti tinkama taikyti inovacijų partnerystę. Atminkite, kad šioms procedūroms valdyti reikia laiko ir išteklių, o konkurso dalyviai turi jose dalyvauti. Šios laiko investicijos gali apsimokėti, jei bus sudaryta sutartis, kuri atneš pastebimos socialinės naudos.

Taikydami visas procedūras, į kurias įtraukiate socialinius kriterijus, turite pagalvoti apie tai, kaip patikrinti konkursų dalyvių teiginius. Šiuo atžvilgiu, pvz., galima nurodyti trečiųjų šalių sertifikavimą arba ženklavimą. Pagal direktyvas 2014/24/ES ir 2014/25/ES juos galima nurodyti techninėse specifikacijose, sutarčių skyrimo kriterijuose ir sutarčių įvykdymo sąlygose ⁽¹²⁶⁾. Trečiųjų šalių ženklavimo, kuriuo atsižvelgiama į socialinius aspektus, pavyzdžiai:

- *Fairtrade International* sertifikatai,
- *TCO Certified*,
- SA 8000,
- *Fair for Life*,
- Pasaulinės sąžiningos prekybos organizacijos (angl. *World Fair Trade Organization*) sertifikatai,
- WAI WCAG 2.1 AAA ženklas ir (arba) kiti neįgaliųjų organizacijų ženklai,
- su standartu UNE 170001-1:2007 dėl apstatytos aplinkos susiję DALCO prieinamumo reikalavimai.

Norint pirkimo dokumentuose reikalauti konkretaus ženklavimo, šis ženklavimas turi atitikti kelias sąlygas, kuriomis siekiama užtikrinti jo objektyvumą ir prieinamumą visiems suinteresuotiesiems veiklos vykdytojams. Ženklavimas turi būti:

⁽¹²⁵⁾ Žr. 3.4 skirsnį.

⁽¹²⁶⁾ Direktyvos 2014/24/ES 43 ir 44 straipsniai, Direktyvos 2014/25/ES 61 ir 62 straipsniai.

- 1) susijęs tik su tais kriterijais, kurie siejasi su sutarties dalyku;
- 2) grindžiamas objektyviai patikrinamais ir nediskriminaciniais kriterijais;
- 3) nustatytas taikant atvirą ir skaidrią procedūrą, kurioje gali dalyvauti visi atitinkami suinteresuotieji subjektai, įskaitant valdžios įstaigas, vartotojus, socialinius partnerius, gamintojus, platintojus ir nevyriausybinės organizacijas;
- 4) prieinamas visiems suinteresuotiesiems asmenims ir
- 5) nustatytas trečiosios šalies, kurios sprendimams ekonominės veiklos vykdytojas, kuris kreipiasi dėl ženklinimo naudojimo, negali turėti lemiamos įtakos ⁽¹²⁷⁾.

Jei visi ženklinimo kriterijai šiuos reikalavimus atitinka ir nusprendžiate nurodyti per savo pirkimą visą ženklą, siekdami užtikrinti visišką skaidrumą, pirkimo dokumentuose turėtumėte pateikti tikslią ir vienareikšmišką nuorodą į jį (pvz., nurodydami atitinkamą aktą, kuriuo priimamas ženklinimas, arba susijusius dokumentus). Net jei nurodote ženklinimą, kuris atitinka visus šiuos reikalavimus, vis tiek turite atsižvelgti į ženklinimą, kuris atitinka lygiaverčius kriterijus. Lygiavertiškumą turėtumėte įvertinti kiekvienu konkrečiu atveju atskirai, bet paprastai reikalavimus galite laikyti lygiaverčiais, jei jų užmojis yra bent toks, koks nurodytas pirkimo dokumente. Tais atvejais, kai konkurso dalyviai negali gauti ženklo per atitinkamą terminą dėl nuo jų nepriklausančių priežasčių, turite atsižvelgti į kitas tinkamas įrodymo formas (t. y. į techninius dokumentus).

Dėl ženklinimo, kuris neatitinka vieno arba kelių iš pirmiau nurodytų reikalavimų, galite nurodyti atskirus ženklinimo kriterijus, kurie yra susiję su sutarties dalyku, bet negalite reikalauti paties ženklinimo. Jei ženklinimas apima ir jūsų sutarčiai svarbius reikalavimus, ir kitus reikalavimus, kurie nėra susiję su dalyku, pvz., reikalavimus, susijusius su bendruoju valdymu, galite nurodyti tik tuos konkrečius ženklinimo kriterijus, kurie yra susiję su dalyku, bet negalite reikalauti paties ženklinimo ⁽¹²⁸⁾. Pirkimo dokumentuose aiškiai nurodę atitinkamus ženklinimo kriterijus (pvz., juos nukopijavus), galite padėti galimiems konkurso dalyviams, palengvinti konkurso reikalavimų supratimą ir padidinti jų skaidrumą.

Sąžiningos prekybos maistas Miuncheno mokykloms (Vokietija)

Pirkimo tikslas

2017 m. Miunchenas paskelbė konkursą, siekdamas sudaryti preliminariąją sutartį dėl maisto davinių tiekimo daugiau kaip 300 mokyklų. Miunchenas pasižymi ilga socialiai atsakingų viešųjų pirkimų tradicija. Dar 2002 m. miestas nusprendė nepirkti gaminių, kuriuos gaminant naudojamos vaikų darbu (arba kurie gaminami pažeidžiant Tarptautinės darbo organizacijos (TDO) konvenciją Nr. 182), ir nuo tada ėmėsi priemonių savo viešaisiais tekstilės ir maisto produktų pirkimais skatinti sąžiningą prekybą.

Metodas

Konkursas buvo suskaidytas į keturias pirkimo dalis ir apėmė reikalavimus, susijusius su procentine tiekintų ekologiškų maisto produktų dalimi ir virtuvės darbuotojų mokymu. Be to, 5 proc. sutarties skyrimo kriterijų buvo rezervuoti kitiems socialiniams ir aplinkosauginiams aspektams, pvz., „Fairtrade International“, Pasaulinės sąžiningos prekybos organizacijos arba lygiaverčiais ženklais patvirtintų žaliavų naudojimui.

Rezultatai

Dėl kiekvienos pirkimo dalies buvo gauta po tris pasiūlymus – visus juos pateikė MVĮ. Sutartys dėl keturių pirkimo dalių buvo skirtos iš viso trims tiekėjams. Pagal šias sutartis aprūpinama daugiau kaip 300 įstaigų ir bus pamaitinama daugiau kaip 490 000 mokinių.

Įgyta patirtis

Svarbu užtikrinti visų susijusių šalių (t. y. vadovybės, darbuotojų, tėvų, vaikų ir pan.) išipareigojimą, kad būtų galima padidinti atsakomybės jausmą, taip užtikrinant projekto sėkmę, ir surinkti gerų idėjų.

Geroji patirtis

— Apsvarstykite, kaip vertinsite konkurso dalyvių SAVP teiginius, įtraukdami į vertinimo komisiją atitinkamus ekspertus ir prašydami trečiųjų šalių ženklinimo arba sertifikavimo.

⁽¹²⁷⁾ Direktyvos 2014/24/ES 43 straipsnio 1 dalis ir Direktyvos 2014/25/ES 61 straipsnio 1 dalis.

⁽¹²⁸⁾ Direktyvos 2014/24/ES 43 straipsnio 2 dalis ir Direktyvos 2014/25/ES 61 straipsnio 2 dalis.

- Taikant tokias procedūras, per kurias galima tiesiogiai bendrauti su konkurso dalyviais, pvz., per konkurencinį dialogą, jei įvykdytos šių procedūrų taikymo sąlygos, gali būti lengviau plėtoti ir tikslinti veiksmingą požiūrį į socialinius tikslus.
- Patikrinkite, kokiais kriterijais ir reikalavimais grindžiamas ženklavimas, kurį norite nurodyti pirkimo dokumentuose, kad galėtumėte įsitikinti, jog jie yra susiję su sutarties dalyku, objektyvūs ir nediskriminaciniai.
- Turite pripažinti ženklavimą arba sertifikavimą, kuriais atsižvelgiama į tuos pačius kriterijus, o jei konkurso dalyvis per atitinkamą terminą negali gauti ženklo arba sertifikato dėl nuo jo nepriklausančių priežasčių, turite pripažinti kitas tinkamas įrodymo formas.

4.9. Neįprastai maža pasiūlyta kaina

Kai kada pasiūlymo kaina kelia susirūpinimą, kad konkurso dalyvis negalės įvykdyti socialinių reikalavimų, pvz., užtikrinti atitiktas taikomoms darbo vietos saugos taisyklėms. Į tokias situacijas atsižvelgiama taisyklėmis dėl neįprastai mažos pasiūlytos kainos ⁽¹²⁹⁾. Pagal jas reikalaujama, kad ištirtumėte, kaip atrodo, neįprastai mažą pasiūlytą kainą, ir prašytumėte konkurso dalyvio paaiškinti, kaip jis ją apskaičiavo. Tai, kad pasiūlymą reikėtų ištirti, gali rodyti, pvz., šie veiksniai:

- kaina, kuri, kaip atrodo, nepadengia pagrindinių konkurso reikalavimų įvykdymo sąnaudų,
- kaina, kuri yra daug mažesnė už vidutinę kitų pasiūlymų kainą, arba
- kaina, kuri yra daug mažesnė už artimiausią mažiausią pasiūlytą kainą.

Konkurso dalyvio pateikti paaiškinimai gali būti susiję su konkrečiu gamybos ar darbų atlikimo procesu arba palankiomis jų turimomis sąlygomis – šiuo atveju pasiūlymas neturėtų būti atmetamas, jei juo įvykdomi visi teisiniai reikalavimai. Tačiau taip pat reikėtų prašyti, kad konkurso dalyvis patvirtintų savo atitiktį socialinės ir darbo teisės aktams ir kolektyvinėms sutartims, kaip nustatyta socialinėje ir aplinkosaugos nuostatoje ⁽¹³⁰⁾. Neatitiktis atveju pasiūlymą būtina atmesti ⁽¹³¹⁾. Jei nustatote, kad neįprastai maža kaina pasiūlyta todėl, kad konkurso dalyvis yra gavęs valstybės pagalbą, pasiūlymą galite atmesti vien dėl šios priežasties. Tai galite padaryti tik jei kreipėtės į konkurso dalyvį ir jis per pakankamą laikotarpį negalėjo įrodyti, kad atitinkama pagalba buvo suderinama su vidaus rinka ⁽¹³²⁾.

Neįprastai mažos kainos taip pat gali būti pasiūlomos per konkursus, kai pasiūlymai gaunami iš ES nepriklausančių šalių. Šiuo atžvilgiu taikomas pagrindinis lygiateisiškumo principas. Konkurso dalyviai iš trečiųjų šalių gali galėti teisėtai pasiūlyti mažesnes kainas, bet svarbu patikrinti atitiktį visiems taikomiems socialinės ir darbo teisės aktams (daugiau informacijos apie socialinės bei darbo teisės ir kolektyvinių sutarčių taikymą viešosioms sutartims pateikta 4.5 ir 5.2 skirsniuose). Daugiau informacijos apie pasiūlymų iš trečiųjų šalių vertinimą, įskaitant neįprastai mažos pasiūlytos kainos galimybę, pateikta specialiaame Europos Komisijos paskelbtame rekomendaciniame dokumente ⁽¹³³⁾.

Tiriant neįprastai mažas pasiūlytas kainas, reikia būti atidiems, – labai svarbu taikyti nuoseklų bei objektyvų požiūrį ir suteikti konkurso dalyviams teisę pateikti atsakymą. Vis dėlto viešasis pirkėjas savo nuožiūra sprendžia, ar pateiktų paaiškinimų pakanka, kad būtų galima pasitikėti pasiūlymu, ar jį reikėtų atmesti. Atminkite, kad, jei leisite dalyvauti siūlant neįprastai mažą kainą, jos neįsityrę, kiti konkurso dalyviai, kurie laikosi socialinių reikalavimų, gali patekti į nepalankesnę padėtį.

⁽¹²⁹⁾ Direktyvos 2014/24/ES 69 straipsnis ir Direktyvos 2014/25/ES 84 straipsnis.

⁽¹³⁰⁾ Direktyvos 2014/24/ES 18 straipsnio 2 dalis, Direktyvos 2014/25/ES 36 straipsnio 2 dalis ir Direktyvos 2014/23/ES 30 straipsnio 3 dalis. Daugiau informacijos pateikta 4.5 skirsnyje.

⁽¹³¹⁾ Direktyvos 2014/24/ES 69 straipsnio 3 dalis ir Direktyvos 2014/25/ES 84 straipsnio 3 dalis.

⁽¹³²⁾ Direktyvos 2014/24/ES 69 straipsnis 4 dalis ir Direktyvos 2014/25/ES 84 straipsnio 4 dalis. Daugiau informacijos apie valstybės pagalbos taisyklių taikymą pateikta adresu https://ec.europa.eu/competition/state_aid/overview/index_en.html.

⁽¹³³⁾ Europos Komisija (2019). *Prekes siūlančių trečiųjų šalių subjektų dalyvavimo ES viešųjų pirkimų rinkos konkursuose gairės*, C(2019) 5494, 2019 7 24, pateikta adresu https://ec.europa.eu/growth/content/new-guidance-participation-third-country-bidders-eu-procurement-market_lt.

Neįprastai mažų pasiūlytų kainų analizė Valonijoje

Valonijos viešųjų pirkimų komisija pagal savo Atsakingų viešųjų pirkimų veiksmų planą įsteigė darbo grupę, kuriai pavedė nagrinėti neįprastai mažų pasiūlytų kainų klausimą. Šią darbo grupę sudaro viešųjų pirkimų srityje besispecializuojantys atstovai iš regioninių administravimo ir vietos valdžios institucijų, Valonijos statybos įmonių federacijos, profesinių sąjungų, taip pat išorės audito įmonės, pvz., Audito rūmai ir finansų inspektorius.

Išanalizavusi susijusius teisės aktus ir teismų praktiką, darbo grupė parengė neįprastai mažų pasiūlytų kainų tyrimo metodiką. Šią metodiką sudaro penki etapai:

- 1) aritmetinių klaidų taisymas;
- 2) kainos apskaičiavimo nagrinėjimas ir tikrinimas;
- 3) prašymas pagrįsti neįprastai mažos kainos apskaičiavimą;
- 4) sprendimas dėl kainos apskaičiavimo tinkamumo;
- 5) informacijos pateikimas konkurso dalyviui.

Siekiant nustatyti neįprastai mažą pasiūlytą kainą, reikėtų atsižvelgti į tokią informaciją kaip paties viešojo pirkėjo sąmatos, kitų skyrių arba agentūrų mokėtos kainos, statistinė rinkos informacija, pasiūlymų kokybės skirtumai ir konkurso dalyvio pateikti paaiškinimai. Dėl darbų sutarčių ir paslaugų, su kuriomis gali būti susijusi sukčiavimo rizika, gairėse nustatyta labiau specializuota metodika, grindžiama nukrypimu nuo pakoreguotos kitų pasiūlymų vidutinės kainos.

Geroji patirtis

- Neįprastai mažų pasiūlytų kainų nustatymas ir tyrimas yra esminė SAVP dalis. Šiuo tikslu gali praversti žinios apie sektoriuje mokamus darbo užmokesčius, socialinio draudimo įmokas ir kitas sąnaudas.
- Konkurso dalyviams būtina suteikti galimybę paaiškinti, kaip buvo apskaičiuota akivaizdžiai neįprastai maža kaina – pašalinimas negali būti automatinis.
- Jei neįprastai maža kaina susijusi su taikomos socialinės bei darbo teisės ar kolektyvinių sutarčių nesilaikymu, atitinkamą pasiūlymą būtina atmesti.

5 SKYRIUS

Sutarties sąlygų nustatymas ir vykdymo užtikrinimas

Tikrasis SAVP įsipareigojimų išbandymas yra sutarties vykdymas. Nenustačius tinkamų sutarties sąlygų – ir jų stebėsenos bei vykdymo užtikrinimo priemonių – SAVP nebus veiksmingi. Šiame skyriuje išsamiai nagrinėjama, kaip parengti ir vykdyti sutartis, siekiant užtikrinti kuo didesnę socialinę vertę. Jame ne tik paaiškinamos susijusios viešųjų pirkimų direktyvų nuostatos, bet ir pristatomi įvairūs Europos viešųjų pirkėjų taikomi metodai.

5.1. Kaip paversti SAVP įsipareigojimus tikrove?

Įgyvendinant SAVP, ypatingą dėmesį reikia skirti sutarties sąlygoms, nes jose paprastai reikalaujama, kad šalys imtųsi daugiau nei pagal įprastinės veiklos scenarijų. Todėl labai svarbu atkreipti konkurso dalyvių dėmesį į sutartyje nustatytas socialines sąlygas ir vykdysimą stebėseną bei sąlygų neįvykdymo padarinius. Standartinės sąlygos, į kurias neįtraukta konkrečių socialinių nuostatų, socialiai atsakingiems viešiesiems pirkimams retai kada tinka. Atsižvelgus į sutarčių sąlygas per vėlai, SAVP rezultatai gali būti prastesni, nes įgyvendinant SAVP į sutarties sąlygas reikia atsižvelgti nuo pat planuojamos procedūros pradžios.

Taikydami konkurso procedūrą, siūlomas sutarties sąlygas galite įtraukti į pirkimo dokumentus. Galima pateikti jų projektą, o konkurso dalyvių gali būti prašoma sąlygas pakomentuoti arba jose pažymėti, ką norėtų pakeisti. Bet kuriuo atveju į sutartį reikėtų įtraukti susijusius laimėjusio pasiūlymo aspektus, pvz., kainą ir išsipareigojimus, kuriais atsižvelgiama į sutarties skyrimo kriterijus, įskaitant susijusiuosius su SAVP. Jei pasiūlyme prisiimti išsipareigojimai viršija pagrindines sutartyje nustatytas sąlygas, sutarties nuostatas turėsite pritaikyti. Pavyzdžiui, jei jūsų sutarties projekte nurodyta, kad pirmaisiais sutarties vykdymo metais turi būti sukuriamos bent penkios pameistrystės vietos, o konkurso laimėtojas siūlo aštuonias pameistrystės vietas, į sutartį turėtumėte įtraukti pastarąjį skaičių.

Atitiktis sutarties sąlygoms, kitaip nei techninėms specifikacijoms, atrankos ir sutarties skyrimo kriterijams, per konkurso procedūrą paprastai aiškiai nevertinama. Nors šalių ir organizacijų praktika skiriasi, konkursų dalyviai paprastai nurodo sutinkantys su sutarties sąlygomis arba konkrečias savo išlygas, dėl kurių (atsižvelgiant į procedūrą) galima derėtis. Per SAVP šiuo atžvilgiu taip pat gali prireikti kitokio požiūrio, nes norite būti tikri, kad konkurso dalyviai galės įgyvendinti visus konkrečius socialinius sutarties aspektus, o prireikus šias sąlygas taip pat perduos subrangovams. Pavyzdžiui, jei į jūsų sutarties projektą įtrauktas išsipareigojimas užtikrinti pagrindinių TDO konvencijų laikymąsi visoje tiekimo grandinėje, turite žinoti, kad konkurso laimėtojas taiko tinkamas savo subrangovų stebėsenos sistemas. Norint visapusiškai įvertinti konkurso dalyvių pajėgumą ir išsipareigojimus šioje srityje ir užtikrinti skaidrumą bei lygiateisiškumą, į šiuos aspektus reikėtų tinkamai atsižvelgti atrankos kriterijuose arba sutarties skyrimo kriterijuose ir sutarties sąlygose. Jei konkurso dalyvis pasiūlo konkretų savo subrangovų stebėsenos metodą, šį metodą būtinai turėtumėte įtraukti į sutartį. Taip pat galite nurodyti, kad nuostata, kuria reikalaujama laikytis TDO konvencijų, būtų įtraukiama į kiekvieną subrangos sutartį, kartu išlaikant pagrindinio rangovo atsakomybę už atitiktis užtikrinimą visoje tiekimo grandinėje.

Galiausiai norint, kad SAVP išsipareigojimai taptų tikrove, reikia, kad tiesiogiai su sutarties vykdymu susiję abiejų sutarties šalių asmenys žinotų apie socialines nuostatas. Jūsų organizacijoje sutartį gali valdyti tiesiogiai su pirkimais nesusijęs asmuo. Svarbu, kad jis turėtų laiko, informacijos ir būtų motyvuotas veiksmingai prižiūrėti, ar vykdomos socialinės nuostatos. Taip pat gali būti tikslinga įsteigti komitetą, sudarytą iš jūsų organizacijos atstovų ir trečiųjų šalių, kurios yra tiesiogiai suinteresuotos socialinių išsipareigojimų vykdymo užtikrinimu, pvz., sąjungų, neįgaliųjų teisių organizacijų, prieinamumo ekspertų, NVO arba gyventojų / naudotojų. Galite pageidauti, kad rangovas paskirtų tiesiogiai už socialinių išsipareigojimų įgyvendinimą atsakingą asmenį ir užtikrintų šio asmens dalyvavimą sutarties peržiūros posėdžiuose.

Geroji patirtis

- Socialinės sąlygos turėtų būti įtraukiamos į sutarties sąlygų projektą ir paskelbiamos konkurso procedūros pradžioje, taip atkreipiant į jas konkurso dalyvių dėmesį.
- Socialiai atsakingiems viešiesiems pirkimams standartinės sutartys gali būti netinkamos. Visas sąlygas reikėtų atidžiai patikrinti, siekiant įsitikinti, kad jos neprieštarauja konkurso reikalavimams.
- Konkurso dalyviai gali būti kviečiami procedūros metu pakomentuoti sutarties projektą arba pažymėti, ką norėtų jame pakeisti. Į galutinę redakciją turėtų būti įtraukti visi konkretūs laimėjusiam pasiūlyme prisiimti išsipareigojimai.
- Užtikrinkite, kad už sutarties valdymą atsakingi abiejų sutarties šalių asmenys būtų informuoti apie SAVP nuostatas ir turėtų pajėgumų užtikrinti jų taikymą.
- Sutartys ir dokumentai turėtų būti parengiami prieinamu formatu.

5.2. Sutarties įvykdymo sąlygos

Sutarties įvykdymo sąlygose aprašoma, kaip sutartis turi būti įvykdyta. Viešųjų pirkimų direktyvose nurodyta, kad sutarties sąlygos gali apimti ekonominius, su inovacijomis susijusius, aplinkosaugos, socialinius ar su užimtumu susijusius aspektus⁽¹³⁴⁾. Kaip ir dėl atrankos bei sutarties skyrimo kriterijų reikalaujama, kad šios sąlygos būtų susijusios su sutarties dalyku ir įtrauktos į skelbimą arba pirkimo dokumentus. Sąsajos su dalyku reikalavimo reikšmė paaishkinta įrėmintame tekste (dešinėje). Sutarties įvykdymo sąlygos būtinai turi atitikti ES teisę, įskaitant 1 skyriuje nurodytus socialinio ramsčio teisės aktus.

⁽¹³⁴⁾ Direktyvos 2014/24/ES 70 straipsnis, Direktyvos 2014/25/ES 87 straipsnis; taip pat žr. Direktyvos 2014/23/ES 64–66 konstatuojamąsias dalis.

Kad sutarties įvykdymo sąlygos būtų veiksmingos, jos turėtų būti:

- aiškiai parengtos, vengiant bet kokio nereikalingo teisinio žargono,
- pakankamai konkrečios, nurodant terminus ir rezultatus,
- susietos su konkrečia sutarties šalimi arba asmeniu,
- susietos su tinkamomis taisomosiomis priemonėmis, taikytinomis neįvykdžius sąlygų, pvz., su finansinėmis baudomis arba taisomaisiais veiksmais.

Sutarties sąlygos ir sąsajos su dalyku reikalavimas

Sutarties sąlygos laikomos susijusiomis su sutarties dalyku, jei yra susijusios su pagal šią sutartį vykdytiniais darbais, tiektais prekėmis arba teiktinomis paslaugomis bet kuriuo atžvilgiu ir bet kuriame jų gyvavimo ciklo etape, įskaitant veiksmus, susijusius su:

- a) konkrečiu tų darbų, prekių ar paslaugų gamybos, tiekimo, teikimo ar prekybos procesu arba
- b) konkrečiu kito jų gyvavimo ciklo etapo procesu,

net jei tokie veiksniai neapima jų daiktinės materijos (67 straipsnio 3 dalis). Tai reiškia, kad galite įtraukti tokias sąlygas kaip žmogaus teisių paaiskinimas tiekimo grandinėje, sąžininga prekyba arba konkretūs socialiniai sutarties rezultatai. Negalite įtraukti bendrųjų įmonių socialinės atsakomybės reikalavimų, nebent jie priskiriami prie teisinių rangovui taikomų pareigų. Pavyzdžiui, su dalyku nesusijusi sutarties sąlyga būtų reikalavimas, kad įmonė kasmet tam tikrą procentinę savo pelno dalį padovanotų labdaros organizacijai.

Sankcijų ir paskatų vaidmuo užtikrinant SAVP išsamiau aprašytas 5.6 skirsnyje. Socialinių sąlygų, kurios atitinka pirmiau nurodytus kriterijus ir kuriomis atsižvelgiama į įvairius SAVP aspektus, pavyzdžių pateikta 5.1 lentelėje. Šios sąlygos pačios savaime nėra pakankamos; kad jos būtų veiksmingos, jas reikia apibrėžti ir reikia nustatyti jų stebėsenos bei įvykdymo užtikrinimo nuostatas.

5.1 lentelė

SAVP sutarties sąlygų pavyzdžiai

Tema	Sutarties sąlygos projekto pavyzdys ⁽¹⁾
Prieinamumas (sutartyje dėl biuro IRT įrangos)	Rangovas turi suteikti nurodytą prieinamą įrangą, sukonfigūruotą taip, kad ja galėtų naudotis neįgalieji. Su viešuoju pirkėju sutartu laiku bus rengiami neįgaliesiems skirti mokymo kursai, o sutarties galiojimo laikotarpiu per specialų pagalbos centrą bus teikiama tolesnė pagalba.
Socialinė įtrauktis (sutartyje dėl valstybės paslaugų reklamos)	Rangovas atsako už tai, kad būtų pasiekta kiekviena specifikacijose nurodyta tikslinė grupė, ir už specialių į jo pasiūlymą įtrauktų priemonių, kuriomis galima pasiekti vyresnio amžiaus naudotojus, socialinę atskirtį patiriančius ir prieigos prie interneto neturinčius asmenis, įgyvendinimą. Po trijų mėnesių bus atliekama šių priemonių veiksmingumo peržiūra; rangovas turės įgyvendinti visas viešojo pirkėjo nurodytas taisomąsias priemones.
Užimtumas (sutartyje dėl statybos darbų)	Rangovas atsako už bent X [pasiūlyme nurodytas skaičius] asmenų, kurie patenka į vieną arba kelias apibrėžtas nepalankioje padėtyje esančių darbuotojų kategorijas, įdarbinimą, mokymą ir užimtumo užtikrinimą šios sutarties įvykdymo metu. Šio užimtumo sąlygos nustatytos sutarties priede. Būtina teikti mėnesines ataskaitas, kuriose nurodytas įdarbintų ir mokytojų nepalankioje padėtyje esančių darbuotojų skaičius, dirbtos valandos ir gautas darbo užmokestis.

Tema	Sutarties sąlygos projekto pavyzdys ⁽¹⁾
Lyčių lygybė	Rangovas užtikrins, kad visi tiesioginiai sutartį vykdančių darbuotojų vadovai išeitų mokymą apie įdarbinimo ir užimtumo sričių lyčių lygybės aspektus, įskaitant nėštumą ir motinystę; menopauzę; seksualinį priekabiavimą; atostogas dėl šeiminių priežasčių, pvz., vaiko priežiūros atostogas, profesinio bei asmeninio gyvenimo pusiausvyrą, ir pan.
Minimali darbo užmokesčio norma	Rangovas ir visi sutarties vykdymo vietos jurisdikcijoje veikiantys subrangovai laikysis minimalių darbo užmokesčio normų, nustatytų [atitinkamame teisės akte arba kolektyvinėje sutartyje] ir registruos visas dirbtas valandas ir sumokėtus darbo užmokesčius. Viešasis pirkėjas gali bet kada reikalauti susipažinti su šiais įrašais ir sumokėto darbo užmokesčio įrodymais.
Žmogaus ir darbo teisės (sutartyje dėl uniformų)	Rangovas užtikrins, kad vykdant šią sutartį nebūtų pažeidžiamos žmogaus teisės ir aštuonios pagrindinės Tarptautinės darbo organizacijos konvencijos. Visų subrangovų ir jų subrangovų, kuriais naudojama pagal šią sutartį, pavadinimai ir verslo vietos nurodyti sutarties priede. Rangovas patvirtina, kad yra įdiegęs tinkamą, nepriklausomos trečiosios šalies audituojamą sistemą, siekdamas užtikrinti, kad sutarties galiojimo metu būtų galima susipažinti su tikslią informacija apie visų vykdančių sutartį dalyvaujančių asmenų darbo sąlygas.
Etiška prekyba (aprūpinimo maistu ir gėrimais sutartyje)	Maistui ir gėrimams, kurių vertė atitinka bent 5 proc. metinės sutarties kainos, turi būti išduotas <i>Fair Trade</i> arba lygiavertis sertifikatas. Ketvirčio menu planavimo ciklo metu rangovas nurodys, kuriuos sąžiningos prekybos produktus jis siūlo įtraukti į meniu ir kokia yra apskaičiuota jų vertė. Kiekvienų sutarties vykdymo metų pabaigoje sąžiningos prekybos produktų vertė bus patikrinta ir kitiems sutarties vykdymo metams bus įtraukta papildomų sertifikuotų produktų.

⁽¹⁾ Šie sutarčių sąlygų projektaiok tėra orientaciniai ir turėtų būti pritaikomi atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes.

Nuolatinė atitiktis reikalavimams dėl pašalinimo pagrindų

Tam tikrų privalomų ir diskrecinių pašalinimo pagrindų (pvz., susijusių su vaikų darbu ir (arba) prekyba žmonėmis ir socialinės bei darbo teisės laikymusi) vaidmuo vykdant SAVP paaiškintas 4.6 skirsnyje. Šių pagrindinių pareigų turi būti laikomasi ne vien konkrečiu per procedūrą nustatytu momentu.

Sutarties sąlygose turėtų būti reikalaujama nuolatinės atitikties reikalavimams dėl visų privalomų pašalinimo pagrindų ir visų diskrecinių per konkursą taikomų pašalinimo pagrindų per visą sutarties vykdymo laikotarpį ir turėtų būti nustatyta rangovų ir subrangovų atsakomybė reguliariai naujinti pareiškimus. Kaip aprašyta 5.6 skirsnyje, turi būti galima nutraukti sutartį, jei atsiranda naujos informacijos, susijusios su atitiktimi reikalavimams dėl privalomų pašalinimo pagrindų.

Sutarties galiojimo laikotarpiu gali būti atliekama sutarties įvykdymo sąlygų peržiūra. Ja remiantis, laikui bėgant galima didinti užmojų ⁽¹³⁵⁾. Vykdydami socialinius kriterijus, rangovai įgyja patirties ir pasitikėjimo, todėl taip pat turėtų padidėti jų gebėjimai įgyvendinti rezultatus. Apsvarstykite, kaip būtų geriausia skatinti rangovą užtikrinti dar didesnę socialinę vertę: susiejant ją su papildomais mokėjimais pagal sutartį ⁽¹³⁶⁾, susitariant skelbti teigiamus rezultatus arba susiejant socialinius rezultatus su sutarties atnaujinimu ar pratęsimu, kaip nustatyta per konkursą.

⁽¹³⁵⁾ Visi jau skirtų sutarčių pakeitimai turi atitikti sutarčių pakeitimų nuostatas (Direktyvos 2014/24/ES 72 straipsnis, Direktyvos 2014/25/ES 89 straipsnis ir Direktyvos 2014/23/ES 43 straipsnis).

⁽¹³⁶⁾ Žinoma, ši galimybė turi būti jau įtraukta į pirminio pirkimo dokumentus; kitaip bet kuris panašus sutarties pakeitimas turės atitikti sutarčių pakeitimų taisyklių sąlygas (žr. 144 išnašą).

Geroji patirtis

- Nustatykite sutarčių įvykdymo sąlygas, kuriomis būtų galima atsižvelgti į socialinius ir su užimtumu susijusius aspektus ir kurios būtų susijusios su sutarties dalyku.
- Sutarčių sąlygas renkite atidžiai, kad išvengtumėte nereikalingo žargonų; nurodykite terminus ir rezultatus, priskirkite atsakomybę ir įtraukite tinkamas taisomąsias priemones, kurios būtų taikomos neįvykdžius sąlygų.
- Apsvarstykite, ar sutarties galiojimo metu reikėtų didinti socialinių įsipareigojimų užmojų ir kaip būtų galima paskatinti rangovą didinti užmojų.

Valonijos regionas naudojami sutarties nuostatomis dėl profesinės integracijos**Pirkimo tikslai**

Valonijos regionas siekia iki 2020 m. užtikrinti visiškai atsakingus viešuosius pirkimus. Šiuo tikslu jis ėmėsi įvairių viešųjų pirkimų veiksmų, siekdamas paskatinti profesinę integraciją, išvengti socialinio dempingo, paremti MVL, padidinti išteklių naudojimo efektyvumą ir sumažinti poveikį aplinkai.

Metodas

Siekdama remti profesinę integraciją, Valonija parengė standartines į konkursus įtrauktinas socialines nuostatas, kuriomis įmonės įsipareigoja, vykdydamos viešuosius darbus, remti bedarbių mokymosi galimybes. Ši nuostata parengta lanksčiai, kad įmonė galėtų nuspręsti, ar priimti praktikantus tiesiai įtraukiant juos į savo darbuotojų kolektyvą, ar vietoj to tam tikrus darbus (pvz., dailidystės, dažymo, griovimo ir pan.) užsakyti iš socialinių įmonių, kuriose dirba bent 50 proc. darbuotojų, priskiriamų prie neįgalųjų arba nepalankioje padėtyje esančių (pvz., ilgai nedirbančių) asmenų grupės. Taip įgyvendinamas profesinės integracijos metodas, grindžiamas viešojo pirkėjo, įmonių, socialinių įmonių ir mokymo organizacijų partnerystė. Valonija taip pat yra įsteigusi pagalbos centrą, padedantį viešiesiems pirkėjams integruoti nuostatas į konkursus, o įmonėms – jas vykdyti. Internetu taip pat paskelbti keli rekomendaciniai dokumentai ir priemonės.

Rezultatai

Iki 2018 m. gruodžio mėn. socialinės nuostatos buvo įtrauktos į 442 sutartis (jų vertė siekė iš viso beveik 400 mln. EUR). Buvo sukurta 410 praktikos vietų ir sudaryta 70 subrangos sutarčių su socialinėmis įmonėmis. 78 proc. iš 129 sutarčių, į kurias įtrauktos socialinės nuostatos, buvo įvykdytos visiškai, 9 proc. – iš dalies, o 13 proc. – neįvykdytos. 83 proc. praktikos vietų buvo sukurtos profesijose, kuriose trūksta kvalifikuotų darbuotojų (įskaitant elektros inžineriją, dailidystę ir statybą). Baigę mokymą, 60 proc. ilgalaikių praktikantų sudarė neterminuotas arba terminuotas darbo sutartis (atitinkamai 29 proc. ir 31 proc.). Galiausiai trisdešimčiai socialinių įmonių už subrangos paslaugas sumokėta daugiau kaip 3,5 mln. EUR.

Igyta patirtis

Praėjus penkeriems metams nuo tada, kai buvo paskelbtos pirmosios sutartys su socialinėmis nuostatomis, matyti teigiami rezultatai: viešieji pirkimai pasirodė esantys gera priemone skatinti profesinį mokymą ir plėtoti tradicinių bei socialinių įmonių partnerystę. Raktas į sėkmę buvo stiprus politinis įsipareigojimas ir visų susijusių suinteresuotųjų subjektų įsitraukimas į projektą. Ateityje Valonija stengsis dar labiau supaprastinti procedūras, kad sumažėtų su socialinių nuostatų įgyvendinimu ir stebėseną susijusi administracinė našta.

5.3. Socialinio poveikio sutarčių sudarymas

Pagal įprastines sutartis mokėjimas grindžiamas konkrečia rangovo vykdoma veikla. Kad ir kokia ši veikla būtų: biuro reikmenų tiekimas, kelio tiesimas ar socialinės priežiūros paslaugų teikimas, – mokėjimas gaunamas už nustatytos veiklos užbaigimą. Vis dėlto pagal daugelį viešųjų sutarčių rūšių viešąjį pirkėją labiau domina ne pati veikla, bet jos rezultatas. Tai itin pasakytina apie sutartis, į kurias įtrauktas socialinis aspektas. Pavyzdžiui, jei rengiate konkursą, siekdami užtikrinti, kad paslaugų teikėjai dirbtų su ankstesniais nusikaltėliais, galbūt norėtumėte sumažinti recidyvą. Socialinio poveikio sutartyje būtų galima nustatyti tikslią recidyvo normą (mažesnę nei pradinės padėties) ir dalį sutarties mokėjimo rezervuoti sėkmingam šio rodiklio įgyvendinimui.

Europoje ir visame pasaulyje sudaromose viešosiose sutartyse galima rasti įvairių mokėjimo pagal rezultatus formų, kurios nustatomos atsižvelgiant į būtinybę užtikrinti didesnę paslaugų teikimo veiksmingumą ir pademonstruoti kainos ir kokybės santykį. Kartais jos kritikuojamos už tai, kad paslaugų teikėjai verčiami prisiimti pernelyg didelę riziką, ypač jei paslaugą teikia mažesnės įmonės, labdaros organizacijos arba socialinės įmonės, kurių galimybės prisiimti finansinę riziką yra ribotos. Todėl buvo sukurti keli socialinio poveikio sutarčių modeliai, kuriais mažinama paslaugų teikėjui kylanti rizika. Pagal vieną iš šių modelių paslaugų teikėjui mokama premija už tuos socialinius rezultatus, kurie viršija pagrindinius viešojo pirkėjo lūkesčius, pvz., įdarbintų daugiau nei tikėtasi bedarbių. Rengiant šių rūšių sutartis, reikia atidumo nustatant tinkamus pageidaujamus rezultatus, pagrindinį lygį ir papildomų mokymų lygius, bet šiomis sutartimis galima veiksmingai paskatinti siekti geresnių rezultatų. Socialinio poveikio sutartys dažnai yra sėkmingos, jei palaikoma partnerystė su socialinėmis įmonėmis ir paslaugos kuriamos bendrai ⁽¹³⁷⁾.

Kitas modelis yra socialinio poveikio obligacija (SPO), dar vadinama poveikio vystymuisi obligacija (PVO), kai ji taikoma besivystančiai šaliai. SPO šalys yra bent trys: viešasis pirkėjas (kartais jis vadinamas mokėtoju už rezultatus), paslaugos teikėjas ir privatus investuotojas (riziką prisiimantis subjektas). Viešasis pirkėjas nustato socialinio poveikio obligacijai tinkamą sritį (pvz., visuomenės sveikatos kampanijas, mokymą, aktyvias darbo rinkos priemones) ir apibrėžia norimus pasiektinus rezultatus (pvz., įdarbintų pažeidžiamoje padėtyje esančių asmenų arba neįgaliųjų skaičių, su sveikata susijusius rezultatus, išlikimą švietimo sistemoje). Privatus investuotojas teikia kapitalo finansavimą, kuriuo naudojantis mokama paslaugos teikėjui ir kurią viešasis pirkėjas grąžina tik pasiekus nustatytus rezultatus. Paslaugos teikėjas teikia paslaugą ir gali gauti papildomų mokėjimų, atsižvelgiant į rezultatus. Svarbiausias SPO klausimas yra, kaip įvertinti rezultatus; kartais šį vertinimą atlieka nepriklausoma trečioji šalis. Atsižvelgiant į sutarčių struktūrą ir paslaugų teikėjo atrankos procesą, SPO gali patekti į viešųjų direktyvų taikymo sritį arba ne.

Naudojimasis socialinio poveikio obligacijomis, siekiant pagerinti mokymosi rezultatus Lisabonoje

Pirkimo tikslas

2015 m. Lisabonos savivaldybė išleido programavimo akademijos „Junior Code Academy“ socialinio poveikio obligaciją (SPO), kuria siekta sumažinti į kitą klasę neperkeliamų arba per anksti mokyklą paliekančių vaikų skaičių. Ji taip pat siekė surinkti įrodymų apie kompiuterinio programavimo poveikį kognityviniams įgūdžiams, įskaitant mokymosi rezultatus ir gebėjimus spręsti problemas, kuriais būtų galima remtis formuojant viešąją politiką.

Metodas

SPO pirmiausia buvo skirta trimis viešosioms Lisabonos mokykloms. Kiekvienoje mokykloje buvo pasirinkta mokinių klasė, kurioje kartą per savaitę buvo rengiamos dvi valandų trukmės kompiuterinio programavimo pamokos. Be to, kiekvienoje mokykloje buvo sudaryta kontrolinė grupė, su kuria būtų galima palyginti kompiuterinio programavimo klasės vaikų rezultatus, atsižvelgiant į pagerėjimą portugalų kalbos, matematikos, loginio mąstymo ir problemų sprendimo srityse. Siekdama sumažinti šio bandomojo projekto riziką, Lisabona sudarė SPO su fondu „Calouste Gulbenkian Foundation“, kuris skyrė išankstinį 120 000 EUR finansavimą. Šį finansavimą miestas išpareigojo grąžinti, kai vykdant projektą bus pasiekti sutarti rezultatai (juos turėjo įvertinti nepriklausomas vertintojas) ir jei jie bus pasiekti.

⁽¹³⁷⁾ Daugiau informacijos apie socialinio poveikio sutarčių sudarymą ir socialinio poveikio obligacijas pateikta adresu <https://golab.bsg.ox.ac.uk/the-basics>.

Rezultatai

Bandomojo projekto pabaigoje buvo nustatyta, kad kompiuterinio programavimo pamokose dalyvavusių mokinių matematiniai ir loginio argumentavimo įgūdžiai pagerėjo. Vis dėlto buvo pasiekti ne visi sutarti SPO rodikliai, todėl Lisabona fondui „Calouste Gulbenkian Foundation“ grąžino apie 25 proc. pirminių jo investicijų.

Igyta patirtis

Socialinio poveikio obligacijomis galima naudotis, siekiant sumažinti novatoriškų bandomųjų projektų finansavimo riziką. Vis dėlto, daugiau rezultatų gali paaiškėti po ilgesnio laiko, todėl bandomųjų projektų laikotarpis turėtų būti pakankamai ilgas, kad investuotojai galėtų pasiekti pageidaujamą poveikį. Šiuo atveju vykdant stebėseną paaiškėjo, kad, laikui bėgant, rezultatai gerėjo, todėl galima spėti, kad pageidaujamą poveikį būtų buvę galima pasiekti per ilgesnį laikotarpį.

Šaltiniai: <http://www.oecd.org/cfe/leed/SIBsExpertSeminar-SummaryReport-FINAL.pdf> ir <https://maze-impact.com/report-sib-junior-code-academy/>.

Novatoriški viešųjų paslaugų sutarčių sudarymo ir finansavimo metodai nuolat plėtojami, todėl planavimo etape pravartu apsvarstyti jų pranašumus ir trūkumus. Pirmiau aprašyti modeliai gali padėti paskatinti socialinių rezultatų įgyvendinimą, sustiprinti aktyvesnę bendradarbiavimą viešajame sektoriuje ir viešojo sektoriaus bendradarbiavimą su kitais suinteresuotaisiais subjektais, įskaitant socialines įmones, ir atskleisti galimybes naudotis naujais išteklių, pasinaudojant privačiojo sektoriaus lėšomis. Vis dėlto jie pasižymi savomis išlaidomis ir rizika. Konsultuojantis su kitais viešaisiais pirkėjais, kurie jau yra pasinaudoję šiais modeliais, jums gali būti lengviau nustatyti jų tinkamumą jūsų poreikiams.

Geroji patirtis

- Apsvarstykite, ar į jūsų sutartį reikėtų įtraukti su apibrėžtais socialiniais rezultatais susijusius mokėjimus, ir bendradarbiaudami su paslaugų teikėjais nustatykite tinkamus tikslus, rodiklius ir palankias mokėjimo sąlygas.
- Stenkitės sukurti tokią sistemą, kuria būtų galima proporcingai pasiekti visas tikslines grupes. Venkite situacijų, kuriose finansiniu požiūriu daugiau dėmesio galėtų būti skiriama ne pažeidžiamiausioms grupėms, bet tiems naudos gavėjams, kurių socialines problemas spręsti lengviau.
- Jei dėl rizikos ir kapitalo finansavimo stokos jūsų galimybės užtikrinti socialinį poveikį yra ribotos, galbūt norėtumėte apsvarstyti galimybę pritraukti privačių investicijų socialinio poveikio obligacijomis.
- Atidžiai įvertinkite šių metodų pranašumus ir trūkumus. Jei įmanoma, prieš taikydami šiuos modelius pasitarkite su kitais viešaisiais pirkėjais, kurie panašius modelius jau yra įgyvendinę. Apsvarstykite galimus teigiamus ir neigiamus rezultatus, pvz., atsižvelgdami į galimas dideles pradines sąnaudas, kurių reikia norint inicijuoti socialinio poveikio sutartis ir SPO, ir šių sutarčių bei obligacijų išlaidų efektyvumą.

5.4. Atitikties stebėseną

Rangovui gali būti sudėtinga įgyvendinti socialines nuostatas, ypač jei jos yra naujos. Galite tikėtis, kad sutarčiai valdyti abiem jos šalims prireiks papildomo laiko ir išteklių, todėl būtų pravartu užtikrinti atvirą šalių tarpusavio bendravimą, kad būtų galima nustatyti ir spręsti problemas. Jūsų sutartyje taip pat turėtų būti nustatyti formalesni atitikties stebėsenos mechanizmai. Tinkama stebėsenos forma priklauso nuo kelių veiksnių:

- socialinių nuostatų pobūdžio, pvz., ar jos susijusios su tiekimo grandine arba galutiniais naudotojais,
- su šių nuostatų taikymu susijusios abiejų šalių patirties,
- šalių pasitikėjimo viena kita ir bendravimo,
- veiksmingai rezultatų stebėsenai skiriamų išteklių bei pajėgumų ir
- galimybių vykdant stebėseną naudotis tinkamų trečiųjų šalių pagalba.

Apskritai galima išskirti keturias sutarčių stebėsenos formas: kliento, rangovo, bendrą arba trečiosios šalies. Toliau pateiktoje lentelėje apibendrinamos pagrindinės šių keturių metodų ypatybės.

Stebėsenos tipas	Pagrindinės ypatybės
Kliento	Viešasis pirkėjas atsako už socialinių nuostatų laikymosi stebėseną ir už jų nesilaikymą gali taikyti sankcijas.
Rangovo	Rangovas atsako už informacijos apie tai, kaip laikosi socialinių nuostatų, surinkimą ir pateikimą (informacijos apie save pateikimas).
Bendra	Rangovas atsako už informacijos surinkimą ir pateikimą, o viešasis pirkėjas – už šios informacijos peržiūrą arba tikrinimą. Arba rangovas gali būti atsakingas už kai kurių, o viešasis pirkėjas – už kitų aspektų stebėseną.
Trečiosios šalies	Trečioji šalis, pvz., auditorius arba sertifikavimo įstaiga, atsako už socialinių nuostatų laikymosi stebėseną ir ataskaitų teikimą.

Kad ir kurį modelį pasirinktumėte, sutartyje svarbu paskirstyti atsakomybę už stebėseną, apibrėžti veiklą (pvz., klausimynai, posėdžiai, patikrinimai, ataskaitos, auditai), nustatyti jos dažnumą ir problemų sprendimo bei tarpininkavimo priemones, kurios būtų taikomos, jei kiltų problemų. Nustatydami stebėsenos mechanizmus, pagal kuriuos konkurso dalyvis turi teikti informaciją, atsižvelkite į įrodymų, kurių reikės norint tinkamai stebėti sutarties vykdymą pobūdį, išsamumą ir tipą. Turėtumėte apsvarstyti, kokia informacija iš tikrųjų svarbi ir proporcinga sutarties pobūdžio bei rizikos atžvilgiu, ir nustatyti savo organizacijos pajėgumus vertinti ir tikrinti šią informaciją. Pavyzdžiui, vykdant paslaugos prieinamumo stebėseną, būtų pravartu nustatyti stebėseną vykdančių subjektų profilius, reikalaujant pateikti atitinkamus pažymėjimus, kuriais įrodoma jų praktinė patirtis. Taisomosios priemonės, kurių būtų galima imtis socialinių nuostatų pažeidimo atveju, aprašytos 5.6 skirsnyje. Kad šias priemones būtų galima taikyti lengviau, labai svarbu tiksliai registruoti visą stebėsenos veiklą.

Geroji patirtis

- Iš anksto apsvarstykite, kiek papildomai laiko ir išteklių gali prireikti socialinių nuostatų laikymuisi stebėti.
- Labai veiksmingas gali būti neformalios, atviros komunikacijos ir formalesnės stebėsenos derinys.
- Atsižvelgdami į socialinių nuostatų pobūdį ir kitus veiksnius, apsvarstykite, kokia stebėseną būtų tinkamiausia jūsų sutarčiai: kliento, rangovo, bendra ar trečiosios šalies.
- Sutartyje aiškiai priskirkite atsakomybę už stebėseną ir nustatykite veiklą, jos dažnumą ir taikysimas problemų sprendimo bei tarpininkavimo priemones.

5.5. Subranga

Subranga įtraukiama į daugelį viešųjų sutarčių, todėl į ją reikia atsižvelgti rengiant SAVP nuostatas bei užtikrinant jų vykdymą. Pagal viešųjų pirkimų direktyvas galite reikalauti, kad konkurso dalyviai savo pasiūlymuose nurodytų visas sutarties dalis, kurias subrangos sutartimi ketina pavesti vykdyti trečiosioms šalims, ir visus siūlomus subrangovus ⁽¹³⁸⁾. Be to, galite tikrinti arba galite būti įpareigoti pagal nacionalinės teisės aktus tikrinti, ar yra kuriems nors žinomiems subrangovams taikytinų pašalinimo pagrindų ⁽¹³⁹⁾. Jei taip, galite turėti reikalauti, kad konkurso dalyviai šiuos subrangovus pakeistų.

⁽¹³⁸⁾ Direktyvos 2014/24/ES 71 straipsnio 2 dalis, Direktyvos 2014/25/ES 88 straipsnio 2 dalis ir Direktyvos 2014/23/ES 42 straipsnio 2 dalis.

⁽¹³⁹⁾ Direktyvos 2014/24/ES 71 straipsnio 5 dalis, Direktyvos 2014/25/ES 88 straipsnio 5 dalis ir Direktyvos 2014/23/ES 42 straipsnio 3 dalis.

Skirdami sutartį turėtumėte prašyti rangovo pateikti savo subrangovų pavadinimus, kontaktinę informaciją ir teisinius atstovus, jei jie tuo metu žinomi. Pagal sutartį turėtų būti reikalaujama, kad, pasikeitus šiai informacijai arba paskyrus naują subrangovą, rangovas jums apie tai praneštų. Šie informavimo reikalavimai pagal viešųjų pirkimų direktyvas privalomi viešojo pirkėjo tiesiogiai prižiūrimame objekte vykdomų darbų pirkimo sutarčių ir teikiamų paslaugų atveju ⁽¹⁴⁰⁾. Kitų sutarčių atveju jie yra savanoriški ⁽¹⁴¹⁾, bet įgyvendinant SAVP labai rekomenduotini. Neturint pagrindinės informacijos apie tai, kas yra subrangovai ir kur jie veikia, gali būti labai sunku užtikrinti socialinių nuostatų laikymąsi. Šie informavimo reikalavimai taip pat turėtų būti taikomi subrangovų subrangovams ir kitiems tiekimo grandinėje veikiantiems subjektams.

Be informacijos apie tai, kas yra subrangovai, jūsų sutartimi taip pat turėtų būti užtikrinama, kad jiems būtų taikomi direktyvose nustatyti pagrindiniai socialiniai įpareigojimai. Jie apima privalomus ir diskrecinius pašalinimo pagrindus (įskaitant vaikų darbo ir prekybos žmonėmis draudimą, reikalavimus mokėti mokesčius, socialinio draudimo įmokas ir pan.) ir įpareigojimą vykdant sutartį laikytis taikomų aplinkos apsaugos, socialinės ir darbo teisės aktų, kaip nustatyta socialinėje ir aplinkosaugos nuostatoje ⁽¹⁴²⁾ (žr. 4.5 skirsnį). Kaip aprašyta 5.2 skirsnyje, sutarties sąlygose turėtų būti reikalaujama nuolat atitikti reikalavimus dėl visų privalomų pašalinimo pagrindų ir visų taikomų diskrecinių pagrindų. Turėtumėte reikalauti, kad visi subrangovai pateiktų savo atitikties deklaracijas ir reguliariai jas naujintų.

Atsakomybė už socialinės ir aplinkosaugos nuostatos pažeidimus gali būti bendroji, tenkanti rangovui ir subrangovams, jei taip nustatyta nacionalinės teisės aktuose (arba solidarioji). Pagrindinėje sutartyje taip pat gali būti nurodyta, kad socialinės nuostatos turi būti įtraukiamos į visas subrangos sutartis, bet kad pagrindiniam rangovui tenka bendroji atsakomybė užtikrinti jų laikymąsi per visą gamybos, prekių tiekimo arba paslaugų teikimo procesą. Atkreipkite dėmesį į tai, kad socialinėje ir aplinkosaugos nuostatoje nurodyti taikomi teisės aktai ir kolektyvinės sutartys skiriasi atsižvelgiant į subrangovo vietą. Remiantis jūsų turima informacija apie visus subrangovus, būtų tikslinga nurodyti, kurie teisės aktai taikomi.

Vienas iš subrangos aspektų, kuris taip pat turi ekonominių bei socialinių padarinių, yra laiku atliekami pagrindinio rangovo mokėjimai subrangovams. Vėluojantys mokėjimai subrangovams gali turėti žalingą domino efektą, kuris gali sumažinti visos tiekimo grandinės atsparumą, nes mokėjimų vėlavimas persiduoda nuo vieno tiekėjo kitam. Galite padėti išvengti šio efekto ir skatinti greitą atsiskaitymą. Pavyzdžiui naudodamiesi sutarties nuostatomis galite reikalauti, kad pagrindinis rangovas teiktų informaciją apie tai, kad laiku moka subrangovams, ypač jei jie yra MVĮ. Pavėlavęs atsiskaityti, pagrindinis rangovas turėtų įrodyti, kad sumokėjo teisės aktais nustatytas palūkanas. Direktyvose 2014/24/ES ir 2014/25/ES taip pat nurodyta galimybė, subrangovo prašymu, mokėti tiesiai jam ⁽¹⁴³⁾. Atkreipkite dėmesį į tai, kad pirkimo dokumentuose turite nurodyti šio mokėjimo būdo tvarką.

Geroji patirtis

- Registruokite visus pagal jūsų sutartį veikiančius subrangovus ir jų subrangovus; pasikeitus šiai informacijai, pagrindinis rangovas turėtų būti atsakingas už jos atnaujinimą.
- Reikalaukite, kad pagrindinis rangovas užtikrintų pagrindinių socialinių įsipareigojimų įtraukimą į visas subrangos sutartis, įskaitant privalomus ir diskrecinius pašalinimo pagrindus, taip pat atitiktį socialinėje ir aplinkosaugos nuostatoje nustatytiems taikomiems teisės aktams.
- Jei subrangovas kuriuos nors socialinius įsipareigojimus pažeidžia, pagrindinis rangovas privalo jį pakeisti.
- Apsvarstykite, kaip, laikantis nacionalinės teisės aktų, būtų geriausia taikyti bendrą arba solidariąją atsakomybę už sutartyje nustatytų socialinių įsipareigojimų pažeidimus.

⁽¹⁴⁰⁾ Direktyvos 2014/24/ES 71 straipsnio 5 dalis, Direktyvos 2014/25/ES 88 straipsnio 5 dalis ir Direktyvos 2014/23/ES 42 straipsnio 3 dalis.

⁽¹⁴¹⁾ Nebent nustatyta, kad privaloma pagal nacionalinę teisę, kaip nurodyta Direktyvos 2014/24/ES 71 straipsnio 5 dalyje ir Direktyvos 2014/25/ES 88 straipsnio 5 dalyje.

⁽¹⁴²⁾ Direktyvos 2014/24/ES 18 straipsnio 2 dalis, Direktyvos 2014/25/ES 36 straipsnio 2 dalis ir Direktyvos 2014/23/ES 30 straipsnio 3 dalis.

⁽¹⁴³⁾ Direktyvos 2014/24/ES 71 straipsnis 3 dalis ir Direktyvos 2014/25/ES 88 straipsnio 3 dalis.

Viešieji pirkimai ir žmogaus teisės. Švedijoje taikomas išsamaus patikrinimo reikalavimas subrangovams

Pirkimo tikslas

Stokholmo regionas (buvusioji Stokholmo lėno taryba) buvo vienas pirmųjų nuo 2010 m. rugsėjo mėn. pradėjęs taikyti aplinkosaugos ir socialinius kriterijus IRT srityje, kai pirmąkart sudarė sutartį su „Dell“ dėl stalinių ir nešiojamųjų kompiuterių tiekimo savo viešojo sektoriaus darbuotojams. 2014 m. rugsėjo mėn. regionas su perpardavėju „Atea“, kuris taip pat tiekia „Dell“ kompiuterius, pasirašė naują ketverių metų trukmės preliminariąją sutartį dėl kompiuterių už 156 mln. SEK (17 mln. EUR). Pagal sutartį subrangovas buvo „Dell“.

Metodas

2013 m. lapkričio mėn. Danijos NVO „DanWatch“ paskelbė ataskaitą dėl darbo teisių ir saugos pažeidimų keturiuose Kinijoje veikiančiose elektronikos gamyklose, tiekiančiose įvairių prekių ženklų elektroniką, įskaitant „Dell“. Ataskaitoje pateikta įrodymų apie rimtus darbo teisių ir saugos pažeidimus, įskaitant: per ilgą darbo laiką (iki 74 valandų per savaitę); priverstinius viršvalandžius ir darbo užmokesčius, nesiekiančius vietos teisės aktuose nustatyto minimaliojo darbo užmokesčio, ir netinkamas darbuotojų sveikatos ir saugos sąlygas. 2014 m. pradžioje sužinojęs apie šią ataskaitą, Švedijos lėnų tarybų viešųjų pirkimų socialinės atsakomybės tinklas susisiekė su „Dell“ ir pradėjo ilgalaikį bendradarbiavimo procesą, siekdamas užtikrinti, kad įmonė, naudodamasi visais savo švertais ir pajėgumais, atitaisytų darbo teisių pažeidimus padarytą žalą ir užkirstų kelią šių pažeidimų pasikartojimui.

Rezultatai

Siekdamas užtikrinti išsamesnius „Atea“ ir subrangovo „Dell“ atliekamus patikrinimus ir atitiktį lėno tarybos darbo standartų kodeksui su atitinkama sutartimi susijusioje tiekimo grandinėje, Stokholmas pridėjo keturias toliau išvardytas atitikties užtikrinimo sąlygas. Pagal jas reikalauta, kad rangovas „Atea“: pagerintų rizikos nustatymą ir jos valdymą; padidintų tiekimo grandinės skaidrumą; pagerintų socialinio audito kokybę ir parengtų trumpalaikį ir ilgalaikį atitikties užtikrinimo planą. Švedijos lėnų tarybos labai prisidėjo prie išsamaus žmogaus teisių paisymo tikrinimo pasaulinėse tiekimo grandinėse ir padėjo padidinti tiek pagrindinio rangovo, tiek IT perpardavėjo bei pasaulinio kompiuterių prekių ženklo gebėjimus atsakingai valdyti savo tiekimo grandines.

Igyta patirtis

Teisiškai privalomų sutarčių įvykdymo sąlygų reikia, kad rangovus ir subrangovus būtų galima patraukti atsakomybėn, jei nevykdo veiksmingo išsamaus patikrinimo dėl žmogaus teisių. Nuostatų veiksmingumą galima padidinti užtikrinant ilgalaikį rangovo ir subrangovo įsitraukimą ir bendradarbiaujant su kitais viešaisiais pirkėjais, siekiant padidinti jų sverto poveikį. Stokholmo patirtis rodo, kad perpardavėjai ir platintojai gali vykdyti veiksmingą išsamų patikrinimą, o viešieji pirkėjai turėtų didinti vidaus pajėgumus, kad galėtų traukti rangovus atsakomybėn. Norint pagerinti išsamų žmogaus teisių paisymo patikrinimą, būtina užtikrinti skaidrumą; viešieji pirkėjai turėtų siekti, kad žmogaus teisių ir darbo teisių paisymas būtų tikrinamas nepriklausomai, pvz., bendradarbiaujant su darbuotojais (šiuo atveju su partnerės NVO pagalba).

Šaltinis: Public Procurement and Human Rights Due Diligence to Achieve Respect for Labour Rights Standards in Electronics Factories: A Case Study of the Swedish County Councils and the Dell Computer Corporation.

5.6. Problemų sprendimas

Kartais problemų sutarties vykdymo etapu gali kilti net jei sutartis valdoma kuo geriausiai. Patartina turėti priemonių su SAVP nuostatomis susijusioms problemoms spręsti. Nors su sutartinėmis sankcijomis ir taisomosiomis priemonėmis susijusios taisyklės įvairiose jurisdikcijose skiriasi, pagrindiniai taikomi principai yra panašūs. Pirmiausia suteikite galimybę atkreipti rangovo dėmesį į problemas, o rangovui – per nustatytą terminą pateikti atsakymą. Šis laikotarpis gali skirtis atsižvelgiant į problemos sunkumą: pvz., gavus pranešimą apie naudojimąsi neteisėtu darbu vykdančią sutartį, atsakymo gali prireikti per dieną arba dvi, o problemos, susijusios su internetine duomenų baze, kurioje nurodytos subrangovų vietos, gali būti sprendžiamos ilgiau. Nors kiekvienos galimos problemos iš anksto numatyti nepavyks, pabandykite išnagrinėti pagrindinius galimus scenarijus ir atitinkamai parenkite nuostatas.

Jei problema per nustatytą laikotarpį neišsprendžiama, ją reikia perduoti spręsti aukštesniu valdymo lygmeniu, sutartį valdančiai tarybai arba objektyviai trečiajai šaliai, pvz., mediatoriui. Neišsprendus problemos šiuo lygmeniu, gali būti taikomos konkrečios sankcijos, pvz., gali būti nustatomos finansinės baudos, sutartis gali būti sutrumpinama arba net nutraukiama. Viešųjų pirkimų direktyvose reikalaujama užtikrinti, kad viešieji pirkėjai galėtų nutraukti viešąją sutartį nustačius, kad sutarties skyrimo metu rangovui buvo taikomas kuris nors iš privalomų pašalinimo pagrindų⁽¹⁴⁴⁾. Galbūt norėtumėte šį reikalavimą išplėsti, įtraukdami kitų socialinių nuostatų pažeidimus, ir nustatyti galimybę paskirti sutartį kitam reikalavimus atitinkančiam konkurso dalyviui arba įsitraukti viešajam pirkėjui, kad jis galėtų tiesiogiai valdyti subrangos sutartis⁽¹⁴⁵⁾. Šios nuostatos neturėtų trukdyti jums naudotis kitomis pagal nacionalinę teisę galimomis taisomosiomis priemonėmis.

Geroji patirtis

- Sutartyse reikėtų nustatyti kelias priemones ir procedūras, kurias taikant būtų galima spręsti įgyvendinant socialines nuostatas kylančias problemas.
- Turėtumėte įtraukti nuostatą, pagal kurią galėtumėte nutraukti sutartį, jei sutarties skyrimo metu rangovui buvo taikomas kuris nors iš privalomų pašalinimo pagrindų.

Valymo paslaugų teikėjų auditas, siekiant patikrinti atitiktį socialiniams kriterijams Katalonijoje (Ispanija)

Pirkimo tikslai

2018 m. Katalonijos regioninė vyriausybė skyrė 75 mln. EUR vertės preliminariąją sutartį dėl visų pastatų, patalpų ir infrastruktūros valymo paslaugų. Į konkursą buvo įtraukti socialiniai ir aplinkosauginiai kriterijai ir nuostatos. Siekdama pagerinti galimybes dalyvauti konkurse MVĮ ir socialinėms įmonėms, Katalonijos regioninė vyriausybė suskaidė sutartį į devynias pirkimo dalis, o vieną rezervavo specialiesiems užimtumo centrams ir reintegracijos įmonėms, kurios taip pat galėjo teikti pasiūlymus kitoms pirkimo dalims.

Metodas

Surengusi išsamų bendradarbiavimo su rinka procesą, Katalonijos regioninė vyriausybė nustatė įvairius socialinius konkurso kriterijus, įskaitant darbuotojų sveikatos ir saugos aspektus, lyčių lygybės užtikrinimo priemones, asmeninio ir šeiminio gyvenimo derinimo priemones, incidentų šalinimo procedūrą ir apribojimus pavojingoms medžiagoms tekstilėje, iš kurios pagamintos uniformos. Konkurso dalyvių buvo prašoma pateikti stebėsenos planą, siekiant užtikrinti, kad jie galėtų įvykdyti tvarumo reikalavimus.

Rezultatai

Šešiolikoje iš 39 įmonių, kurioms buvo leista sudaryti preliminariąją sutartį, (t. y. visose sutartis šiuo metu vykdančiose įmonėse) buvo atliktas auditas, siekiant patikrinti jų atitiktį socialiniams kriterijams. Audito komanda, kurią sudarė Darbo santykių ir darbo kokybės generalinio direktorato specialistai (Užimtumo, socialinių reikalų ir šeimos ministerija), analizavo darbuotojų požiūrį ir nuomones, mokamą darbo užmokestį, darbo sutartis ir darbo laiką, siekdama patikrinti, ar vykdomi kriterijai. Buvo nustatyti keli neatitikties atvejai. Bendradarbiaujant su paslaugų teikėjais, Katalonijos regioninei vyriausybei pavyko pagerinti socialinius paslaugų vykdymo aspektus. Į šio audito rezultatus ir naujo rinkos konsultacijų raundo įžvalgas buvo atsižvelgta rengiant kitą preliminariąją sutartį, kuri galios nuo 2018 m. sausio mėn. iki 2020 m. sausio mėn.

Igyta patirtis

Labai daug dėmesio reikėtų skirti išsamiai rinkotyrai ir išankstinėms rinkos konsultacijoms. Jei įtraukiamos socialinės ir aplinkosaugos nuostatos, būtinai reikia iš anksto apie jas išpėti rangovus, siekiant užtikrinti, kad jas būtų įmanoma įgyvendinti, parengti stebėsenos planą ir skirti jam įgyvendinti žmogiškųjų ir ekonominių išteklių. Be to, į sutartį reikėtų įtraukti tinkamas sankcijas už reikalavimų nesilaikymą.

5.7. Patirtis būsimoms sutartims

Kad SAVP būtų sėkmingi, viešieji pirkėjai turi mokytis iš savo ir kitų patirties. Tai įmanoma tik dokumentuojant SAVP rezultatus – taip pat jei kilo problemų – ir apie juos informuojant. Šiame vadove pateikta daug pavyzdžių, o kartu su jais nurodyta viešojo pirkėjo patirtis. Savo organizacijoje apsarstykite, kaip būtų galima rinkti informaciją apie SAVP priemonių įgyvendinimą ir kaip šia informacija būtų galima pasidalyti. Dalytis ja būtų galima, pvz., organizuojant

⁽¹⁴⁴⁾ Direktyvos 2014/24/ES 73 straipsnio b punktas, Direktyvos 2014/25/ES 90 straipsnio b punktas ir Direktyvos 2014/23/ES 44 straipsnio b punktas.

⁽¹⁴⁵⁾ Sutarties paskyrimas kitam reikalavimus atitinkančiam konkurso dalyviui arba viešojo pirkėjo įsitraukimas siekiant tiesiogiai valdyti subrangos sutartis yra sutarties pakeitimas, kuris turi atitikti taisyklėse dėl sutarčių pakeitimų nustatytas sąlygas (Direktyvos 2014/24/ES 72 straipsnio 1 dalies d punktas, Direktyvos 2014/25/ES 89 straipsnio 1 dalies d punktas ir Direktyvos 2014/23/ES 43 straipsnio 1 dalies d punktas).

renginius kitiems pirkėjams ir tiekėjams, dalyvaujant nacionaliniuose arba Europos tinkluose ir projektuose arba skelbiant ataskaitas ar atvejų tyrimus. Taip pat galite prašyti grįžtamąsias informacijas iš naudotojų ir jų asociacijų, kad galėtumėte daugiau sužinoti apie tai, kaip sutartimi apskritai atsižvelgta į jų poreikius ir ar priemonės, kuriomis siekta į juos atsižvelgti, buvo pakankamos. Taip padėsite ne tik kitiems, bet ir pareklamuosite savo pastangų rezultatus savo organizacijoje, todėl padidinsite supratimą apie tai, kas buvo veiksminga, o kas – ne. Jei įmanoma, į šią veiklą turėtumėte aktyviai įtraukti rangovą, pripažindami jo indėlį įgyvendinant SAVP.

Valymo paslaugų teikėjų auditas, siekiant patikrinti atitiktį socialiniams kriterijams Katalonijoje (Ispanija)

Pirkimo tikslai

2018 m. Katalonijos regioninė vyriausybė skyrė 75 mln. EUR vertės preliminariąją sutartį dėl visų pastatų, patalpų ir infrastruktūros valymo paslaugų. Į konkursą buvo įtraukti socialiniai ir aplinkosauginiai kriterijai ir nuostatos. Siekdama pagerinti galimybes dalyvauti konkurse MVĮ ir socialinėms įmonėms, Katalonijos regioninė vyriausybė suskaidė sutartį į devynias pirkimo dalis, o vieną rezervavo specialiesiems užimtumo centrams ir reintegracijos įmonėms, kurios taip pat galėjo teikti pasiūlymus kitoms pirkimo dalims.

Metodas

Surengusi išsamų bendradarbiavimo su rinka procesą, Katalonijos regioninė vyriausybė nustatė įvairius socialinius konkurso kriterijus, įskaitant darbuotojų sveikatos ir saugos aspektus, lyčių lygybės užtikrinimo priemones, asmeninio ir šeiminio gyvenimo derinimo priemones, incidentų šalinimo procedūrą ir apribojimus pavojingoms medžiagoms tekstilėje, iš kurios pagamintos uniformos. Konkurso dalyvių buvo prašoma pateikti stebėsenos planą, siekiant užtikrinti, kad jie galėtų įvykdyti tvarumo reikalavimus.

Rezultatai

Šešiolikoje iš 39 įmonių, kurioms buvo leista sudaryti preliminariąją sutartį, (t. y. visose sutartis šiuo metu vykdančiose įmonėse) buvo atliktas auditas, siekiant patikrinti jų atitiktį socialiniams kriterijams. Audito komanda, kurią sudarė Darbo santykių ir darbo kokybės generalinio direktorato specialistai (Užimtumo, socialinių reikalų ir šeimos ministerija), analizavo darbuotojų požiūrį ir nuomones, mokamą darbo užmokestį, darbo sutartis ir darbo laiką, siekdama patikrinti, ar vykdomi kriterijai. Buvo nustatyti keli neatitikties atvejai. Bendradarbiaujant su paslaugų teikėjais, Katalonijos regioninei vyriausybei pavyko pagerinti socialinius paslaugų vykdymo aspektus. Į šio audito rezultatus ir naujo rinkos konsultacijų raundo įžvalgą buvo atsižvelgta rengiant kitą preliminariąją sutartį, kuri galios nuo 2018 m. sausio mėn. iki 2020 m. sausio mėn.

Įgyta patirtis

Labai daug dėmesio reikėtų skirti išsamiai rinkotyrai ir išankstinėms rinkos konsultacijoms. Jei įtraukiamos socialinės ir aplinkosaugos nuostatos, būtina reikia iš anksto apie jas išpėti rangovus, siekiant užtikrinti, kad jas būtų įmanoma įgyvendinti, parengti stebėsenos planą ir skirti jam įgyvendinti žmogiškųjų ir ekonominių išteklių. Be to, į sutartį reikėtų įtraukti tinkamas sankcijas už reikalavimų nesilaikymą.

Vertinant SAVP – formaliai arba neformaliai – nustatoma pradinė padėtis būsimoms sutartims. Laikui bėgant, turėtumėte galėti didinti užmojus ir pasiekti įkvepiančių rezultatų.

Geroji patirtis

- Dokumentuokite SAVP rezultatus ir naudokitės šia informacija, nustatydami pradinę padėtį, kad savo organizacijoje galėtumėte palaipsniui didinti užmojus.
- SAVP rezultatai gali suteikti vertingų įžvalgų kitoms organizacijoms, net jei nepasiekėte visų savo tikslų. Pristatant savo požiūrį ir rezultatus per renginius, tyrimų atvejus ir socialinės žiniasklaidos tinklu, jums bus lengviau didinti SAVP pripažinimą, supratimą ir įsisavinimą.